ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ • 59

Πάνος Πικραμένος - Εμμανουήλ Μπεντρουβάκης

Το πραξικόπημα

Ο σχεδιασμός και η επιχείρηση



21η Απριλίου 1967

9 771109 077002 05

Πάνος Πικραμένος - Ελευθέριος Μπεντρουβάκης

Όταν ο Φοίνικας σκέπασε την Ελλάδα

Το πρωί της Παρασκευής 21 Απριλίου του 1967, οι κάτοικοι της Αθήνας παρατήρησαν κατάπληκτοι ότι όλοι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί μετέδιδαν στρατιωτικά εμβατήρια και δημοτικά τραγούδια και ότι στα κεντρικά σημεία της πόλης ήταν σταθμευμένα άρματα μάχης και τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού. Όσοι βγήκαν στους δρόμους έβλεπαν με περιέργεια τα ίχνη που άφηναν οι ερπύστριες των αρμάτων στην άσφαλτο. Η κυκλοφορία απαγορεύτηκε μετά τη δύση του ηλίου. Τις πρώτες ώρες επικρατούσε σύγχυση στην κοινή γνώμη και διαδίδονταν οι πλέον αντιφατικές φήμες. Αλλοι πίστευαν ότι οι πραξικοπηματίες είχαν δράσει με την ανοχή του βασιλιά και των Αμερικανών, ενώ άλλοι απέκλειαν κάθε ανάμειξη του παλατιού. Υπό το πρίσμα του αντικομμουνισμού που επικρατούσε εκείνη την εποχή, κάποιοι υποψιάζονταν ότι επρόκειτο για δάκτυλο της Σοβιετικής Ένωσης ή των Κινέζων ή ότι πίσω από το πραξικόπημα κρυβόταν ο Ανδρέας Παπανδρέου. Τριανταεννέα χρόνια μετά το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου του 1967, αποκαλύπτουμε τους λόγους για τους οποίους μια μικρή ομάδα συνωμοτών κατάφερε να ταλανίσει την Ελλάδα για μια ολόκληρη επταετία. Μέσω μια θεμελιωμένης έρευνας απαντώνται καίρια ερωτήματα, όπως γιατί ο διεθνής παράγοντας στήριξε τη Χούντα, εστιάζοντας παράλληλα και στην αδυναμία των μέχρι τότε κυβερνήσεων να ομαλοποιήσουν το πολιτικό σύστημα της χώρας, κάτι που ουσιαστικά προλείανε το έδαφος για το πραξικόπημα...

ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΜΑΙΟΣ 2006 // ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΕΙΡΑΣ 59

Τα άρματα μάχης στους δρόμους της Αθήνας



Το έμβλημα των πραξικοπηματιών: ο αρχαίος φοίνικας με τον οπλίτη.

Μ Ιταν μία πανέμορφη απριλιάτικη νύχτα. • Ι Οι δρόμοι της ανοιξιάτικης Αθήνας ήταν έρημοι. Στις καφετέριες της πλατείας Συντάγματος, ξαπλωμένοι στις πολυθρόνες, πολλοί τουρίστες απολάμβαναν τον έναστρο αττικό ουρανό, μαζί με τους τελευταίους ξενύχτηδες και μόνιμους θαμώνες της πλατείας. Κάμποσοι ταξιτζήδες περίμεναν υπομονετικά όσους έφευγαν από τα καμπαρέ και επέστρεφαν από την Πλάκα. Το μόνο που κινούνταν ήταν τα γκαρσόνια και ένας ράθυμος τροχονόμος που περίμενε να τελειώσει η βάρδια του. Τα εαρινά αρώματα, η ησυχία και η ανοιξιάτικη ραστώνη συμπλήρωναν μια εικόνα της Αθήνας ειδυλλιακή, που σήμερα μας είναι άγνωστη. Ουδείς υποψιαζόταν αυτό που πλησίαζε. Σε λίγες ώρες θα ξημέρωνε η 21η Απριλίου 1967.

Στις 02.15 στη διασταύρωση της λεωφόρου Κηφισίας με την Αλεξάνδρας ξεπρόβαλαν μουγκρίζοντας τα πρώτα άρματα μάχης Μ47. Είχαν ξεκινήσει από το Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί δεκαπέντε λεπτά νωρίτερα και προχωρούσαν αργά στη λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας. Πέρασαν εμπρός από την Αμερικάνικη Πρεσβεία και συνέχισαν με κατεύθυνση προς τη Βουλή των Ελλήνων. Την παράξενη πομπή ακολουθούσαν μοτοσικλετιστές.

Επικεφαλής της φάλαγγας είναι ο ταξίαρχος Στυλιανός Παττακός. Κάθε τόσο, όρθιος στον πυργίσκο του άρματος, κοιτάζει εμπρός την άδεια λεωφόρο με τα κιάλια και μιλάει στον ασύρματο.

«Ουδαμού συνάντησα εχθρόν. Προελαύνω προς Ραδιοφωνικόν Σταθμόν, Βουλήν, Ανάκτορα και Οργανισμό Τηλεπικοινωνιών».

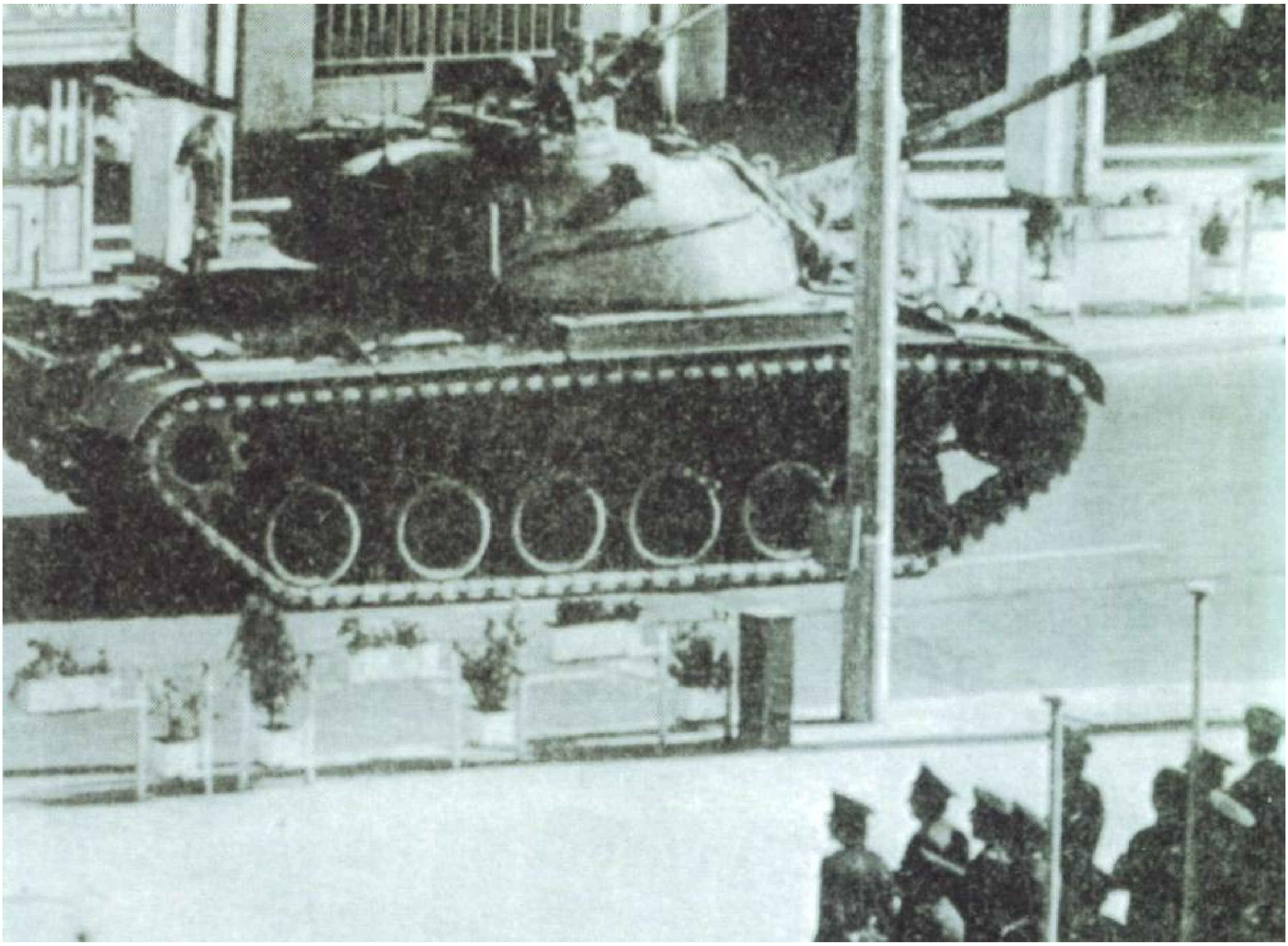
Η επιχείρηση εξελισσόταν σύμφωνα με το σχέδιο «Προμηθεύς», το οποίο προέβλεπε και την παραμικρή λεπτομέρεια. Όταν τα άρματα μάχης φτάνουν στο ύψος της Ηρώδου Αττικού, μια ίλη στρίβει αριστερά προς τα Ανάκτορα, ενώ ο κύριος όγκος συνεχίζει προς τη Βουλή. Ο ταξίαρχος Παττακός, ο οποίος είναι και από τους σχεδιαστές του εγχειρήματος, έχει λάβει σαφείς εντολές: «Συντρίψατε αδιστάκτως τυχόν εχθρική αντίστασιν».

Ταυτόχρονα, μια άλλη γιγαντιαία επιχείρηση με αρχηγό το συνταγματάρχη Ιωάννη Λαδά θα βρίσκεται σε εξέλιξη μέχρι τα ξημερώματα. Από τη 01:00 μέχρι τις 05:00, αλλά και τις επόμενες ημέρες σε ολόκληρη την Ελλάδα συνελήφθησαν από στρατιωτικές δυνάμεις στα σπίτια τους 6.135 άνθρωποι. Η διαδικασία ήταν απλή και, όπως όλα τα παραπάνω, περιγράφεται με μεγάλη συναισθηματική φόρτιση στο βιβλίο του δημοσιογράφου Γιάννη Κάτρη, «Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα»:

«...Η ηλικία, το φύλο, η θρησκεία ή η κατάσταση υγείας δεν έπαιζαν κανέναν ανασταλτικό ρόλο. Γέροι 70 και 75 χρονών στοιβάχτηκαν με νέους και κορίτσια 16 και 17 χρονών μέσα σε στρατιωτικά καμιόνια σαν σαρδέλες κονσερβαρισμένες... Ο επικεφαλής αξιωματικός χτυπούσε την πόρτα και, αν δεν άνοιγε αμέσως, την έσπαζαν με τσεκούρια. Συνήθως η οικογένεια ξυπνούσε έντρομη. Τα παιδιά τσίριζαν καθώς έρχονταν αντιμέτωπα με την αγριάδα των νυ-



Άρματα μάχης M-47A1 μπροστά από τη Βουλή των Ελλήνων. Οι συνωμότες είχαν φροντίσει ώστε να βρίσκονται αρκετά άρματα μάχης στην Αθήνα, δήθεν για την παρέλαση της 25ης Μαρτίου. Τα άρματα παρέμειναν, χάρη στις μεθοδεύσεις του Παττακού, για να χρησιμοποιηθούν στην επιχείρηση βίαιης εεεκατάληψης της εξουσίας.



Το πρωί της 21ης Απριλίου 1967 οι Αθηναίοι έκπληκτοι είδαν στους δρόμους της Αθήνας να κινούνται άρματα μάχης M-47AI. «Η Βία είναι η μαία της Ιστορίας», όπως είχε πει και ο Καρλ Μαρξ.

χτερινών επισκεπτών και τις ξιφολόγχες τους. Τους έδιναν προθεσμία δύο λεπτών για να ντυθούν. Πολλοί σύρθηκαν με τις πιτζάμες και τα εσώρουχα... Όταν υπήρχε εντολή να συλληφθούν και οι δύο γονείς, η μητέρα έπαιρνε μαζί το πιο μωρό...»

Τα καμιόνια μετέφεραν τους συλληφθέντες στον Ιππόδρομο, που τότε βρισκόταν στο τέλος της λεωφόρου Συγγρού, και σε ποδοσφαιρικά γήπεδα. Την πρώτη κιόλας μέρα του πραξικοπήματος, στον Ιππόδρομο της Αθήνας πυροβολείται εν ψυχρώ το στέλεχος της ΕΔΑ Παναγιώτης Ελής, ενώ στις 22 Μαΐου δολοφονείται ο γνωστός από την υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ δικηγόρος Νικηφόρος Μανδηλαράς. Ένα χρόνο αργότερα θα σκοτωθεί υπό μυστηριώδεις συνθήκες και ο πρώην βουλευτής της ΕΔΑ Γ. Τσαρουχάς.

Η επιχείρηση συνεχίστηκε και τις επόμενες ημέρες και είχε ως αποτέλεσμα τη σύλληψη πολιτών που θεωρούνταν κομμουνιστές, αριστεροί ή, γενικώς, «επικίνδυνοι». Μεταξύ των συλληφθέντων βρίσκεται ακόμη και η ανιψιά του Παττακού, κόρη της εξαδέλφης του, που είναι μέλος της ΕΔΑ και η οποία κρατείται για δυο εβδομάδες.

Η επιτυχία και η ακρίβεια με την οποία εκτελέστηκαν οι συλλήψεις ήταν τέτοια που η επιχείρηση αποτέλεσε αντικείμενο διδασκαλίας σε ορισμένες στρατιωτικές ακαδημίες, όπως αυτή της Ν. Κορέας.

Όμως οι συλλήψεις δεν αφορούσαν μόνο στους αριστερούς, αλλά και στο σύνολο σχεδόν της πολιτικής ηγεσίας της χώρας. Ο Γιάννης Κάτρης αναφέρει: «Ανάλογη 'προστασία' παρασχέθηκε και στον πρωθυπουργό Παναγιώτη Κανελλόπουλο. Δυο στρατιωτικά οχήματα ανέβηκαν αγκομαχώντας την οδό Λουκιανού και σταμάτησαν στον αριθμό 15 της Ξενοκράτους -στους πρόποδες του Λυκαβηττού- όπου βρισκόταν το μικροαστικό διαμέρισμα της πρωθυπουργικής κατοικίας. Οι επικεφαλής δυο

λοχαγοί ανέβηκαν αστραπιαία στο δεύτερο όροφο, ενώ οι δυο φρουροί αστυφύλακες παρακολουθούσαν αδιάφοροι την παραβίαση του οικογενειακού ασύλου του πρωθυπουργού. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος είχε ξυπνήσει από το θόρυβο. Πρόφτασε και πήρε ένα περίστροφο και, προτείνοντάς το, κράτησε σε απόσταση τους λοχαγούς που είχαν μπει:

-Τι θέλετε εδώ;

-Εκτελώμεν διαταγάς.

Η σύζυγός του, που είχε μείνει στην κρεβατοκάμαρα, μπόρεσε να σχηματίσει έναν αριθμό τηλεφώνου. Μα ένας από τους επιδρομείς άκουσε το θόρυβο, μπήκε στην κρεβατοκάμαρα και της άρπαξε βίαια το ακουστικό από το χέρι... Ο άντρας της είχε βγει από το μπάνιο ντυμένος και ακολούθησε τους δυο λοχαγούς. Εκείνη τη στιγμή κουδούνισε το τηλέφωνο. Προτού προφτάσουν να τον εμποδίσουν πήρε το ακουστικό. Αλλά σχεδόν αμέσως η γραμμή νεκρώθηκε. Στα λίγα δευτερόλεπτα που μεσολάβησαν ο πρωθυπουργός άκουσε τη φωνή του βασιλιά Κωνσταντίνου που ρωτούσε: «Τι συμβαίνει;»

«Μα δεν σέβεσθε ούτε τον βασιλέα;» είπε έξαλλος ο Κανελλόπουλος.

Αντί για απάντηση, ο ένας λοχαγός έσπρωξε τον πρωθυπουργό στο ασανσέρ...

Στις 2.30, στο Καστρί, κατοικία του 78χρονου πρώην πρωθυπουργού και αρχηγού του κόμματος της Ένωσης Κέντρου Γεώργιου Παπανδρέου, δυο στρατιωτικά οχήματα σταμάτησαν κοντά στο σπίτι. Ο επικεφαλής λοχαγός χτύπησε δυνατά την εξώπορτα του κήπου. Στρατιώτες είχαν περικυκλώσει την έπαυλη ώστε να εμποδίσουν κάθε απόπειρα διαφυγής. Την εξώπορτα άνοιξε ο φίλος και φρουρός του Γεώργιου Παπανδρέου, αντισυνταγματάρχης της χωροφυλακής Δ. Καράμπελας. Ο λοχαγός τον έσπρωξε και, με το πιστόλι στο χέρι, όρμησε κατ' ευθείαν στο δωμάτιο. Ο Γεώργιος Παπανδρέου, όταν άκουσε τα οχήματα να σταματούν, μάντεψε αμέσως το σκοπό της επίσκεψης. Είχε σηκωθεί και στεκόταν όρθιος.

-Αι Ένοπλαι Δυνάμεις, ανέλαβαν τη διακυβέρνηση της πατρίδος. Δια λόγους προστασίας σας, παρακαλώ να με ακολουθήσετε.

-Ευχαριστώ για την προστασία, απάντησε ειρωνικά ο Γέρος της Δημοκρατίας. Ντύθηκε, ασπάστηκε τον Καράμπελα και ακολούθησε το λοχαγό.

Στην κατοικία του Ανδρέα Παπανδρέου στο Ψυχικό, στις 2.00 τα ξημερώματα η εξώπορτα του σπιτιού τραντάχτηκε από βίαια χτυπήματα. Ενστικτωδώς ο Ανδρέας έτρεξε στην ταράτσα και από εκεί ανέβηκε στη στέγη του σπιτιού. Διαπίστωσε όμως ότι το σπίτι ήταν περικυκλωμένο. Οκτώ αξιωματικοί έσπασαν με τσεκούρια τις πόρτες και εισέβαλαν στο σπίτι με ένα οπλοπολυβόλο, πιστόλια και ξιφολόγχες.



Γεώργιος Παπαδόπουλος, συνταγματάρχης Πυροβολικού. Ο ηγέτης του κινήματος.

-Που είναι; ρωτούν τη σύζυγο του Ανδρέα, Μάργκαρετ.

-Δεν είναι εδώ...

Αφού αναποδογύρισαν τα έπιπλα και έψαξαν τα ντουλάπια, ένας αξιωματικός αρπάζει το μεγάλο γιο του Ανδρέα, Γιώργο, και τον σημαδεύει με το πιστόλι στο κεφάλι: «Θα σε σκοτώσω αν δεν μου πεις πού είναι ο πατέρας σου».

-Παραδίδομαι, ακούστηκε από τη στέγη η φωνή του Ανδρέα Παπανδρέου.

Η αντίδραση του Κωνσταντίνου

Εκείνη τη νύχτα ο Κωνσταντίνος και η Αννα Μαρία βρίσκονταν στα θερινά ανάκτορα του Τατοΐου. Στις 2.30 τα ξημερώματα της 21ης

Έξω από τη Λέσχη Αξιωματικών του Κέντρου Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί, μετά την κατάληψη της εξουσίας. Από τη Λέσχη αυτή εκπορεύτηκε η κύρια δύναμη της επιχείρησης.



Απριλίου, το εμπιστευτικό τηλέφωνο του Κωνσταντίνου άρχισε να χτυπάει επίμονα.

-Είμαι ο ναύαρχος Σπανίδης, Μεγαλειότατε. Βρίσκομαι στο Ναύσταθμο.

Ο ναύαρχος Αθανάσιος Σπανίδης διατέλεσε εκπρόσωπος της Ελλάδας στο στρατηγείο του ΝΑΤΟ στο Παρίσι. Όταν αποστρατεύτηκε ανέλαβε τη διεύθυνση του Κέντρου Πυρηνικών Ερευνών «Δημόκριτος». Την εποχή του πραξικοπήματος ήταν διευθυντής του πολιτικού γραφείου του Κανελλόπουλου. Μόλις πληροφορήθηκε το πραξικόπημα, με κίνδυνο της ζωής του έσπευσε στο Ναύσταθμο και ανέλαβε τη διοίκηση.

-Πώς είναι εκεί η κατάσταση; ρωτάει ο Κωνσταντίνος.

-Επικρατεί απόλυτη ησυχία. Οι κινηματίες δεν έχουν εμφανιστεί.

-Ποία είναι η γνώμη σας, κύριε Σπανίδη;

-Κατά τη γνώμη μου, μόνη επιβαλλόμενη ενέργεια είναι ο απόπλους του στόλου προς Κρήτην και ίσως ο σχηματισμός εκεί νομίμου κυβερνήσεως.

-Νομίζω ότι προτρέχετε των γεγονότων. Ακόμη δεν γνωρίζομεν τους σκοπούς της Επαναστάσεως.

-Μεγαλειότατε, με εξουσιοδοτείτε να ενεργήσω εις τον Ναύσταθμον κατά την κρίσην μου;

-Όχι, αναμείνατε διαταγάς μου. Και προσέξτε. Δεν θέλω αιματοχυσίαν.

Τα ανάκτορα Τατοΐου ήταν περικυκλωμένα απο άρματα μάχης και στον κηπο ειχε στρατοπεδεύσει μία διμοιρία αλεξιπτωτιστών.

Το εμπιστευτικό τηλέφωνο των ανακτόρων αρχίζει να χτυπά ξανά. Αυτή τη φορά ήταν ο υπουργός Δημόσιας Τάξης Γεώργιος Ράλλης. Ενημέρωσε τον Κωνσταντίνο ότι βρίσκεται στο Κέντρο Αμέσου Δράσης της Χωροφυλακής στο Μαρούσι και περιμένει διαταγές για να δράσει.

-Κύριε υπουργέ, προσπαθήστε να επικοινωνήσετε με το διοικητή του Γ Σώματος Στρατού Θεσσαλονίκης, στρατηγό Ζωιτάκη.

-Μεγαλειότατε, ο Ζωιτάκης είναι στην Αθήνα και έλαβε χθες το απόγευμα μέρος σε σύσκεψη με τους κινηματίες. Είναι δικός τους.

-Τι εισηγείσθε;

-Μετακίνηση νομιμοφρόνων στρατιωτικών δυνάμεων εκ των επαρχιών.

-Κύριε Ράλλη, δεν συμφωνώ. Πρέπει πάση θυσία να αποφύγωμεν την αιματοχυσίαν.

Λίγο αργότερα ο Κωνσταντίνος επικοινωνεί με τον Σπύρο Μαρκεζίνη, αρχηγό ενός μικρού κόμματος. Όπως αναφέρει ο Γ. Κάτρης, αντίθετα με τους άλλους συνομιλητές του βασιλιά, ο Μαρκεζίνης τον συμβούλευσε να συνδιαλλαγεί με τους πραξικοπηματίες.

Στις 5.30 το πρωί ο Κ. Παπαδόπουλος, ο Ν. Μακαρέζος και ο Σ. Παττακός, παρουσιάστηκαν στα ανάκτορα και ζήτησαν να συναντήσουν το βασιλιά. Ο Κωνσταντίνος τους δέχτηκε ψυχρά στο γραφείο του. Οι τρεις πραξικοπηματίες του εξέθεσαν τα αίτια του πραξικοπήματος, δηλαδή την απειλή επικράτησης

του κομμουνισμού και την ενδεχόμενη διολίσθηση της Ελλάδας στο Παραπέτασμα –όπως ονόμαζαν τότε τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας– και τον κάλεσαν να συνεργαστεί μαζί τους. Προτού απαντήσει, ο Παπαδόπουλος του παρέδωσε επιστολή τού στρατηγού Γρηγόριου Σπαντιδάκη, αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού, στην οποία εξυμνούσε τα κίνητρα των συνταγματαρχών, δήλωνε ότι αυτοί έσωσαν τη χώρα από το χάος και παρείχε εγγυήσεις για το ακλόνητο του στέμματος και της δυναστείας του Κωνσταντίνου.

Αργότερα ο Κωνσταντίνος διηγήθηκε τα όσα συνέβησαν στο στενό του φίλο ηθοποιό Τάκη Χορν: «Έβραζα από θυμό. Ο Παπαδόπουλος ήταν αναιδής και θρασύς. Μου μιλούσε κουνώντας διαρκώς το δάκτυλό του. Έβγαλα το άχτι μου αφήνοντας και τους τρεις όρθιους καθ' όλη τη διάρκεια της συνομιλίας μας».

Όμως οι αντιρρήσεις του νεαρού μονάρχη ήταν ασθενείς. Αυτό που τον ενοχλούσε περισσότερο ήταν ότι η συνωμοσία είχε εξυφανθεί εν αγνοία του. Ο Μακαρέζος κατάλαβε ότι ο βασιλιάς είχε βρεθεί προ τετελεσμένων γεγονότων και θα ενέδιδε. Έτσι μετέθεσε το θέμα στη σύνθεση της «νέας κυβέρνησης». Τελικά η συνάντηση έληξε χωρίς θετικό αποτέλεσμα. Ο Κωνσταντίνος επιφυλάχτηκε να πάρει τις αποφάσεις του αφ' ότου επικοινωνούσε με τους συμβούλους του, και απλώς παρατήρησε ότι, για λόγους εντυπώσεων στο εξωτερικό, δεν θα έπρεπε να αναλάβει την πρωθυπουργία στρατιωτικός.

Όταν οι πραξικοπηματίες έφυγαν, ο Κωνσταντίνος τηλεφώνησε στον πρέσβη των Η ΠΑ στην Αθήνα, Φίλιπ Τάλμποτ και του ζήτησε να συναντηθούν. Η συνάντηση ορίστηκε την ίδια ημέρα στα ανάκτορα των Αθηνών.

Όλοι συμφωνούν ότι ο νεαρός τότε Κωνσταντίνος βρέθηκε σε εξαιρετικά δύσκολη θέση. Από τη μια αντιμετώπιζε την επιθετική ρητορική του Γεώργιου Παπανδρέου και τη φυσική αντιπάθεια της Αριστεράς με το σύνθημα: «Ποίος κυβερνάει, ο βασιλιάς ή ο λαός;» Από την άλλη, ο στρατός, που τον θεωρούσε ως το κυριότερο στήριγμα των ανακτόρων, παρουσιαζόταν να στασιάζει. Αν ερχόταν σε σύγκρουση με τους συνταγματάρχες ήταν βέβαιο ότι θα έχανε τη μάχη, και τότε, στην καλύτερη περίπτωση, θα έφευγε στο εξωτερικό. Αν ταυτιζόταν μαζί τους και τους νομιμοποιούσε, καταλάβαινε ότι δυναμίτιζε ο ίδιος τα θεμέλια του θρόνου του, αφού η κατάρρευση της δικτατορίας θα συμπαρέσυρε και τον ίδιο.

Ο Κωνσταντίνος ζήτησε να του φέρουν το αυτοκίνητο του. Οδηγώντας με μεγάλη ταχύτητα, όπως συνήθιζε, κατευθύνθηκε προς το Χολαργό. Μπροστά στην κεντρική πύλη του Πενταγώνου, που τώρα ήταν η έδρα των πραξικοπηματιών, στάθμευαν άρματα μάχης. Όπως



Από την ορκωμοσία του Γ. Παπαδόπουλου.



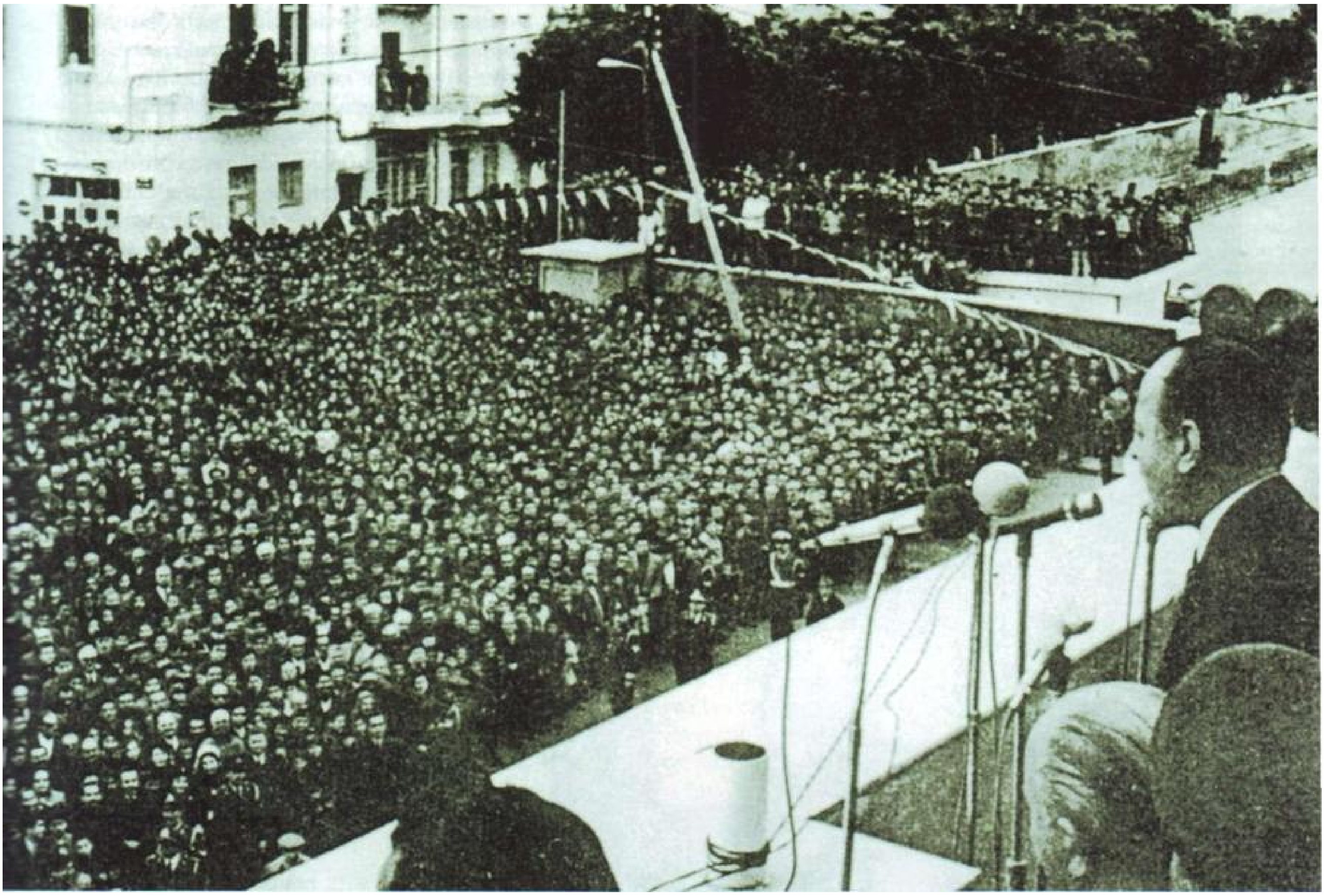
Η κυβέρνηση του Κ. Κόλλια υπήρξε προϊόν συμβιβασμού των ανακτόρων με τους συνταγματάρχες. Ανατράπηκε το Δεκέμβριο του 1967 μετά την παταγώδη αποτυχία του αντιπραξικοπήματος του βασιλιά.

διηγήθηκε αργότερα, όταν το αυτοκίνητο που έφερε τους βασιλικούς θυρεούς και το στέμμα έφτασε στην πύλη, ακούστηκε η φωνή ενός φρουρού: «Αλτ ή πυροβολώ». Αγανακτισμένος από την απαράδεκτη ασέβεια στον ανώτατο άρχοντα της χώρας, που τότε ήταν ο Βασιλιάς, ο Κωνσταντίνος αφέθηκε να τον οδηγήσουν σε ένα γραφείο όπου ήταν συγκεντρωμένοι οι συνταγματάρχες. Ζήτησε να δει τον πρωθυπουργό Παναγιώτη Κανελλόπουλο, ο οποίος κρατούνταν στο κτίριο του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Ο Παπαδόπουλος αρχικά είχε αντιρρήσεις, αλλά τελικά υποχώρησε.

Δυο αξιωματικοί οδήγησαν τον Κωνσταντίνο σε ένα άδειο γραφείο. Όταν ο Κανελλόπουλος έφτασε, οι δύο αξιωματικοί δεν απομακρύνθηκαν. Για να αποφύγουν την ανεπιθύμητη μαρτυρία τους, η συνομιλία Κανελλόπουλου-Κωνσταντίνου έγινε σε ένα κράμα γερμανικής και αγγλικής γλώσσας με παρεμβολή και ελληνικών λέξεων. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας συμβούλευσε το Βασιλιά να μη δεχτεί τη συνδιαλλαγή με «τους σφετεριστής της εξουσίας», όπως τους χαρακτήρισε, και να τους καταγγείλει αμέσως στον ελληνικό λαό και στη διεθνή κοινότητα. Κατά την εκτίμηση του, υπήρχαν αρκετές στρατιωτικές δυνάμεις πιστές στην νομιμότητα, οι οποίες θα μπορούσαν να καταστείλουν το κίνημα. Ο Κωνσταντίνος όμως είχε τις επιφυλάξεις του.

Όταν η συνάντηση έληξε, ο Κανελλόπουλος ήταν βέβαιος ότι τα ανάκτορα δεν επρόκειτο να αντισταθούν με αποφασιστικότητα στους κινηματίες. Ο Κωνσταντίνος επέστρεψε στα ανάκτορα των Αθηνών περιμένοντας τον Αμερικανό πρέσβη.

Ο Φίλιπ Τάλμποτ ήταν λεπτομερώς ενημερωμένος για όλες τις κινήσεις του Κωνσταντίνου. Εξεπλάγη, όμως, όταν αυτός παρουσιάστηκε οργισμένος με τους πραξικοπηματίες, γιατί οι πληροφορίες του ανέφεραν ότι ο βασιλιάς ήταν έτοιμος να συμβιβαστεί. Μπροστά στον έκπληκτο Τάλμποτ, τους αποκάλεσε «ηλίθιους και μπάσταρδους» και, εκτός των άλλων, τους κατηγόρησε ότι του... έκλεψαν το πραξικόπημα του, όπως διηγήθηκε αργότερα ένας Αμερικανός υπάλληλος της πρεσβείας. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι, παράλληλα με την ομάδα των συ-



νταγματαρχών, τη «μικρή χούντα» όπως έμεινε στην ιστορία, υπήρχε και μια δεύτερη ομάδα συνωμοτών, η οποία αποτελούνταν από ανώτατους αξιωματικούς και σχεδίαζε πραξικόπημα σε συνεννόηση με το βασιλιά Κωνσταντίνο. Η ομάδα αυτή έγινε γνωστή ως η «χούντα των στρατηγών».

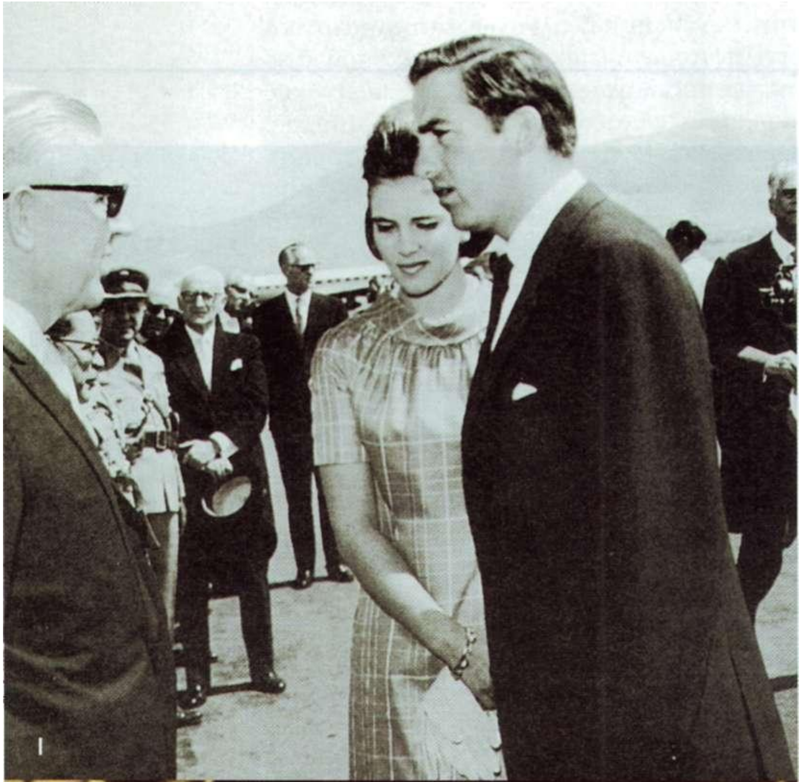
Η δεύτερη έκπληξη για τον Τάλμποτ ήταν το αίτημα του Κωνσταντίνου να αποσταλούν Αμερικανοί πεζοναύτες για να αποκαταστήσουν την «παλιά τάξη πραγμάτων» στην Αθήνα. Ο Αμερικανός αρθρογράφος των «Τάιμς της Νέας Υόρκης» Σ. Σούλζμπεργκερ σε άρθρο του στις 28 Αυγούστου 1969 αναφέρει ότι ο βασιλιάς Κωνσταντίνος «ζήτησε όπως ο 6ος Στόλος να δράσει κατά της Χούντας».

Σε περίπτωση που η αποστολή πεζοναυτών ή η αποστολή του 6ου Στόλου δεν ήταν εφικτή, ο Κωνσταντίνος ζήτησε μέσω του Αμερικανού πρέσβη από την κυβέρνηση των ΗΠΑ να πιέσει τους συνταγματάρχες ώστε να τεθούν υπό τις διαταγές του. Τελευταίο αίτημα του νεαρού μονάρχη ήταν να προσγειωθούν ελικόπτερα του 6ου Στόλου στον κήπο των ανακτόρων, ώστε αν παραστεί ανάγκη, να μπορέσει να διαφύγει με την οικογένεια του.

Ο Τάλμποτ είχε κάθε λόγο να είναι και αυτός εκνευρισμένος με τους συνταγματάρχες, για τον απλούστατο λόγο ότι είχε επενδύσει στο πραξικόπημα των στρατηγών και της «μεγάλης χούντας», το οποίο ήταν προγραμματισμένο για τις 24 Μαΐου, τέσσερις ημέρες πριν τις εκλογές. Όπως φάνηκε αργότερα, επρόκειτο για ένα ακόμη παιχνίδι ανταγωνισμού μεταξύ του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και της CIA, με την δεύτερη να υποστηρίζει τη «μικρή χούντα» των συνταγματαρχών.

Το ότι η CIA ήταν ενήμερη τουλάχιστον ένα χρόνο νωρίτερα για τα σχέδια των συνωμοτών αποδεικνύεται από το Έγγραφο 245 (20/12/66) των αρχείων του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, το οποίο αποχαρακτηρίστηκε και δόθηκε πρόσφατα στη δημοσιότητα: «Η ηγεσία της ακροδεξιάς στρατιωτικής συνωμοτικής ομάδας συναντήθηκε μυστικά στις 13 Δεκεμβρίου 1966 στο σπίτι ενός από τα μέλη της, του αντισυνταγματάρχη Ιωάννη Λαδά. Αυτή η ηγεσία, που αναφέρεται χαλαρά ως Επαναστατικό Συμβούλιο, αποτελεί-

Η τριανδρία της χούντας σε μεγάλη συγκέντρωση στην Κρήτη.





1. Ο Φιλιπς Τάλμποτ, πρέσβης των ΗΠΑ στην Ελλάδα στα μέσα της δεκαετίας του '60, με το βασιλιά Κωνσταντίνο.
2. Η ηγεσία της κοινοβουλευτικής Αριστεράς σε μια από τις τελευταίες συγκεντρώσεις της ΕΔΑ (Πασαλίδης, Ηλιου κ.ά).

ται από τους παρακάτω αξιωματικούς (σ.σ.: στη συνέχεια αναφέρει τους Παπαδόπουλο, Λαδά, Σταματελόπουλο, Ιωαννίδη, Λέκκα, Ρουφογάλη και Μέξη). Η ομάδα συζήτησε την τωρινή πολιτική κατάσταση, αλλά δεν αποφάσισε σχετικά με την εγκαθίδρυση δικτατορίας. Δήλωσαν ότι θα συνεχίσουν τις προσπάθειες τους για μετάθεση ή απομόνωση αριστερών και άλλων αναξιόπιστων ατόμων από τον ελληνικό στρατό».

Στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται δήλωση του Γ. Παπαδόπουλου στις 22 Νοεμβρίου 1966, σύμφωνα με την οποία «αν η πολιτική κατάσταση συνεχίσει να καταρρέει με τους τωρινούς ρυθμούς, θα χρειαστούν δραστικές πράξεις, δηλαδή δικτατορία».

Έτσι, με την έλευση του 1967 έχει ξεκινήσει και ο ανταγωνισμός για το ποιος θα προλάβει να καταλάβει την εξουσία με αντισυνταγματικό τρόπο. Στις 28 Ιανουαρίου ο Δημήτρης Μπίτσιος, επικεφαλής του πολιτικού γραφείου του Κωνσταντίνου, ζητά την έγκριση των Αμερικανών για πραξικόπημα. Γράφει ο Τάλμποτ σε έκθεση του της ίδιας ημέρας: «Ο Μπίτσιος με ρώτησε ποια νομίζω ότι θα είναι η αντίδραση των ΗΠΑ αν η 'κατάσταση' απαιτήσει ακραία μέτρα». Σε έκθεση της CIA στις 9 Μαρτίου δίνεται αναφορά των κινήσεων του Σπαντιδάκη: «Ο Γ. Σπαντιδάκης δήλωσε ότι τις προηγούμενες δέκα μέρες αρκετοί αξιωματικοί-κλειδιά βρίσκονται σε ανεπίσημη κατάσταση συναγερμού, το πρώτο βήμα για την εφαρμογή του σχεδίου Ιέραξ 2». Παρακάτω αναφέρονται τα ονόματα των αξιωματικών, μεταξύ των οποίων και του Γ. Παπαδόπουλου.

Φεύγοντας από τα ανάκτορα, ο Τάλμποτ διαβεβαίωσε τον Κωνσταντίνο ότι θα έκανε ό,τι μπορούσε για να τον βγάλει από το αδιέξοδο. Πράγματι, στο πρώτο τηλεγράφημα που έστειλε στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, χαρακτήρισε την 21η Απριλίου ως «βιασμό της Ελληνικής Δημοκρατίας». Στο τηλεγράφημα περιέλαβε το αίτημα περί αποστολής Αμερικανών πεζοναυτών χωρίς όμως να το υιοθετεί και εισηγήθηκε την έκδοση μιας πολύ σκληρής ανακοίνωσης από την αμερικανική κυβέρνηση.

Την ίδια ημέρα, ο Κωνσταντίνος είχε και άλλες ενδιαφέρουσες συναντήσεις που αξίζει να αναφερθούν. Στη 1.00 το μεσημέρι της Παρασκευής 21 Απριλίου, με ακολουθία αξιωματικών ο μονάρχης πήγε από τα ανάκτορα Αθηνών στο Ψυχικό για να συναντήσει τη βασιλομήτορα Φρειδερίκη. Έξω από τη βίλα της στάθμευαν ένα άρμα μάχης, δύο τζιπ και άντρες του Λόχου Ορεινών Καταδρομών. Ο Κωνσταντίνος διέταξε τον επικεφαλής υπολοχαγό να απομακρύνει αμέσως το άρμα, όμως αυτός αμήχανος απάντησε ότι εκτελεί διαταγές ανωτέρων. Πάντως θα επικοινωνούσε μαζί τους και θα ανέφερε την επιθυμία του βασιλιά. Ο Κωνσταντίνος επανέλαβε αυστηρότερα τη διαταγή και μπήκε στη βίλα της Φρειδερίκης. Έπειτα από 45 λεπτά, όταν βγήκε, το άρμα είχε απομακρυνθεί 50 μέτρα.

Δύο ώρες νωρίτερα, ο υπάλληλος των ανακτόρων Ελληνοαμερικανός Τζον Μπρούδος, εξουσιοδοτημένος από τον Κωνσταντίνο, επισκέφθηκε την πρεσβεία της τότε Τσεχοσλοβακίας στο Ψυχικό. Έκπληκτος ο πρέσβης άκουσε τον αυλικό να λέει ότι «ο Μεγαλειότατος επιθυμούσε να πληροφορηθεί τις αντιλήψεις των σοσιαλιστικών χωρών και τις ενδεχόμενες αντιδράσεις τους στο πραξικόπημα». Ο Μπρούδος διευκρίνισε ότι ο βασιλιάς δεν ήταν ενήμερος για το πραξικόπημα ούτε και το εγκρίνει. Ο διπλωμάτης υπήρξε πολύ επιφυλακτικός και περιορίστηκε να δηλώσει ότι η χώρα του, όπως και ολόκληρος ο κόσμος, τάσσεται υπέρ της κανονικής λειτουργίας του πολιτεύματος και εναντίον

των μιλιταριστικών πραξικοπημάτων. Η απάντηση αυτή δεν ικανοποίησε τον απεσταλμένο του Κωνσταντίνου και επέμενε να μάθει ποια θα ήταν η αντίδραση των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού. Αποκάλυψε επίσης ότι ο βασιλιάς είχε ζητήσει να επικοινωνήσει με τους πρέσβεις της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας, όμως η επαφή ήταν αδύνατη γιατί η κατοικία του Ρώσου πρέσβη βρισκόταν υπό «διακριτικό έλεγχο» ενώ του Γιουγκοσλάβου υπό πλήρη και απροκάλυπτο αποκλεισμό. Ο Τσέχος διπλωμάτης πάλι απέφυγε να εκφράσει τις σκέψεις του στον απεσταλμένο του Κωνσταντίνου, όμως δεν παρέλειψε να τονίσει ότι κατά την γνώμη του το πραξικόπημα ήταν μια τυχοδιωκτική ενέργεια η οποία ελεγχόταν από τη CIA και είχε την έγκριση του ΝΑΤΟ.

Το απόγευμα ο Μπρούδος ενημέρωσε τη Φρειδερίκη για τη συνάντησή του με τον πρέσβη της Τσεχοσλοβακίας. Άλλη συνάντηση του Κωνσταντίνου με τη βασιλομήτορα δεν κατεγράφη για αρκετές ημέρες.

Το πρωί της Παρασκευής 21 Απριλίου, οι κάτοικοι της Αθήνας παρατήρησαν κατάπληκτοι ότι όλοι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί μετέδιδαν στρατιωτικά εμβατήρια και δημοτικά τραγούδια και ότι στα κεντρικά σημεία της πόλης ήταν σταθμευμένα άρματα μάχης και τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού. Όσοι βγήκαν στους δρόμους έβλεπαν με περιέργεια τα ίχνη που άφησαν οι ερπύστριες των αρμάτων στην άσφαλτο. Η κυκλοφορία απαγορεύτηκε μετά τη δύση του ηλίου.

Τις πρώτες ώρες η κοινή γνώμη ήταν συγχυσμένη και διαδιδονταν οι πλέον αντιφατικές φήμες. Άλλοι πίστευαν ότι οι πραξικοπηματίες είχαν δράσει με ανοχή του βασιλιά και των Αμερικανών, ενώ άλλοι απέκλειαν κάθε βασιλική ανάμειξη. Υπό το πρίσμα του αντικομμουνισμού που επικρατούσε εκείνη την εποχή, κάποιοι υποψιάζονταν ότι επρόκειτο για δάκτυλο της Σοβιετικής Ένωσης ή των Κινέζων ή ότι πίσω από το πραξικόπημα κρυβόταν ο Ανδρέας Παπανδρέου. Κάποιοι διέδιδαν ότι ο βασιλιάς Κωνσταντίνος είχε αποδράσει με ελικόπτερο, ενώ άλλοι ότι κρατούνταν αιχμάλωτος στο ανάκτορο του Τατοΐου. Τα πράγματα μπήκαν στη θέση τους όταν αργά το πρωί ο Κωνσταντίνος οδηγώντας μια μπλε λιμουζίνα εμφανίστηκε στην πλατεία Κολωνακίου να ρωτάει που βρίσκεται το Γ Αστυνομικό Τμήμα, όπου κρατούνταν ο διπλωμάτης και διευθυντής του διπλωματικού γραφείου των ανακτόρων, Δ. Μπίσιος. Το απόγευμα με διάγγελμα οι συνωμότες έκαναν σε όλους γνωστές τις προθέσεις τους.

Το προηγούμενο απόγευμα, Πέμπτη 20 Απρι-

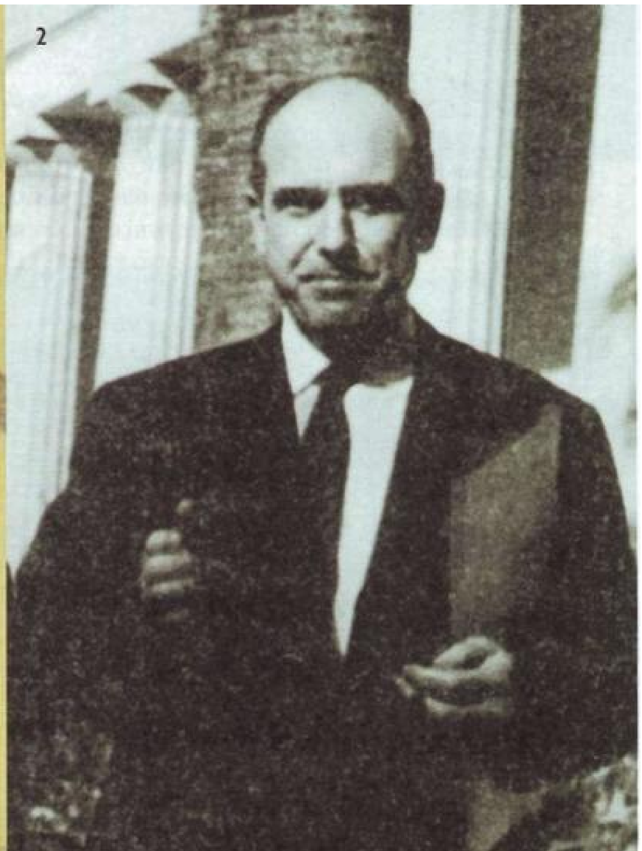
1. Ο αρχηγός της Ένωσης Κέντρου Γεώργιος Παπανδρέου λίγο μετά τη σύλληψη του, στο νοσοκομείο.

2. Ανδρέας Παπανδρέου. Παραδόθηκε τη νύχτα του πραξικοπήματος μετά από απειλές ότι θα σκοτώσουν το γιο του Γιώργο. Ήταν κρυμμένος στην ταράτσα του σπιτιού. Απελευθερώθηκε αργότερα με παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας. Λέγεται ότι ο Γ. Παπαδόπουλος είχε πει ότι «ο Ανδρέας αποτελεί ιστορική αναγκαιότητα για την Ελλάδα».

1



2



λίου 1967, στη Νέα Σμύρνη, στο σπίτι του συνταγματάρχη Μπαλόπουλου, 14 συνταγματάρχες και αντισυνταγματάρχες, γνωστοί ως η «χούντα των συνταγματαρχών» είχαν μια μυστική συνάντηση που έμελλε να αποδειχθεί καθοριστική για τη σύγχρονη ελληνική ιστορία. Συμμετείχαν οι αδελφοί Κωνσταντίνος και Γεώργιος Παπαδόπουλος, Ν. Μακαρέζος, Ι. Λαδάς, Κ. Ασλανίδης, Ι Ρουφογάλης, Δ. Ιωαννίδης, Μ. Μπαλόπουλος, Α. Μέξης, Α. Λέκκας, Ν. Γκαντώνας, Καραμπέρης, Δ. Σταματελόπουλος, Ι. Αναστασόπουλος και ο ταξίαρχος τεθωρακισμένων Σ. Παττακός. Επίσης, παρευρέθηκε και ο Διοικητής του Γ Σώματος Στρατού αντιστράτηγος Ι. Ζωιτάκης.

Στη συνάντηση, υπό την πιεστική παρότρυνση του ταξίαρχου Σ. Παττακού, οι συνωμότες επικύρωσαν την απόφαση για άμεση πραγματοποίηση του πραξικοπήματος που σχεδίαζαν εδώ και καιρό. Οι λόγοι της βιασύνης τους ήταν αρκετά πειστικοί: στους συνωμότες συνταγματάρχες ήταν γνωστό ότι οι στρατηγοί προετοίμαζαν το δικό τους πραξικόπημα λίγο πριν τις εκλογές.

Μάλιστα το ίδιο πρωί ο αρχηγός του ΓΕΣ αντιστράτηγος Σπαντιδάκης είχε καλέσει σε σύσκεψη μια ομάδα αντιστράτηγων, οι οποίοι αποφάσισαν να ζητήσουν από το βασιλιά την «άμεση επιβολή στρατιωτικού νόμου χάριν της σωτηρίας της πατρίδος».

Οι συνταγματάρχες -που είχαν ειδοποιηθεί για τις προθέσεις της δεύτερης ομάδας από τον αντιστράτηγο Γ. Ζωιτάκη, ο οποίος ήταν μυημένος και στις δύο ομάδες- θέλησαν να προλάβουν την επιβολή μιας δικτατορίας από την ομάδα των στρατηγών, όχι μόνο για λόγους ανταγωνισμού, αλλά και επειδή εκτιμούσαν ότι η κυβέρνηση που θα σχημάτιζαν οι στρατηγοί θα είχε μεταβατικό χαρακτήρα, δεν θα απέβλεπε στην παγίωση ενός στρατιωτικού καθεστώτος και δεν θα προκαλούσε ρήξη με το κοινωνικοπολιτικό κατεστημένο. Μια τέτοια ρήξη, πίστευαν οι συνωμότες, έπρεπε να αποφευχθεί, καθώς θα οδηγούσε στην επικράτηση των κομμουνιστών και επιπλέον θα αδικούσε κοινωνικά τους στρατιωτικούς. Ακόμη είχαν προκηρυχθεί εκλογές για τις 28 Μαΐου που πιθανότατα θα κατέληγαν σε νίκη της Ένωσης Κέντρου, ενώ τη μεθεπόμενη ημέρα, Σάββατο 22 Απριλίου, ήταν προγραμματισμένη μια μεγάλη λαϊκή συγκέντρωση της Ένωσης Κέντρου στη θεσσαλονίκη, κάτι που αποτελούσε πηγή ανησυχίας για τους συνταγματάρχες είτε γιατί θα δημιουργούσε μη αναστρέψιμες καταστάσεις «λαοκρατικού» τύπου με σοβαρά επεισόδια είτε γιατί αν δεν γίνονταν επεισόδια, θα εξέλιπε η αφορμή για μια πραξικοπηματική κίνηση στο μέλλον.

Στηριζόμενοι σε αυτό το σκεπτικό, αποφάσισαν να δράσουν τις πρώτες πρωινές ώρες της 21ης Απριλίου. Έτσι, δυνάμεις των Τεθωρακισμένων της ΕΣΑ (Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία) και σπουδαστές της Σχολής Ευελπίδων κινήθηκαν συντονισμένα και, βάσει ενός σχεδίου που εκπλήσσει με την αρτιότητα του, κατάφεραν να καταλάβουν όλα τα νευραλγικά σημεία της πρωτεύουσας

Όπως αναφέρει ο Γιάννης Κάτρης, κατά τη συνάντηση στη Νέα Σμύρνη είχε προταθεί η δολοφονία του Ανδρέα Παπανδρέου και η απόδοση της σε ανεύθυνους. Την άποψη αυτή υποστήριξε ο συνταγματάρχης Ι. Λαδάς, λέγοντας ότι, αν ο Ανδρέας παρέμενε ζωντανός, οι Αμερικανοί, πιεζόμενοι από την κοινή γνώμη, θα πίεζαν με τη σειρά τους για την απελευθέρωση του. Διαφώνησε όμως ο μετέπειτα δικτάτορας Γεώργιος Παπαδόπουλος, και τελικά επέβαλε την άποψη του.

Φαίνεται όμως ότι την άποψη του Λαδά υποστήριξαν και ορισμένοι κύκλοι της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα. Ο καθηγητής Στέφανος Ρουσσέας, στο βιβλίο του «Ο θάνατος της Δημοκρατίας» αναφέρει συνομιλία Αμερικανού διπλωμάτη με ανώτερο υπάλληλο της πρεσβείας για το ίδιο θέμα, στην οποία εκφράστηκε η άποψη ότι ο Ανδρέας έπρεπε να είχε εκτελεστεί την νύχτα του πραξικοπήματος. Αργότερα το δημοσιογραφικό όργανο της Χούντας «Ελεύθερος Κόσμος», πρότεινε ως εναλλακτική λύση «την διαδικασία του Ειδικού Στρατοδικείου...»

Οι πολιτικοί και οι άλλοι επώνυμοι πολίτες που συνελήφθησαν από τους πραξικοπηματίες τη νύχτα της 21ης Απριλίου προέρχονταν από ολόκληρο σχεδόν το πολιτικό φάσμα.

Η εκκλησία της Αγ. Βαρβάρας στο Χαλάνδρι. Εδώ προσευχήθηκαν οι Παπαδόπουλος, Παττακός, Μακαρέζος και Ρουφογάλης λίγο πριν από το πραξικόπημα.



Όλοι τους κρατήθηκαν στο στρατόπεδο στο Γουδί, εκτός από τον πρωθυπουργό Π. Κανελλόπουλο που οδηγήθηκε στο Πεντάγωνο. Οι κρατούμενοι στο Γουδί εγκλείστηκαν στο θάλαμο εφέδρων αξιωματικών, και ήταν οι εξής: ο υπουργός Εθνικής Άμυνας Π. Παπαληγούρας, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης Γεώργιος Ράλλης, ο Γεώργιος Παπανδρέου και ο Ανδρέας Παπανδρέου, ο πρώην δήμαρχος Αθηνών στρατηγός Π. Κατώτας, ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, ο υπουργός Εργασίας Γ. Σταμάτης, ο υφυπουργός Προεδρίας Κ. Ράλλης, ο βουλευτής της Ένωσης Κέντρου Ιωάννης Αλευράς, ο δημοσιογράφος Δ. Πουρνάρας, ο δημοσιογράφος Δημήτρης Ψαθάς, ο βουλευτής της ΕΔΑ Λεωνίδας Κύρκος, ο δημοσιογράφος Γ. Ανδρουλιδάκης, οι στρατηγοί Ιορδανίδης και Βλάχος, ο Ηλίας Ηλιού, ο Ιωάννης Πασαλίδης και άλλοι.

Επίσης συνελήφθη ο υπασπιστής του βασιλιά ταγματάρχης Γ. Αρναούτης και ορισμένοι νομιμόφρονες ανώτατοι αξιωματικοί, για τους οποίους υπήρχε ο φόβος ότι θα αντιδράσουν. Πολλοί διοικητές μονάδων που είχαν άγνοια για το πραξικόπημα δεν αντέδρασαν, πιστεύοντας ότι υπήρχε κάλυψη από τον βασιλιά, την υπογραφή του οποίου είχαν πλαστογραφήσει οι συνωμότες.

Ο μόνος κυβερνητικός πολιτικός που προσπάθησε να αντισταθεί ουσιαστικά ήταν ο τότε υπουργός Δημόσιας Τάξης Γεώργιος Ράλλης, ο οποίος μέσω της Χωροφυλακής Αμαρουσίου διαβίβασε εντολή προς τον επιτελάρχη του Γ' Σώματος Στρατού ταξίαρχο Ορ. Βιδάλη, να αντισταθεί ένοπλα. Το σήμα όμως αυτό είτε δεν έφτασε ποτέ στον παραλήπτη –όπως υποστήριξε αργότερα ο ταξίαρχος– είτε ο ίδιος πείστηκε από παράλληλη εντολή του αρχηγού ΓΕΣ Γ. Σπαντιδάκη, ο οποίος, αν και αρχικά συνελήφθη, τελικά ανέχτηκε τους πραξικοπηματίες.

Από τη στρατιωτική ηγεσία, ο μόνος που αντέδρασε ήταν ο αρχηγός του Ναυτικού ναύαρχος Εγκολφόπουλος, ο οποίος την επομένη ενημέρωσε το βασιλιά ότι ο Πολεμικός Στόλος ήταν έτοιμος να προχωρήσει ακόμη και σε βομβαρδισμό. Όμως ο Κωνσταντίνος του δήλωσε ότι πλέον ήταν «πολύ αργά»...

Γενικότερα, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος συμβιβάστηκε εύκολα με τους πραξικοπηματίες, προσβλέποντας ίσως σε μελλοντικό έλεγχο της κατάστασης από τον ίδιο μετά την εξουδετέρωση πολιτικών εχθρών του από το «καθεστώς». Ίσως και να πίστευε ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτε ουσιαστικό, και δεν ήθελε να αφήσει «ακέφαλο τον ελληνικό λαό», όπως υποστήριξε ο ίδιος αργότερα. Πάντως είναι γεγονός πως το απόγευμα της 21ης Απριλίου 1967 ο βασιλιάς Κωνσταντίνος δέχτηκε να ορκίσει την «επαναστατική κυβέρνηση», θέτοντας ως μόνο όρο την ανάληψη της πρωθυπουργίας από πολίτη και όχι από στρατιωτικό, «χάριν της διεθνούς εικόνας της χώρας». Γεγονός επίσης είναι ότι οι συνταγματάρχες δεν εμπιστεύονταν τον Κωνσταντίνο, και γι' αυτό απέκλεισαν σαφώς την ανάληψη της πρωθυπουργίας από φιλοβασιλικό πολιτικό. Ο Κωνσταντίνος, αντίθετα με τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο που αρνήθηκε κάθε συνομιλία με τους πραξικοπηματίες, συμβιβάστηκε αυτοϋπονομευόμενος.



Παναγιώτης Κανελλόπουλος. Διανοούμενος και πολιτικός της Δεξιάς, κοινωνιολόγος, φιλόσοφος και συγγραφέας. Ήταν ο πρωθυπουργός της Ελλάδας έως τη νύχτα της 21ης Απριλίου. Προσπάθησε να αντισταθεί τραβώντας περίστροφο, όμως συνελήφθη. Σε όλη τη διάρκεια της χούντας υπήρξε ασυμβίβαστος πολέμιος των συνταγματαρχών.

Η «νέα κυβέρνηση»: η ορκωμοσία και το διάγγελμα των πραξικοπηματιών

Στις 19.00 το απόγευμα της Παρασκευής 21 Απριλίου ορκίστηκε το πρώτο κυβερνητικό σχήμα αποτελούμενο από πέντε μέλη: τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Κ. Κόλλια ως



Φωτογραφία-ντοκουμέντο: Μεσημέρι της 21ης Απριλίου 1967 έξω από τη Βουλή. Ο λοχαγός με το κράνος και ο στρατιώτης έχουν απέναντι" τους ένα δημοφιλές ζευγάρι ηθοποιών, τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ και την Αλίκη Βουγιουκλάκη. Οι δύο ηθοποιοί ζητούν άδεια να προχωρήσουν για να πάνε στο θέατρο τους.

πρωθυπουργό, το στρατηγό Σπαντιδάκη ως αντιπρόεδρο της κυβέρνησης και υπουργό Εθνικής Αμυνας, τον Γεώργιο Παπαδόπουλο ως υπουργό Προεδρίας, τον Στυλιανό Παττακό ως υπουργό Εσωτερικών και τον Ιωάννη Μακαρέζο ως υπουργό Συντονισμού. Την επομένη η κυβέρνηση συμπληρώθηκε με αρκετούς πολίτες και με έναν ακόμη στρατιωτικό, το στρατηγό Ζωιτάκη, που ανέλαβε το υφυπουργείο Εθνικής Αμυνας. Ο διορισμός ενός δικαστικού στη θέση του πρωθυπουργού είχε ιδιαίτερη σημασία για τη Χούντα, που θεωρούσε ότι ένας λειτουργός της Δικαιοσύνης και μάλιστα εισαγγελέας, τη νομιμοποιούσε στα μάτια των Ελλήνων πολιτών και της διεθνούς κοινότητας.

Στο μήνυμα που απηύθυνε στον ελληνικό λαό το βράδυ της 21ης Απριλίου 1967, ο Κ. Κόλλιας αναφέρθηκε στην παρακμή του πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα και επιχείρησε να καταστήσει σαφές ότι η νέα «κυβέρνηση» ήταν υπερκομματική και υπεράνω των συμφερόντων της οικονομικής ολιγαρχίας:

«Ελληνικέ λαέ»,

«Από μακρού παριστάμεθα μάρτυρες ενός εγκλήματος, το όποιον διεπράττετο εις βάρος του κοινωνικού συνόλου και του έθνους μας.

»Η αδίστακτος και αθλία κομματική συναλλαγή, ο εκτραχηλισμός μεγάλης μερίδος του Τύπου, η μεθοδική επίθεσις εναντίον όλων των θεσμών, η διάβρωσίς των, ο καταεξευτελισμός του Κοινοβουλίου, η κατασυκοφάντησις των πάντων, η παράλυσις της κρατικής μηχανής, η πλήρης έλλειψις κατανοήσεως προς τα φλέγοντα προβλήματα της νεολαίας μας, η κακομεταχείρισις των φοιτητών και σπουδαστών μας, η ηθική κάμψις, η σύγχυσις και η θολότης, η μυστική και φανερά συνεργασία με τους ανατροπείς και τέλος τα συνεχή εμπρηστικά κηρύγματα ασυνειδήτων δημοκόπων κατέστρεψαν την γαλήνην του τόπου, δημιούργησαν κλίμα αναρχίας και χάους, εκαλλιέργησαν συνθήκας μίσους και διχασμού και μας οδήγησαν εις το χείλος της εθνικής καταστροφής. Δεν απέμεινεν πλέον άλλος τρόπος σωτηρίας από την επέμβασιν του Στρατού μας.

»Η επέμβασις αυτή βεβαίως αποτελεί εκτροπή εκ του Συντάγματος, άλλα η εκτροπή αυτή ήτο επιβεβλημένη διά την σωτηρίαν της πατρίδος!

»Η σωτηρία της πατρίδος είναι ο υπέρτατος νόμος.

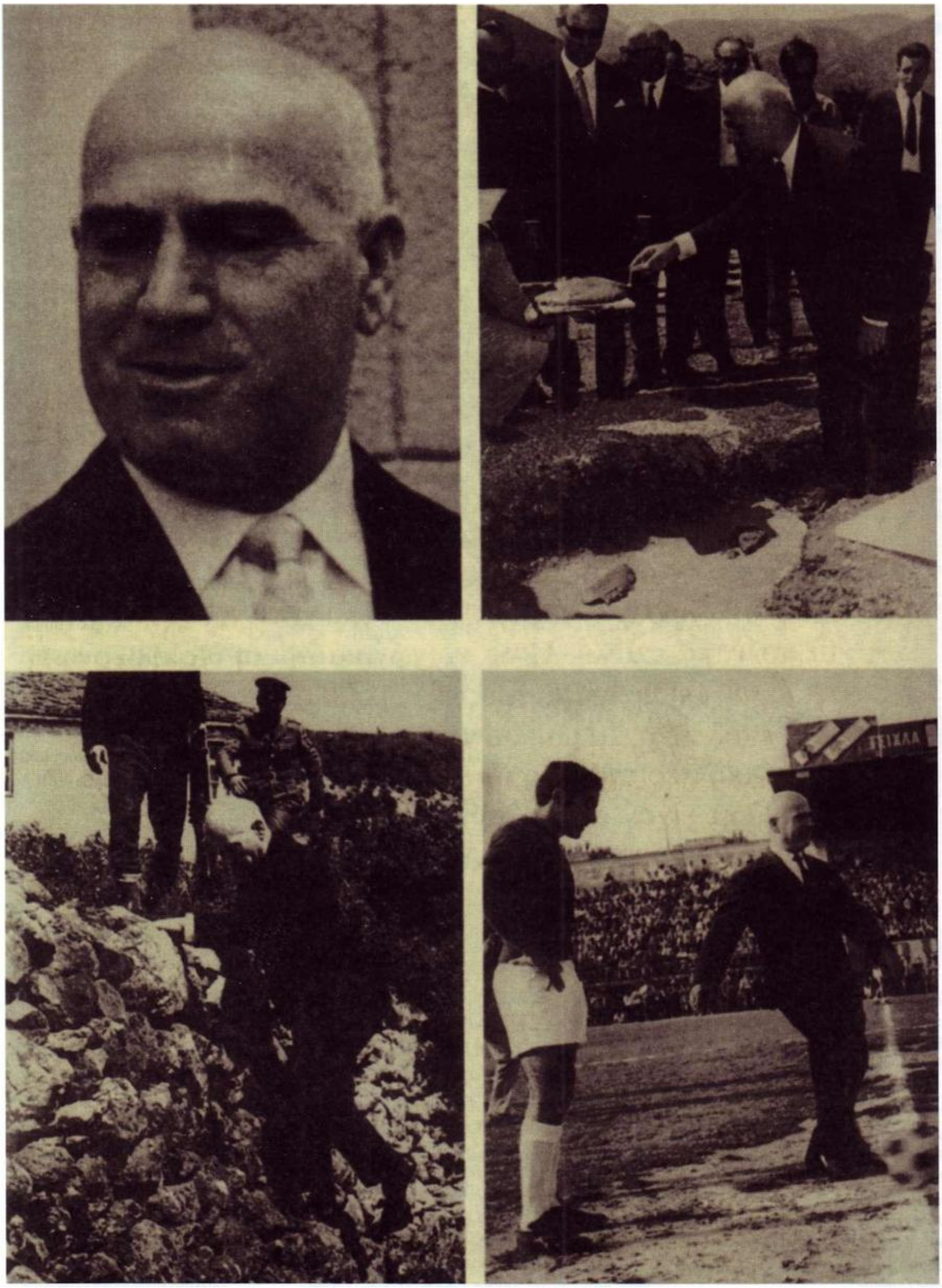
»Αι εκλογαί, αι οποίαι προεκηρύχθησαν, δεν ήτο δυνατόν να δώσουν την λύσιν εις το δημιουργηθέν αδιέξοδο. Πρώτον, διότι υπό τάς παρούσας συνθήκας ήτο αδύνατος η ομαλή διεξαγωγή των και, δεύτερον, διότι οιονδήποτε και αν ήτο το αποτέλεσμα αυτών θα οδηγούμεθα μοιραίως εις την αιματοχυσίαν και το χάος.

»Δι' αυτό επενέβη ο Στρατός. Διά να ανακόψη την πορείαν προς την καταστροφήν ένα βήμα προ της αβύσσου.

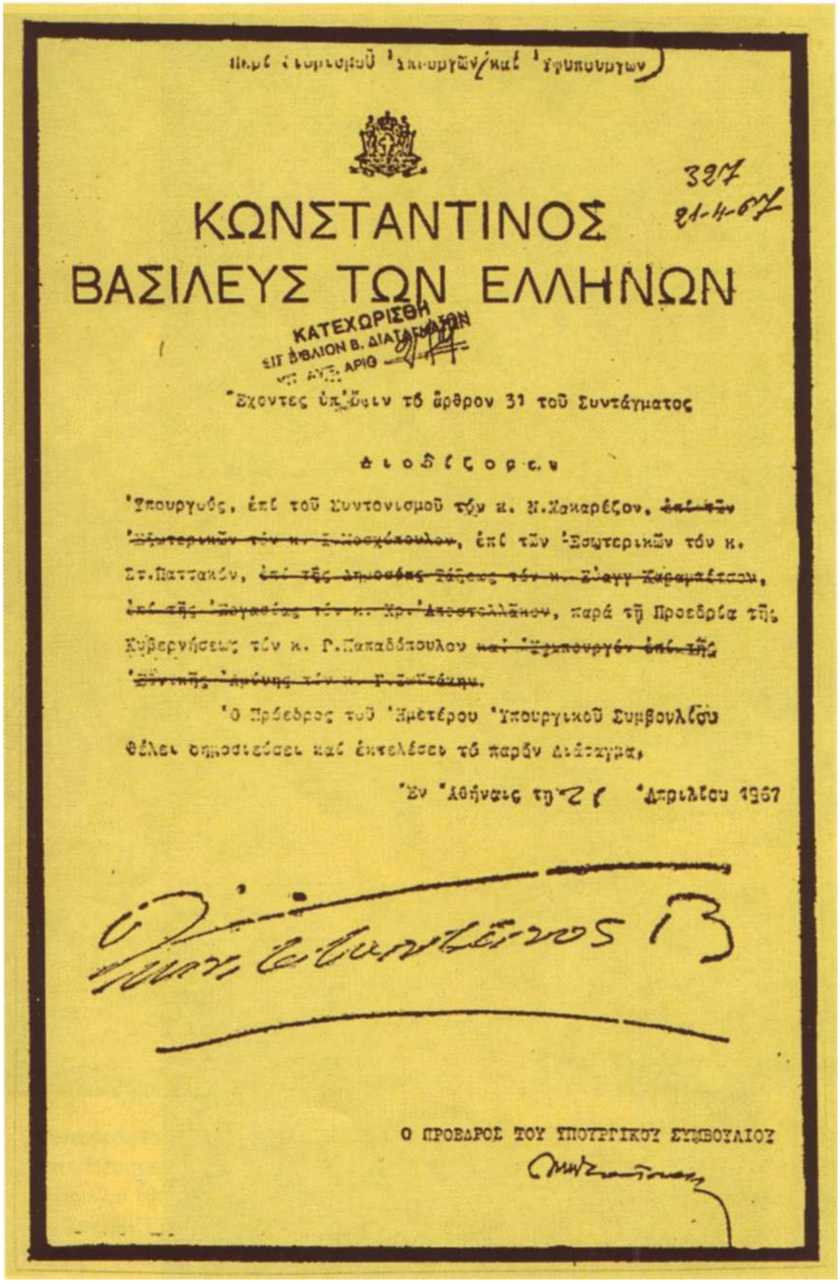
»Εις ολόκληρο την χώραν επικρατεί απόλυτος γαλήνη και τάξις.

»Ο πρόεδρος και τα μέλη της κυβερνήσεως εστρατεύθησαν προς εκτέλεσιν του προς την πατρίδα καθήκοντος.

»Ποίοι είμεθα: Δεν ανήκομεν εις ουδέν πολιτικόν κόμμα, και ουδεμίαν πολιτικήν παράταξιν είμεθα διατεθειμένοι να ευνοήσωμεν εις βάρος της άλλης. Δεν ανήκομεν ούτε εις την οικονομικήν ολιγαρχίαν, την οποίαν ομοίως δεν είμεθα διατεθειμένοι να αφήσωμεν να προκαλή την πενίαν. Ανήκομεν εις την τάξιν του μόχθου. Και θα σταθόμεν εις το πλευρόν των πτωχών αδελφών μας Ελλήνων. Ελαυνόμεθα αποκλειστικώς από πατριωτικά κίνητρα και επιδιώκομεν να καταργήσωμεν την φαυλοκρατίαν. Να εξυγιάνωμεν τον δημόσιον βίον. Να απομακρύνωμεν από τον οργανισμόν της χώρας την σήψιν από την οποίαν εκινδύνευε. Να αποτρέψωμεν τον διχασμόν και την αλληλοσφαγήν προς την οποίαν μας κατηύ-



Ο Σ. Παττακός είχε ιδιαίτερη αδυναμία στα εγκαίνια έργων. Σε πολλές γελοιογραφίες παρουσιαζόταν κρατώντας μυστρί. Επίσης είναι γνωστή η σημασία που έδωσαν οι συνταγματάρχες στο ποδόσφαιρο, τόσο για λόγους λαϊκισμού όσο και για λόγους κατευνασμού των πολιτών.



Περί διορισμού Ὑπουργῶν/καί Ὑφυπουργῶν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

327
21-4-67

ΚΑΤΕΧΩΡΙΣΘΗ
ΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΝ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΩΝ
ΥΠ' ΑΥΞ. ΑΡΙΘ

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τό ἄρθρον 31 τοῦ Συντάγματος

διορίζομεν

Ὑπουργούς, ἐπί τοῦ Συντονισμοῦ τόν κ. Ν.Μακαρέζον, ~~ἐπί τῶν Ἐξωτερικῶν τόν κ. Σ.Μοσχόπουλον~~, ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν τόν κ. Στ.Παττακόν, ~~ἐπί τῆς Δημοσίας Τάξεως τόν κ. [illegible] Καραμπέτσον~~, ~~ἐπί τῆς Ἐργασίας τόν κ. Χρ. Ἀποστολάκον~~, παρά τῇ Προεδρίᾳ τῆς Κυβερνήσεως τόν κ. Γ.Παπαδόπουλον ~~καί Ὑφυπουργόν ἐπί τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης τόν κ. Γ.Ζωϊτάκην~~.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου θέλει δημοσιεύσει καί ἐκτελέσει τό παρόν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Ἀπριλίου 1967

Κωνσταντῖνος Β

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Το βασιλικό διάταγμα για το διορισμό των πρώτων μελών της κυβέρνησης της 21ης Απριλίου. Ο Κωνσταντίνος πριν υπογράψει διέγραψε τα ονόματα των Μοσχόπουλου, Καραμπέτσου, Αποστολάκου και Ζωιτάκη, αφήνοντας μόνο τα ονόματα των Παπαδόπουλου, Παττακού, Μακαρέζου. Έτσι ο Κ. Κόλλιας είχε τυπικά το δικαίωμα να επιλέξει τους υπόλοιπους υπουργούς.

θυνον κακοί Έλληνες και να δημιουργήσωμεν υγιείς βάσεις δια την ταχεία επάνοδον της χώρας εις τον αληθώς ορθόδοξον κοινοβουλευτικόν βίον. Κηρύσσομεν την συναδέλφωσιν. Από της στιγμής αυτής δεν υπάρχουν δεξιοί, κεντρώοι, αριστεροί. Υπάρχουν μόνον Έλληνες οι οποίοι πιστεύουν εις την Ελλάδα, εις ένα ευγενές, ανώτερον και πλήρες ιδεώδες της αληθούς δημοκρατίας και όχι της δημοκρατίας του πεζοδρομίου, της οχλοκρατίας και της αναρχίας. Όταν οι Έλληνες είναι πνωμένοι, θαυματουργούν. Υπάρχουν βεβαίως και ελάχιστοι εφιάλται, δημαγωγοί, ασυνείδητοι καιροσκόποι και κατ' επάγγελμα αναρχικοί. Αυτοί επεδίωξαν να μας διχάσουν. Και μας ονομάζουν αριστερούς, κεντρώους, κεντροαριστερούς και δεξιούς.

»Επεδίωξαν να ενσταλάξουν εις την ψυχήν μας με κάθε τρόπον το μίσος των μεν προς τους δε. Επεδίωξαν να μας φανατίσουν και να μας εξωθήσουν εις τον αλληλοσπαραγμόν. Αυτούς τους ελαχίστους εμπρηστάς θα απομονώσωμεν, και όλοι πμείς οι άλλοι Έλληνες, πνωμένοι, θα βαδίσωμεν εμπρός την οδόν του προς την πατρίδα καθήκοντος και της αρετής. Προς την ριζικήν αλλαγήν. Προς την ευημερίαν και την πρόοδον. Ο βασικός μας στόχος είναι η κοινωνική δικαιοσύνη. Η δικαία κατανομή του εισοδήματος. Η ηθική και υλική εξύψωσις του κοινωνικού συνόλου και ιδιαιτέρως των αγροτών και εργατών και των πενεστέρων τάξεων.

»Η στοργή της κυβερνήσεως θα στραφεί αμέριστος προς την νεολαίαν και τα προβλήματά της.

»Μετά την παγίωσιν ομαλού ρυθμού και την δημιουργίαν των καταλλήλων προς τούτο συνθηκών, το ταχύτερον δυνατόν θα επανέλθει η χώρα εις τον κοινοβουλευτισμόν επί υγιούς βάσεως. Τότε η αποστολή της κυβερνήσεως θα έχει λήξει.

»Προς αποτροπήν του διχασμού και της ετοίμου να εκσπάση εμφυλίου συρράξεως, η οποία ωδήγει εις αιματοχυσίαν και κοινωνικήν και εθνικήν καταστροφήν, η κυβέρνησις προέβη εις την κήρυξιν του στρατιωτικού νόμου καθ' άπασαν την χώραν.

»Η κυβέρνησις δηλοί κατηγορηματικώς ότι είναι αποφασισμένη να φέρη εις πέρας δια παντός μέσου και με ταχύν ρυθμόν την βαρείαν αποστολήν την οποίαν ανέλαβεν. Είναι αποφασισμένη να εκπλήρωση εις το ακέραιον τας υποχρεώσεις της έναντι του ελληνικού λαού. Επικαλείται την καθολικήν συμπαράστασιν του πληθυσμού δια την πραγματοποίησιν του σκοπού της. Ζητεί πλήρη πειθαρχίαν προς το κράτος. Όπως συμβαίνει εις όλας τα πολιτισμένας χώρας. Διότι πραγματική ελευθερία υπάρχει εκεί όπου υπάρχει νόμος. Εκεί, όπου η ελευθερία του ενός φθάνει μέχρι του σημείου, εις το όποιον αρχίζει η ελευθερία του άλλου.

»Η κυβέρνησις οφείλει να προειδοποίηση κατά τον πλέον κατηγορηματικόν τρόπον ότι οιαδήποτε αντίδρασις εις το εθνικόν της έργον της αλλαγής οποθενδήποτε προερχομένη θα παταχθή παραυτα δια παντός εις την διάθεσίν της μέσου.

Ζήτω το ΕΘΝΟΣ!
Ζήτω ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ!
Ζήτω η ΑΙΩΝΙΑ ΕΛΛΑΣ! »

Αθήναι τη 21η Απριλίου 1967
Ο πρόεδρος της κυβερνήσεως

Στο διάγγελμα αυτό είναι διακριτή σχεδόν όλη η φιλοσοφία και η αισθητική της Χούντας, καθώς και το ύφος και ήθος της εξουσίας που επιβλήθηκε στους Έλληνες πολίτες επί επτά έτη.



Η σύνθεση της πρώτης «Επαναστατικής Κυβερνήσε-ως» που όρκισε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν:

Πρωθυπουργός :	Κωνσταντίνος Κόλλιας, τ. εισαγγελεύς του Αρείου Πάγου
Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως & Υπουργός Εθνικής Αμύνης :	Γρηγόριος Σπαντιδάκης, αντιστράτηγος, αρχηγός ΓΕΣ
Υπουργός Προεδρίας :	Γεώργιος Παπαδόπουλος, συνταγματάρχης
Υπουργός Συντονισμού :	Νικόλαος Μακαρέζος, συνταγματάρχης
Υπουργός Εσωτερικών :	Στυλιανός Παττακός, ταξίαρχος

Στις 22 Απριλίου 1967, η Κυβέρνηση συμπληρώνεται με την ορκωμοσία των παρακάτω υπουργών και υφυπουργών:

Υπουργός Εξωτερικών :	Παύλος Οικονόμου-Γκούρας, πρέσβης ε.ε.
Υπουργός Παιδείας & Θρησκ/των :	Κων/νος Καλαμποκιάς, αρεοπαγίτης
Υπουργός Δικαιοσύνης :	Κων/νος Ροζάκης, αρεοπαγίτης
Υπουργός Γεωργίας :	Αλέξανδρος Ματθαίου, καθηγητής μέσης παιδείας
Υπουργός Υγείας και Προνοίας :	Ευστάθιος Πουλαντζάς, γενικός διευθυντής του ιδίου υπουργείου
Υπουργός Δημοσίας Τάξεως :	Παύλος Τοτόμης, οικονομολόγος
Υπουργός Εμπορίου :	Γ. Παπαδημητρακόπουλος, χημικός, βιομήχανος, πρόεδρος ΕΒΤΕ
Υπουργός Εργασίας :	Αλέξανδρος Λέκκας, σύμβουλος της Επικρατείας
Υπουργός Οικονομικών :	Αδαμάντιος Ανδρουτσόπουλος, δικηγόρος
Υπουργός Δημοσίων Έργων :	Παύλος Τσαρούχης, αντιεισαγγελεύς του Αρείου Πάγου
Υπουργός Συγκοινωνιών :	Ιωάννης Τσαντίλας, εισαγγελεύς εφετών
Υπουργός Βιομηχανίας :	Νικόλαος Οικονομόπουλος, αρεοπαγίτης
Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας :	Αθανάσιος Αθανασίου, αντιναύαρχος ε.α.
Υπουργός Βορείου Ελλάδος :	Δημήτριος Πατίλης, υποστράτηγος ε.α.
Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης :	Γεώργιος Ζωιτάκης, αντιστράτηγος, διοικητής Γ' ΣΣ
Υφυπουργός Συντονισμού :	Ιωάννης Ορλάνδος Ροδινός, οικονομολόγος
Υφυπουργός Οικονομικών :	Σπυρίδων Λιζάρδος, γενικός διευθυντής ΔΕΦΩ
Υφυπουργός Εμπορίου :	Γεώργιος Γεωργακέλος, πρόεδρος του Εμπορικού Επιμελητηρίου
Υφυπουργός Προεδρίας :	Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου, δημοσιογράφος-συγγραφεύς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η οργάνωση και η στρατιωτική επιχείρηση

Η πορεία προς την Εκτροπή

Λίγες ημέρες πριν το πραξικόπημα, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο πρωθυπουργός Π. Κανελλόπουλος στο Παναθηναϊκό Στάδιο.



Σήμερα λίγοι θυμόνται, ότι αρχικά οι Συνταγματάρχες προγραμμάτιζαν το πραξικόπημα για την 25η Μαρτίου 1967. Η πρόταση ήταν του Γ. Παπαδόπουλου και βρήκε ενθουσιώδη αποδοχή από τους υπόλοιπους της ομάδας. Όμως σε μια σύσκεψη στις αρχές Μαρτίου ο Σ. Παττακός εκτίμησε ότι, ενώ η διαδικασία μύησης διαφόρων αξιωματικών βρίσκεται σε καλό δρόμο, ο αριθμός των αρμάτων μάχης που βρίσκονταν στο Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί δεν επαρκούσαν για το πραξικόπημα, ενώ όσα υπήρχαν δεν ήταν κατάλληλα. Το πρόβλημα αναλαμβάνει να λύσει ο ίδιος, πείθοντας τον αρχηγό ΓΕΣ στρατηγό Σπαντιδάκη να φέρει άρματα από τη Βόρεια Ελλάδα με το πρόσχημα της συμμετοχής τους στην παρέλαση. Τελικά παρά τις αντιρρήσεις του ο Σπαντιδάκης πείθεται από τον Παπαδόπουλο, όταν αυτός του εξηγεί ότι τα άρματα χρειάζονται όχι απλώς για την παρέλαση αλλά και για την «άλλη δουλειά», και υπογράφει το σχετικό σήμα.

Φυσικά τα άρματα μετά την παρέλαση παρέμειναν στο στρατόπεδο στο Γουδί. Νωρίτερα οι συνωμότες είχαν φροντίσει να μετατεθούν στην περιοχή του λεκανοπεδίου Αττικής. Αυτό αποδεικνύεται και από μια αποκαλυπτική έκθεση της CIA με ημερομηνία 7 Μαρτίου 1966, η οποία αποχαρακτηρίστηκε και δόθηκε στην δημοσιότητα. Στην έκθεση υπάρχει λεπτομερής καταγραφή των μεταθέσεων των αξιωματικών που έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου.

Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Οι κάτωθι αξιωματικοί-μέλη της συνωμοτικής ομάδας (σ.σ.



όλοι αντισυνταγματάρχες) επέστρεψαν πρόσφατα στην περιοχή της Αττικής. Ο Κ. Παπαδόπουλος, αδερφός του Γεώργιου, τοποθετήθηκε στις αρχές Φεβρουαρίου του 1966 αρχηγός του συντάγματος στο Διόνυσο. Ο Δ. Σταματελόπουλος διορίστηκε διοικητής του συντάγματος της Αγίας Παρασκευής στα μέσα Οκτωβρίου του 1965. Ο Α. Μέξης αναμένεται να αναλάβει σύντομα τη διοίκηση συντάγματος στην Αθήνα. Ο Ι. Λαδάς είναι τώρα διοικητής της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας (ΕΣΑ) που εδρεύει στο Αρχηγείο Στρατού.

Ο Δ. Ιωαννίδης αναμένεται να αναλάβει σύντομα διοίκηση συντάγματος στην Αθήνα. Ο Θ. Πατσούρος αναμένεται να αναλάβει τη διοίκηση μονάδας διαβιβάσεων στην Αθήνα. Ο Μ. Ρουφογάλης τοποθετήθηκε προσωρινά επικεφαλής του τμήματος ασφαλείας της ΚΥΠ, αλλά αναμένεται να αναλάβει σύντομα τον Α' κλάδο της υπηρεσίας. Ο Α. Λέκκας αναμένεται να αναλάβει σύντομα διοίκηση μονάδας στην Αθήνα».

Με τις μεταθέσεις τους στην περιοχή Αθηνών και την εξασφάλιση των αρμάτων μάχης δήθεν για την παρέλαση οι πραξικοπηματίες είχαν κάνει τις δύο πρώτες κινήσεις σε τακτικό επίπεδο, οι οποίες τη νύχτα της 21ης Απριλίου θα έφερναν τη δημοκρατία στην Ελλάδα σε θέση ματ... Θα ακολουθούσαν και άλλες ενέρ-

Δ. Ιωαννίδης και Α. Ρουφογάλης, αρχηγός της ΚΥΠ την εποχή του πραξικοπήματος.



Ο Ιωάννης Λαδάς, που κατείχε τη θέση του διοικητή της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας κατά την εκδήλωση του πραξικοπήματος.

γειες προς αυτή την κατεύθυνση.

Λίγους μήνες νωρίτερα ο αρχηγός του ΓΕΣ Γ. Σπαντιδάκης είχε αναθέσει στο συνταγματάρχη Γεώργιο Παπαδόπουλο να καταρτίσει ένα λεπτομερές «Σχέδιο ενέργειας των μονάδων λεκανοπεδίου Αττικής» που θα συμπλήρωνε το ήδη υπάρχον σχέδιο «Προμηθεύς». Ο Παπαδόπουλος εργάστηκε σκληρά σε συνεργασία με το συνταγματάρχη Ν. Μακαρέζο, διευθυντή του Α' Κλάδου της ΚΥΠ, φίλο και συμμαθητή του. Οι δύο αξιωματικοί απέκτησαν δικαίωμα να καλούν διοικητές μονάδων και να πληροφορούνται λεπτομερώς για τις δυνατότητες αντίδρασης των στρατιωτικών σχηματισμών σε μια σειρά από έκτακτες καταστάσεις όπως για παράδειγμα σε θεομηνίες, κοινωνικές ταραχές και στο ενδεχόμενο κομμουνιστικής απειλής, τις οποίες πιθανόν να καλούνταν να αντιμετωπίσουν. Το σχέδιο ήταν απόρρητο και υποτίθεται ότι το γνώριζαν μόνο ο αρχηγός του ΓΕΣ και οι δυο συντάκτες του. Όμως ο Παπαδόπουλος το κοινοποίησε και στον Σ. Παττακό σε μια από τις συχνές συναντήσεις τους.

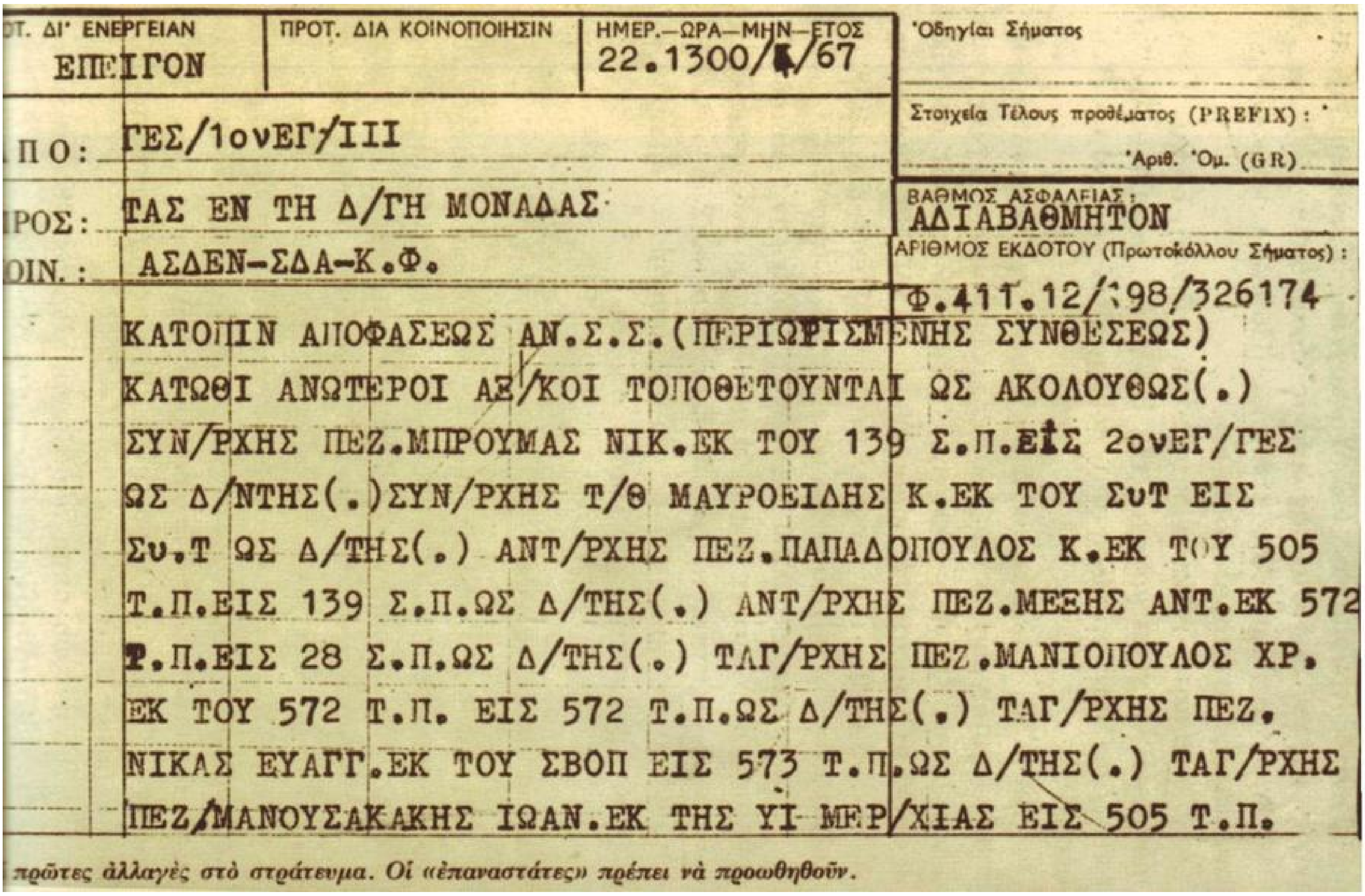
Ο Παττακός φαίνεται πως ενθουσιάστηκε από αυτό το εργαλείο το οποίο μπορούσε να τους βοηθήσει στα σχέδια τους. Στις αρχές Απριλίου στα σχέδια των συνωμοτών μυήθηκε και ο Γ. Ζωιτάκης. Αρχικά έφερε αντιρρήσεις στα όσα του εξέθεσαν ο Παπαδόπουλος και ο Παττακός, υποστηρίζοντας ότι η ιεραρχία πρέπει να γίνει σεβαστή. Δηλαδή ότι του κινήματος πρέπει να ηγείται ο αρχηγός του ΓΕΣ και να είναι ενημερωμένος ο βασιλιάς. Τελικά συμφώνησε αφού τον διαβεβαίωσαν ότι θα ενημερώσουν τον αρχηγό ΓΕΣ.

Στις 12 Απριλίου το κέντρο της Αθήνας αναστατώνεται από σοβαρά επεισόδια μεταξύ οικοδόμων και αστυνομίας. Οι οικοδόμοι συγκεντρώνονται στο θέατρο «Περοκέ» και στην Ομόνοια συγκρούονται με τους αστυνομικούς με ξύλα, λοστούς, σιδερόβεργες κ.λπ. Τραυματίζονται 34 οικοδόμοι και 51 αστυνομικοί. Ο υπουργός Δημόσιας Τάξης χαρακτηρίζει τα επεισόδια ως «γενική δοκιμή» σκοτεινών δυνάμεων που επιδιώκουν την εκτροπή. Για τα επεισόδια ο Τύπος κατηγορεί την ΕΔΑ και την Ένωση Κέντρου.

Η Κυριακή 16 Απριλίου ήταν μια ιδιαίτερη ημέρα. Ο ταξίαρχος Στυλιανός Παττακός, στο γραφείο του στο Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί, συνέταξε μια αναφορά σε πέντε αντίτυπα, στην οποία ανέλυε την πολιτική κατάσταση, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι «η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία εκείτετο σφαδάζουσα υπό τα συνεχή και ανηλεή πλήγματα που εδέχετο από αυτούς τους ίδιους τους φύλακας της, τους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους της, τους Βουλευτάς, τους άρχοντας της...»

Την ίδια ημέρα δέχτηκε στο γραφείο του διοικητές άλλων μονάδων του λεκανοπεδίου που είχε προσκαλέσει ο ίδιος. Ο συνταγματάρχης Α. Μπρούμας διοικητής του Συντάγματος Πεζικού στο Χαϊδάρι, συμφώνησε ότι έπρεπε να παρέμβει ο στρατός με την προϋπόθεση της σύμφωνης γνώμης και της καθοδήγησης του βασιλιά, του οποίου ήταν κουμπάρος.

Όπως επιβεβαιώνει ο ίδιος ο Παττακός, ο ταγματάρχης Κ. Κομπόκης, διοικητής της Μονάδας Καταδρομών στο Μεγάλο Πεύκο, ενώ



ΠΡΟΤ. ΔΙ' ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΕΠΕΙΓΟΝ | ΠΡΟΤ. ΔΙΑ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΝ | ΗΜΕΡ.—ΩΡΑ—ΜΗΝ—ΕΤΟΣ 22.1300/4/67 | Ὁδηγίαι Σήματος

Στοιχεῖα Τέλους προθέματος (PREFIX):
Ἀριθ. Ὁμ. (GR)

ΑΠΟ: ΓΕΣ/1ονΕΓ/III

ΠΡΟΣ: ΤΑΣ ΕΝ ΤΗ Δ/ΓΗ ΜΟΝΑΔΑΣ

ΒΑΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ: ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟΝ

ΚΟΙΝ.: ΑΣΔΕΝ-ΣΔΑ-Κ.Φ.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΔΟΤΟΥ (Πρωτοκόλλου Σήματος): Φ.411.12/198/326174

ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΑΝ.Σ.Σ.(ΠΕΡΙΩΡΙΣΜΕΝΗΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ)
ΚΑΤΩΘΙ ΑΝΩΤΕΡΟΙ ΑΞ/ΚΟΙ ΤΟΠΟΘΕΤΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΣ(.)
ΣΥΝ/ΡΧΗΣ ΠΕΖ.ΜΠΡΟΥΜΑΣ ΝΙΚ.ΕΚ ΤΟΥ 139 Σ.Π.ΕΙΣ 2ονΕΓ/ΓΕΣ
ΩΣ Δ/ΝΤΗΣ(.)ΣΥΝ/ΡΧΗΣ Τ/Θ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ Κ.ΕΚ ΤΟΥ ΣυΤ ΕΙΣ
Συ.Τ ΩΣ Δ/ΤΗΣ(.) ΑΝΤ/ΡΧΗΣ ΠΕΖ.ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Κ.ΕΚ ΤΟΥ 505
Τ.Π.ΕΙΣ 139 Σ.Π.ΩΣ Δ/ΤΗΣ(.) ΑΝΤ/ΡΧΗΣ ΠΕΖ.ΜΕΞΗΣ ΑΝΤ.ΕΚ 572
Τ.Π.ΕΙΣ 28 Σ.Π.ΩΣ Δ/ΤΗΣ(.) ΤΑΓ/ΡΧΗΣ ΠΕΖ.ΜΑΝΙΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡ.
ΕΚ ΤΟΥ 572 Τ.Π. ΕΙΣ 572 Τ.Π.ΩΣ Δ/ΤΗΣ(.) ΤΑΓ/ΡΧΗΣ ΠΕΖ.
ΝΙΚΑΣ ΕΥΑΓΓ.ΕΚ ΤΟΥ ΣΒΟΠ ΕΙΣ 573 Τ.Π.ΩΣ Δ/ΤΗΣ(.) ΤΑΓ/ΡΧΗΣ
ΠΕΖ.ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΚΗΣ ΙΩΑΝ.ΕΚ ΤΗΣ ΥΙ ΜΕΡ/ΧΙΑΣ ΕΙΣ 505 Τ.Π.

...πρῶτες ἀλλαγὲς στὸ στράτευμα. Οἱ «ἐπαναστάτες» πρέπει νὰ προωθηθοῦν.

συμφωνούσε για την ανάγκη παρέμβασης του στρατού, προέβαλε αντιρρήσεις για λόγους συνείδησης αφού η σύζυγός του ήταν κυρία επί των τιμών στο παλάτι και τον ίδιο τον συνέδεαν οικογενειακοί δεσμοί με τη βασιλική οικογένεια. Ζήτησε χρόνο για να σκεφτεί τις προτάσεις του Παττακού. Αυτός, για να προλάβει τις αντιδράσεις του, του έδωσε ένα αντίγραφο της αναφοράς που είχε συντάξει, με την παράκληση μετά από τρεις ημέρες να την παραδώσει στον Κωνσταντίνο και να κανονίσει μια συνάντηση μαζί του. Φυσικά η επιστολή ουδέποτε έφτασε στο βασιλιά και καμία συνάντηση δεν έγινε με τον Παττακό.

Αντίθετα ο συνταγματάρχης Ν. Ντερτιλής, διοικητής του Τάγματος Πεζικού στην Αγ. Παρασκευή, όχι μόνο συμφώνησε, αλλά διαβεβαίωσε τον Παττακό ότι «είμαι έτοιμος να θέσω εις κίνησιν το Τάγμα μου, ευθύς ως ήθελον διαταχθεί ή ακόμη και άνευ διαταγής...»

Το ίδιο απόγευμα της 16ης Απριλίου σε ένα καφενείο στη Νέα Σμύρνη, ο Παπαδόπουλος ενημερώθηκε από τον ίδιο τον Παττακό για όσα συνέβησαν το πρωί. Μετά από μακρά συζήτηση, συμφώνησαν να κινηθούν το βράδυ της 20ης Απριλίου, ημέρα Πέμπτη, ενώ το ίδιο βράδυ ο Παττακός όφειλε να συναντήσει τον αρχηγό ΓΕΣ Γ. Σπαντιδάκη σε μια τελευταία προσπάθεια να τον πείσει να αναλάβει την ηγεσία του πραξικοπήματος. Επίσης θα επιδίωκε συνάντηση με τον υπουργό Εθνικής Άμυνας Π. Παπαληγούρα για να του ζητήσει την αναβολή των εκλογών...

Στις 9.00 το βράδυ ο Παττακός συνάντησε το στρατηγό Σπαντιδάκη σε ένα οίκημα στην οδό Μεσογείων το οποίο χρησιμοποιούσαν οι αρχηγοί του ΓΕΣ ως κατοικία και του ανέπτυξε τους λόγους για τους οποίους έπρεπε να κινητοποιήσει το στρατό προκειμένου να «σωθεί» η Ελλάδα. Ο Σπαντιδάκης έγινε έξω φρενών. Οργισμένος έδιωξε τον Παττακό λέγοντας: «Πρόσεξε καλά εσύ και όποιος άλλος σκέπτεται σαν κι εσένα. Αν κάνετε κάτι χωρίς την έγκριση μου θα σας στήσω στον τοίχο...» Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι δύο αξιωματικοί κατάγονταν από το Ρέθυμνο, υπήρξαν συνεργάτες την εποχή του ελληνοϊταλικού πολέμου και στη διάρκεια της Κατοχής όταν ανήκαν στην οργάνωση «Όμηρος» και συνδέονταν με στενή φιλία.

Φεύγοντας ο Παττακός κατευθύνθηκε σε ένα καφενεδάκι που βρισκόταν απέναντι επί της Μεσογείων, όπου τον περίμεναν ο Παπαδόπουλος και ο Μακαρέζος. Όπως αναφέρει ο Τάσος Κοντογιαννίδης στο βιβλίο του «Η άγνωστη νύχτα της 21ης Απριλίου 1967», η πρώτη λέξη του Παττακού μόλις τους πλησίασε ήταν: «Αποτυχία!» Αφού διηγήθηκε τα όσα συνέβησαν, ο Παπαδόπουλος πήρε τις αποφάσεις του:

Οι «Απριλιανοί» είχαν φροντίσει να εξασφαλίσουν μετάθεση για την περιοχή του Λεκανοπεδίου Αττικής. Εδώ, το σήμα με το οποίο δίδεται η εντολή για ορισμένες από τις τοποθετήσεις.



Ο Στυλιανός Παττακός σε συνέντευξη ανταποκριτών ξένου Τύπου. Ισχυρίστηκε ότι «το σύστημά μας δεν είναι δικτατορικό. Βεβαίως και δεν είναι δημοκρατικό υπό την τυπική έννοια της λέξης... Ο ελληνικός λαός είναι ενθουσιασμένος».

«Καλύτερα που ήλθαν έτσι τα πράγματα, θα προχωρήσουμε μόνοι μας και θα πετύχουμε».

Το επόμενο βήμα ήταν να συναντήσουν τον υπουργό Εθνικής Άμυνας Π. Παπαληγούρα. Ο Παπαδόπουλος αρχικά διαφώνησε: «Δεν χρειάζεται», είπε ξερά. Όμως ο Παττακός είχε τους λόγους του να επιμένει. Τις αμέσως επόμενες ημέρες επρόκειτο να χορηγηθούν φύλλα πορείας σε δύο χιλιάδες οπλίτες που είχαν τελειώσει τη βασική εκπαίδευση και έπρεπε να αναχωρήσουν για μονάδες της Βόρειας Ελλάδας, ενώ επίκειτο η αναχώρηση της ίλης αρμάτων που είχε έρθει στην Αθήνα από το Κιλκίς για την παρέλαση της 25ης Μαρτίου.

Αν αυτές οι δυνάμεις έφευγαν, τα στρατόπεδα της Αττικής θα έμεναν άδεια, πράγμα που δεν βοηθούσε τα σχέδια των συνωμοτών. Ο Παπαδόπουλος εμπρός σε αυτά τα επιχειρήματα συμφώνησε: «Πρέπει πάση θυσία να γίνει αυτή η συνάντηση και εφ' όσον είναι επιτυχής ορίζομεν την ώρα Χ της εκκινήσεως». Ο διευθυντής του 2ου Επιτελικού Γραφείου (Α2) του ΓΕΣ ταξίαρχος Π. Πανουργίας βοήθησε ώστε να μη χορηγηθούν τελικά τα φύλλα πορείας, πείθοντας τον Π. Παπαληγούρα ότι αυτές οι δυνάμεις έπρεπε να μείνουν στην Αθήνα μέχρι να γίνουν οι εκλογές του Μαΐου. Στη συνάντηση του με τον υπουργό Αμυνας που έγινε το ίδιο βράδυ, την Κυριακή 16 Απριλίου 1967, ο Σ. Παττακός έθεσε το ζήτημα της ακύρωσης των εκλογών «προκειμένου να αποφευχθεί η αιματοχυσία». «Μην ανησυχείς, έχουν γνώσιν οι φύλακες», απάντησε ο Παπαληγούρας.

Όπως λέγεται, αποτέλεσμα αυτής της συνάντησης ήταν να πραγματοποιηθεί στην Αθήνα επείγουσα σύσκεψη της «μεγάλης χούντας» των στρατηγών υπό τον αρχηγό ΓΕΣ Γρ. Σπαντιδάκη.

Την επομένη Δευτέρα 17 Απριλίου, μετά την άρνηση του Σπαντιδάκη και του Ζωιτάκη,

ο Σ. Παττακός ανέλαβε να πείσει τον αντιστράτηγο Οδυσσέα Αγγελή να αναλάβει την ηγεσία του κινήματος, ενώ ο Παπαδόπουλος με τον Μακαρέζο και τον Ρουφογάλη θα συνέτασσαν στο σπίτι του τελευταίου στην οδό Ασπασίας στο Παγκράτι κατάλογο υποψηφίων για να αναλάβουν αξιώματα και δημόσιες θέσεις μετά το πραξικόπημα.

Η συνάντηση του Παττακού με τον Αγγελή έγινε στο σπίτι του τελευταίου στην οδό Φαίδρας στο Παγκράτι. Ο ίδιος ο Παττακός διηγείται: «Η απάντησή του ήταν όχι, και την αιτιολόγησε επαρκώς. Ετόλμησα την ερώτηση: Θα δεχόσαστε την πρωθυπουργία μετά την επικράτηση της επανάστασης; Ο Αγγελής τότε εξερράγη. Άστραψε και βρόντηξε: 'Αυτό θα ήταν πρόστυχο και άνανδρο εκ μέρους μου. Δεν περίμενα από σένα αυτή την πρόταση'. Του ζήτησα να με συγχωρέσει διότι όφειλα να κάνω ό,τι είχα συμφωνήσει με τους άλλους»... Τον Αγγελή προσπάθησαν να μεταπείσουν ο Παπαδόπουλος και ο Μακαρέζος χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Παρά την αρχική αντίδρασή του για την οποία έχουν γραφτεί πολλά, ο Οδυσσέας Αγγελής κατέληξε αργότερα να γίνει αρχηγός του ΓΕΣ, και σήμερα θεωρείται ένας από τους πρωταγωνιστές της Χούντας.

Την Τρίτη 18 Απριλίου, πραγματοποιήθηκε πολύωρη σύσκεψη στο σπίτι του Παττακού με τη συμμετοχή όλων των μελών της «ομάδας διαταγών» ή του «επαναστατικού συμβουλίου» όπως το αποκάλεσαν αργότερα. «Νομίζω ότι έφτασε η ώρα να ορίσουμε έναν αρχηγό», δήλωσε ο Παττακός. Ο Ρουφογάλης είχε έτοιμα τα ψηφοδέλτια. Η ψηφοφορία ήταν μυστική. Αρχηγός εξελέγη παμψηφεί ο συνταγματάρχης Γεώργιος Παπαδόπουλος.

Στη σύσκεψη συζητήθηκε με κάθε λεπτομέρεια το βασιλικό και πρωθυπουργικό διάγγελμα που θα εκδιδόταν μετά το πραξικόπημα, η ενημέρωση των ξένων κυβερνήσεων, οι συλλήψεις και η μεταγωγή των κρατουμένων, η ομαλοποίηση της κατάστασης και η επιστροφή των στρατιωτών στα στρατόπεδα με την προϋπόθεση ότι όλα θα πήγαιναν σύμφωνα με το σχέδιο. Ιδιαίτερα τους απασχόλησε η «επαναστατική διακήρυξη», που ουσιαστικά θα αποτελούνταν από τις προγραμματικές δηλώσεις των συνταγματαρχών.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας ο Παπαδόπουλος, ο Παττακός, ο Μακαρέζος και ο Ρουφογάλης προσευχήθηκαν στην εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας στο Χαλάνδρι.

Η επόμενη σύσκεψη έγινε την Τετάρτη 19 Απριλίου στο σπίτι του Παττακού, νωρίς το απόγευμα. Εκεί η ηγετική ομάδα σχεδίασε λεπτομερώς τις κινήσεις του κάθε αξιωματικού. Όλα οργανώνονταν με μαθηματική ακρίβεια. Τα κείμενα δακτυλογράφησε η κόρη του Παττακού, φοιτήτρια της Παντείου και δακτυλογράφος στο γραφείο του αρχηγού της ΚΥΠ Κυριάκου Παπαγεωργόπουλου. Μετά οι πρωταίτιοι ξεκίνησαν για το σπίτι του αντισυνταγματάρχη Μιχάλη Μπαλόπουλου στη Νέα Σμύρνη, στο όποιο είχε γίνει και η συνάντηση των συνωμοτών της «ομάδας διαταγών», όπως αποκαλούνταν τα μέλη της «επαναστατικής επιτροπής». Αφού οι υπόλοιποι ενημερώθηκαν για την άρνηση των αντιστράτηγων Ζωιτάκη και Σπαντιδάκη να αναλάβουν την ηγεσία του πραξικοπήματος και μετά την επιμονή του Παττακού, ο αρχηγός Γεώργιος Παπαδόπουλος έλαβε την τελική απόφαση: η ώρα «μηδέν» ορίστηκε στις 2.00 τα ξημερώματα της Παρασκευής 21ης Απριλίου. Σύμφωνα με το σχέδιο, σε έξι ώρες όλα θα έπρε-

Μετά από ολονύκτιες περιπολίες στο κέντρο της Αθήνας, στρατιώτες ξεκουράζονται στο γρασίδι του Χίλτον.





Ο Οδυσσέας Αγγελής και η Φρειδερίκη σε παλαιότερες εποχές.

πε να είχαν τελειώσει. Την επόμενη ημέρα όλοι πήγαν κανονικά στις μονάδες τους.

Το πρωί της 20ης Απριλίου, η γυναίκα του Λάζαρη, διευθυντή του γραφείου του Σπαντιδάκη, δέχεται ένα ανώνυμο τηλεφώνημα. Ο άγνωστος τής λέει ότι τη νύχτα θα γίνει κάτι πολύ σοβαρό και ότι ο άντρας της πρόκειται να συλληφθεί. Μόλις το μαθαίνει ο Σπαντιδάκης, καλεί τον Παπαδόπουλο στο γραφείο του και τον ρωτά: «Μήπως ετοιμάζεις τίποτε για απόψε»; Για να πάρει την απάντηση από τον Παπαδόπουλο: «Στρατηγέ, τα έχουμε πει κατ' επανάληψιν. Εάν δεν με πιστεύετε, μπορείτε να με συλλάβετε αυτήν τη στιγμή». Ο Σπαντιδάκης πείθεται και τον αφήνει να φύγει. Το ίδιο πρωί ο διευθυντής του 2ου Επιτελικού Γραφείου Π. Πανουργίας καλεί τον Παττακό, ο οποίος φροντίζει να τον καθησυχάσει λέγοντας πως δεν συντρέχει λόγος ανησυχίας.

Την ίδια ημέρα γίνεται και η σύσκεψη της «μεγάλης χούντας» των στρατηγών, οι οποίοι υποψιάζονται ότι κάποιοι άλλοι πιθανόν να τους προλάβουν. Ο Σπαντιδάκης εξουσιοδοτείται να συναντήσει το βασιλιά και να του ανακοινώσει τις αποφάσεις της ομάδας των στρατηγών, δηλαδή ότι ήθελαν να παρέμβουν, όχι την ημέρα των εκλογών, αλλά νωρίτερα, τη Μεγάλη Τρίτη 25 Απριλίου. Φεύγοντας ο Σπαντιδάκης αναγκάζει τους υπόλοιπους της ομάδας να δώσουν το λόγο τους ότι τουλάχιστον εκείνο το βράδυ δεν επρόκειτο να κινηθούν.

Στις 9.00 το βράδυ ο Ζωιτάκης, μέλος και των δύο ομάδων, τηλεφωνεί στο σπίτι του Ρουφογάλη και ζητά τον Μακαρέζο.

«Τι νέα, στρατηγέ μου»; ρωτά ο Μακαρέζος

«Ασχημα», απαντά ο Ζωιτάκης. «Μας έβαλε ο Σπαντιδάκης να δώσουμε τον λόγο της στρατιωτικής τιμής μας ότι δεν πρόκειται να κινηθούμε απόψε. Αναγκάστηκα λοιπόν και εγώ να δώσω το λόγο μου για να μη με υποψιαστούν. Επειδή είμαι στρατηγός πρέπει να τηρήσω το λόγο μου, γι' απόψε τουλάχιστον. Αύριο δεν έχω

πρόβλημα. Προτείνω λοιπόν να αναβληθεί για ένα εικοσιτετράωρο, δεν χάλασε ο κόσμος».

«Οι άλλοι τι λένε»; ρωτά ο Μακαρέζος

«Ο Σπαντιδάκης είπε πως θα πάει να ενημερώσει το βασιλιά. Πάντως αυτοί φαίνεται θα το κάνουν μετά τη συγκέντρωση του Παπανδρέου», τον ενημερώνει ο Ζωιτάκης.

Ο Μακαρέζος του λέει να περιμένει στο τηλέφωνο, ενώ ενημερώνει τους πραξικοπηματίες. Ο Λαδάς αρχίζει να βρίζει. Όλοι γνωρίζουν ότι ο Ζωιτάκης ως διοικητής του Γ' Σώματος Στρατού είναι απαραίτητος, όμως δεν του είχαν απόλυτη εμπιστοσύνη καθώς ανησυχούσαν μήπως τους προδώσει στη «χούντα των στρατηγών». Ο Παπαδόπουλος δίνει τη λύση: λένε στο Ζωιτάκη ότι το πραξικόπημα αναβάλλεται και σχεδιάζουν να τον μεταφέρουν μετά το πραξικόπημα στο Πεντάγωνο για να δώσει σήμα στη Θεσσαλονίκη. Έτσι, αφού δεν θα γνωρίζει τίποτε, θα έχει κρατήσει και το λόγο του.

Τα σχέδια

Ο Ν. Μακαρέζος στο βιβλίο του «Πώς οδηγηθήκαμε στην 21η Απριλίου 1967» περιγράφει λεπτομερώς το σχέδιο δράσης των συνταγματαρχών τη νύχτα που ανατράπηκε η δημοκρατία:

Οι κεφαλές των φαλαγγών όλων των σχηματισμών κρούσης περνούν τις πύλες των στρατοπέδων τους και εξορμούν προς τους αντικειμενικούς σκοπούς τους.

Διακόπτονται οι αστικές και οι υπεραστικές τηλεφωνικές επικοινωνίες. Δηλαδή νεκρώνεται το τηλεφωνικό δίκτυο της χώρας

Οι Ομάδες Προληπτικής Εξουδετερώσεως Προσωπικοτήτων που βρίσκονται ήδη εμπρός από τις κατοικίες των στόχων τους πραγματοποιούν έφοδο.

Πραγματοποιείται υπό μορφή ασκήσεως έφοδος και υφαρπαγή «εκ των έσω» των φρουρών του στρατοπέδου του Πενταγώνου και τοποθετούνται ως σκοποί άνδρες της ΕΣΑ, που ανοίγουν τις πύλες.

Νεκρώνεται μερικώς το ασύρματο δίκτυο του στρατού δια επιβολής «σιγής ασυρμάτου» στους σταθμούς του ΓΕΣ. Δηλαδή το Γενικό Επιτελείο Στρατού παύει να καλεί ή να απαντά σε κλήσεις της Στρατιάς των Σωμάτων Στρατού και των λοιπών ανταποκριτών.

Ευθύς μετά την απόκτηση του ελέγχου του Πενταγώνου και της ΑΣΔΕΝ κινητοποιούνται οι μεγάλες μονάδες του στρατού (Στρατιά, Σώματα Στρατού, Μεραρχίες) σε όλη την επικράτεια και εκτελείται το σχέδιο «Προμηθεύς».

Οι δυνάμεις που έδρασαν στην Αθήνα τα ξημερώματα της 21ης Απριλίου είναι οι ακόλουθες, όπως τις αναφέρει ο Ν. Μακαρέζος:

-Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων. Διοικητής, ο ταξίαρχος Στυλιανός Παττακός. Η δύναμη του ανερχόταν σε 2.500 άντρες, από τους οποίους οι 250 ήταν αξιωματικοί, εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι. Διέθετε άρματα μάχης, τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού και μεγάλο αριθμό φορτηγών των 3 τόνων. Η μονάδα αυτή εκτέλεσε συνολικά 26 αποστολές

-Τακτικό Συγκρότημα 521 Τάγματος Πεζικού. Διοικητής, ο ταγματάρχης Ν. Ντερτιλής. Είχε ως αποστολή να εξουδετερώσει το αρχηγείο της ΑΣΔΕΝ, την ανακτορική φρουρά και τα Παλαιά Ανάκτορα, όπου ήταν το πολιτικό γραφείο του πρωθυπουργού και προστατευόταν από ισχυρή δύναμη της χωροφυλακής

-Τακτικό Συγκρότημα 572 Τάγματος Πεζικού. Διοικητής, ο αντισυνταγματάρχης Α. Μέξης. Είχε ως αποστολή την κάλυψη του εγχειρήματος από τις νοτιοδυτικές και δυτικές οδικές αρτηρίες των Αθηνών. Στη συνέχεια θα αντικαθιστούσε τα τμήματα του 521 Τακτικού Συγκροτήματος στους λόφους της Ακρόπολης και του Φιλοπάππου και θα εξασφάλιζε σύνδεση με τη στρατιωτική σχολή Ευελπίδων.

-Τακτικό Συγκρότημα 505 Τάγματος Πεζικού. Διοικητής, ο αντισυνταγματάρχης Κ. Παπαδόπουλος. Αποστολή του ήταν να συνδράμει τις υπόλοιπες δυνάμεις με ένα λόχο και μια διμοιρία και να παραμείνει στην περιοχή του Πενταγώνου ως εφεδρεία.

-2η Μοίρα Αλεξιπτωτιστών. Διοικητής, ο ταγματάρχης Γ. Κωνσταντόπουλος. Ως κύρια αποστολή είχε την κατάληψη και εξασφάλιση



Ο αρχηγός Γενικού Επιτελείου Στρατού αντιστράτηγος Ι. Σπαντιδάκης.



Το ξενοδοχείο Χίλτον το μεσημέρι της 21ης Απριλίου 1967. Αμερικανοί αξιωματικοί κα τουρίστες κάνουν ηλιοθεραπεία. Στην ταράτσα διακρίνεται ένοπλος στρατιώτης.

του Πενταγώνου και ως δευτερεύουσες την κατάληψη οκτώ κέντρων του ΟΤΕ και τη συμμετοχή στη σύλληψη προσωπικοτήτων με οκτώ ομάδες συλλήψεων.

-Στρατιωτική σχολή Ευελπίδων. Διοικητής, ο Δ. Ιωαννίδης. Ως αποστολή είχε την κάλυψη των βόρειων οδικών αρτηριών και άλλων σημείων πρόσβασης στην Αθήνα. Στην αρμοδιότητά του ήταν ο έλεγχος των λόχων του Στρέφη και Ευελπίδων με υποχρέωση να συνδέεται με το 505ο Τακτικό Συγκρότημα που επιχειρούσε στην περιοχή Πατησίων. Ένα τμήμα του θα παρέμενε ως ταχυκίνητη εφεδρεία.

-ΕΣΑ (Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία). Διοικητής, ο συνταγματάρχης Ι. Λαδάς. Ανέλαβε να ανοίξει τις πύλες του στρατοπέδου του Πενταγώνου, ξεγελώντας τους φρουρούς με δήθεν άσκηση υφαρπαγής των όπλων τους και να συγκροτήσει 56 ομάδες σύλληψης προσωπικοτήτων. Τμήμα της ΕΣΑ θα παρέμενε σε ρόλο ταχυκίνητης εφεδρείας.

-Τακτικό Συγκρότημα Πειραιώς. Με ισχυρή δύναμη τεθωρακισμένων και ενισχύσεις από το Κέντρο Εκπαίδευσης Βαρέων Όπλων (ΚΕΒΟΠ) είχε ως αποστολή τον έλεγχο του διοικητικού κέντρου του Πειραιά, την κατάληψη ζωτικών στόχων και τη νέκρωση των συγκοινωνιών.

-Μεικτό Απόσπασμα «ΑΕΤΟΣ». Διοικητής ήταν ο συνταγματάρχης Α. Λέκκας και διέθετε σημαντικό αριθμό τεθωρακισμένων οχημάτων και αρμάτων μάχης καθώς και δύναμη πεζικού. Είχε ως αποστολή να κυκλώσει και να απομονώσει τα ανάκτορα στη Δεκέλεια, αποφεύγοντας όμως κάθε επαφή με το βασιλιά και τους επιτελείς του. Τα ανάκτορα φρουρούσε ισχυρή δύναμη χωροφυλακής και το Τάγμα Ανακτορικής Φρουράς.

Όλες οι μονάδες εκτέλεσαν με απόλυτη επιτυχία τις αποστολές τους, αντιμετωπίζοντας αποτελεσματικά τα ελάχιστα απρόοπτα συμβάντα. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην επιχείρηση νέκρωσης επικοινωνιών που προέβλεπε το σχέδιο των πραξικοπηματιών. Την αποστολή ανέλαβαν ειδικές ομάδες κρούσης που διέκοψαν τις αστικές και υπεραστικές επικοινωνίες, το ασύρματο δίκτυο του Στρατού Ξηράς, τις επικοινωνίες της αστυνομίας και της χωροφυλακής καθώς και εκείνες των ανακτόρων και των ξένων πρεσβειών. Εκτός από όλες αυτές τις δυνάμεις, σε ρόλο εφεδρείας είχε κινητοποιηθεί μία ισχυρότατη μηχανοκίνητη και τεθωρακισμένη δύναμη.

Το πραξικόπημα

Στη 01.30 της 21ης Απριλίου, οι πραξικοπηματίες βρίσκονται στις θέσεις τους. Το τηλέφωνο χτυπά και παίρνουν το συνθηματικό να ξεκινήσουν. Αυτοί που έχουν σχετική εντολή περνούν από τα σπίτια των άλλων αξιωματικών που είναι απαραίτητοι ή επικίνδυνοι και καταφέρνουν να τους πάρουν μαζί τους για να τους οδηγήσουν είτε στο Επιτελείο είτε σε άλλες μονάδες, λέγοντας τους: «Με ειδοποίησε ο διοικητής μου να έλθω να σε πάρω και να πάμε στο Τάγμα ή στο Επιτελείο. Θα γίνουν κομμουνιστικές ταραχές». Με τον τρόπο αυτό πολλοί αξιωματικοί εξουδετερώθηκαν και άλλοι βοήθησαν τους πραξικοπηματίες χωρίς να είναι μυημένοι.



Η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων: αρχηγός ΓΕΕΘΑ ναύαρχος Αυγέρης, αρχηγός ΓΕΣ Ο. Αγγελής, αρχηγός ΓΕΑ αντιπτέραρχος Αντωνάκος και αρχηγός ΓΕΝ αντιναύαρχος Δέδες. Στη μέση διακρίνεται ο Ν. Μακαρέζος.

Στη 01.45 ο Παπαδόπουλος, ο Μακαρέζος, και ο Λαδάς περιμένουν εμπρός από τη βόρεια πύλη του Πενταγώνου μέσα σε ένα αυτοκίνητο Όπελ με οδηγό τον ταξίαρχο της Αεροπορίας Σκαρμαλιωράκη. Εκεί παραμένουν επί ένα τέταρτο της ώρας. Στις 2.00 ακριβώς, ο λοχαγός της ΕΣΑ Ζουμπουλάκης φτάνει στην πύλη με σκοπό να εξουδετερώσει τον σκοπό του φυλακίου. Αυτός φωνάζει: «Αλτ». Εκείνοι προχωρούν και ο σκοπός πυροβολεί στον αέρα. Αμέσως όμως τον εξουδετερώνουν, η πύλη ανοίγει και το Όπελ εισέρχεται στον περίβολο του Πενταγώνου. Οι πραξικοπηματίες κατευθύνονται στο γραφείο του αρχηγού του ΓΕΣ αντιστράτηγου Σπαντιδάκη.

Εν τω μεταξύ τα άρματα μάχης έχουν ξεκινήσει από το Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί και κατευθύνονται στους στόχους τους.



Ο Οδυσσέας Αγγελής και ο Γεώργιος Παπαδόπουλος. Αν και ο Αγγελής θεωρείται εκ των πρωτεργατών της Χούντας, αρχικά είχε αρνηθεί να συμμετάσχει στο πραξικόπημα, κυρίως επειδή ήθελε να είναι ενήμερος ο βασιλιάς. Αυτοκτόνησε στη φυλακή είκοσι χρόνια αργότερα.

Στις 02.30 το Πεντάγωνο καταλαμβάνεται από την Β' Μοίρα Καταδρομών. Σε λίγο φτάνει ο Ζωιτάκης και οδηγείται στο γραφείο του Παπαδόπουλου. «Στρατηγέ μου, πρέπει να σου ζητήσω συγγνώμη γι' αυτό που έγινε», του λέει ο Παπαδόπουλος. «Το πράξαμε όμως για να μη σας φέρουμε σε δύσκολη θέση, επειδή δώσατε το λόγο της στρατιωτικής σας τιμής. Εάν σας λέγαμε ότι προχωράμε, είμεθα βέβαιοι ότι θα συμφωνούσατε μαζί μας, πλην όμως θα ήσαστε ένας άτιμος στρατηγός που παρέβη το λόγο της στρατιωτικής του τιμής, ενώ εμείς σας θέλουμε έντιμο στρατηγό».

Ο Ζωιτάκης τηλεφωνεί στη Θεσσαλονίκη και δίνει εντολή να ενεργοποιηθεί το σχέδιο «Προμηθεύς» στην περιοχή του Γ Σώματος Στρατού. Σε όλες τις μονάδες της Αττικής αξιωματικοί που είναι μυημένοι στη συνωμοσία καταλαμβάνουν τα τηλεφωνικά κέντρα και διακόπτουν τις επικοινωνίες.

Τα ανάκτορα Τατοΐου έχουν ήδη περικυκλωθεί από δυνάμεις τεθωρακισμένων με επικεφαλής τον ταγματάρχη Λέκκα. Ο Κωνσταντίνος, που βρίσκεται μέσα, καταφέρνει να επικοινωνήσει μέσω ασυρμάτου με τον Αμερικανό πρέσβη Φ. Τάλμποτ. Σε λίγη ώρα ένας απεσταλμένος του πρέσβη, αξιωματικός του αμερικανικού στρατού, φτάνει με αυτοκίνητο της πρεσβείας στο Τατόι και προσπαθεί να συναντήσει τον Κωνσταντίνο, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Ανησυχία για τα πυρηνικά

Όμως ο Αμερικανός πρέσβης είχε και έναν επιπλέον λόγο να ανησυχεί εκείνες τις ημέρες: άρματα μάχης είχαν περικυκλώσει την αμερικανική βάση του Ελληνικού, όπου βρισκόταν αποθηκευμένο ένα μεγάλο μέρος από τις 7.000 πυρηνικές κεφαλές που διέθεταν οι Αμερικανοί στην Ευρώπη. Το σχέδιο «Προμηθεύς» δεν προέβλεπε την περικύκλωση αμερικανικών βάσεων και εγκαταστάσεων.

Από τα γεγονότα προκύπτει ότι ο Παπαδόπουλος δεν περιορίστηκε στην εφαρμογή του σχεδίου «Προμηθεύς». Φυσικά σε περίπτωση εξέγερσης των κομμουνιστών, τα σχέδια προέβλεπαν προστασία των αμερικανικών εγκαταστάσεων. Όμως η κίνηση του Παπαδόπουλου στρεφόταν κατά των Αμερικανών, αφού οι πραξικοπηματίες περικύκλωσαν τη βάση και την απομόνωσαν έχοντας διακόψει και τις τηλεφωνικές επικοινωνίες της Αμερικανικής Πρεσβείας.

Έτσι ο Τάλμποτ για να επικοινωνήσει με την αμερικανική αεροπορική βάση χρησιμοποίησε το δορυφόρο Τελεστάρ και μίλησε με το Ελληνικό μέσω Ουάσιγκτον. Σύμφωνα με τον Κοντογιαννίδη, πολλά χρόνια αργότερα έγινε γνωστό ότι ο Παπαδόπουλος έκανε αυτή την κίνηση για να αποτρέψει τυχόν αντίδραση των Αμερικανών υπέρ του βασιλιά ή της «μεγάλης χούντας» των στρατηγών.

Σε ό,τι αφορά τις σχέσεις του Παπαδόπουλου με τους Αμερικανούς, ο Νίκος Κακαουνάκης αναφέρει μια αποκαλυπτική συνέντευξη που πήρε από τον Γ. Γεωργαλά, έναν από τους κυριότερους θεωρητικούς της χούντας: «Οι Αμερικανοί το 1967 ήθελαν πάση θυσία να εμποδίσουν την άνοδο διά εκλογών του Πα-

πανδρέου. Αλλά δεν ήθελαν και τη στρατιωτικοποίηση του στρατιωτικού καθεστώτος. Ήθελαν να αποφύγουν τις εκλογές, κάποια ανασύνταξη των πραγμάτων, για να έλθει αλλιώς το πράγμα. Ο Παπαδόπουλος όμως δεν ήθελε να παίξει μόνο το ρόλο του προσωρινού σωτήρος. Ήθελε να μονιμοποιηθεί. Τους κορόιδευε λοιπόν για πολλά χρόνια: «Περιμένετε βρε παιδιά, ο Λαδάς δεν με άφησε, θα δείτε το Δεκέμβριο τι θα γίνει». Είχαν Βαρεθεί πια αυτό το παιχνίδι. Έχω επ' αυτού ενδείξεις, και φαίνεται ότι οι Αμερικανοί είχαν εξοργιστεί και είχαν Βαρεθεί... Στο τέλος ο Παπαδόπουλος, για να διαιωνίσει την παραμονή του, έφτιαξε ένα πολίτευμα στα μέτρα και τα σταθμά του. Ραμμένο και κομμένο στα μέτρα του...»

Ο Κακαουνάκης για το ίδιο ζήτημα αναφέρει ότι, ενώ είναι βέβαιο ότι η Ουάσιγκτον γνώριζε τα σχέδια και των δύο ομάδων, των συνταγματαρχών και των στρατηγών, ο Παπαδόπουλος είχε καταφέρει να πείσει τους Αμερικανούς ότι δεν θα κινηθεί ανεξάρτητα από τη «μεγάλη χούντα» των στρατηγών.

Ας γυρίσουμε όμως πίσω, στα ξημερώματα της 21ης Απριλίου 1967.

Στις 2.00 ο διοικητής του τάγματος της Σχολής Ευελπίδων συνταγματάρχης Ιωαννίδης και ο υποδιοικητής Α. Κονδύλης μαζί με άλλους πραξικοπηματίες φτάνουν στη σχολή. Εκεί τους περιμένει ο υπεύθυνος ασφαλείας, υπολοχαγός Δ. Κερκινέζος.

Την ίδια ώρα άντρες της ΕΣΑ συλλαμβάνουν στο σπίτι του το διοικητή της σχολής υποστράτηγο Μανωλαράκη και τον μεταφέρουν στο Πεντάγωνο.

Σε λίγα λεπτά ο Ιωαννίδης, συγκεντρώνει τους 800 αγουροξυπνημένους Ευέλπιδες στην πλατεία Ηρώων: «Ευέλπιδες, απόψε κατελύθη η φαυλοκρατία. Ο στρατός ανέλαβε την ευθύνη της διακυβερνήσεως της χώρας. Εσείς οι Ευέλπιδες ως υποψήφιοι αξιωματικοί θα παίξετε τον πρωτεύοντα ρόλο. Κατά τα άλλα θα ακούσετε τις οδηγίες των λοχαγών σας. Ζήτω η αιωνία Ελλάς!» Στην συνέχεια οι Ευέλπιδες φεύγουν για να διαδραματίσουν το ρόλο τους στα γεγονότα, όπως αυτός προβλεπόταν από το σχέδιο «Προμηθεύς».

Τη νύχτα εκείνη στο αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας στη Λάρισα, ο αρχηγός πτέραρχος Κοντολέφας, κουμπάρος της βασιλικής οικογένειας, και ο επιτελάρχης Κοσκινάς απουσίαζαν κατά τρόπο που έχει χαρακτηριστεί αδικαιολόγητος. Στο αρχηγείο παρέμενε ο διοικητής επιχειρήσεων αντισμήναρχος Γ. Κοντέας.

Μόλις φτάνει στη Λάρισα το σήμα για την εφαρμογή του σχεδίου «Προμηθεύς», ο Κοντέας υποψιάζεται ότι κάτι συμβαίνει και σημαίνει συναγερμό. Παρόλο που οι επικοινωνίες έχουν διακοπεί, κατορθώνει να επικοινωνήσει με τα αεροδρόμια της Τανάγρας και της Ελευσίνας και πληροφορείται ότι άρματα μάχης έχουν καταλάβει το αεροδρόμιο της Ελευσίνας.

Δίνει εντολή στον διοικητή της Τανάγρας αντισμήναρχο Γ. Δαρμάρο να σημάνει συναγερμό. Μετά ο Κοντέας καλεί όλο το προσωπικό και ανακοινώνει ότι είναι αποφασισμένος να σεβαστεί τη συνταγματική νομιμότητα. Όλοι οι αξιωματικοί συμφωνούν και απευθύνονται στον αρχηγό της Πολεμικής Αεροπορίας αντιπτέραρχο Αντωνάκο για να πληροφορηθούν τι ακριβώς συμβαίνει.

Ο Κοντέας μέσω του στρατηγείου του ΝΑΤΟ στη Σμύρνη συνδέεται με την αεροπορική βάση Υμηττού και μέσω της κόκκινης γραμμής μιλάει με τον Αντωνάκο, ο οποίος του απαγορεύει οποιαδήποτε αντίδραση αφού έχει ταχθεί με τους πραξικοπηματίες.

Την ίδια εντολή δίνει ο Αντωνάκος και στο διοικητή της Τανάγρας Γ. Δαρμάρο, ο οποίος όμως σημαίνει συναγερμό, οχυρώνει το αεροδρόμιο και μετατρέπει τα αντιαεροπορικά πυροβόλα του αεροδρομίου σε... αντιαρματικά. Διατάσσει τον επικεφαλής ίλαρχο των αρμάτων μάχης που έχουν αποκλείσει το αεροδρόμιο της Ελευσίνας να φύγει. Αυτός υπακούει. Τελικά οι διοικητές της Τανάγρας και της Ελευσίνας δεν κλιμακώνουν την αντίδραση τους επειδή δεν γνωρίζουν τι ακριβώς συμβαίνει και πώς πρέπει να ενεργήσουν.

Έτσι κινήθηκαν οι πραξικοπηματίες την νύχτα της 20ης προς την 21η Απριλίου. Το απόγευμα ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος όρκισε την πρώτη κυβέρνηση της χούντας. Στο γραφείο του Π. Κανελλόπουλου εγκαταστάθηκε ο Κ. Κόλλιας.

Τα γραφεία της ΕΡΕ και της Ένωσης Κέντρου λειτούργησαν για δυο ή τρεις ημέρες και μετά καταλήφθηκαν από μια ομάδα αντρών της ΕΣΑ. Ο διοικητής της, ταγματάρχης των ΛΟΚ Χ. Δαδιώτης, εξήγησε στους διευθυντές των γραφείων ότι η εκεί παρουσία του προσωπικού στο εξής θα ήταν παράνομη.

Μετά από αυτό, ο Παν. Κανελλόπουλος διέλυσε το κόμμα της ΕΡΕ και έκλεισε τα γραφεία. Τη νύχτα του πραξικοπήματος αστυνομικοί είχαν εισβάλει στα γραφεία της ΕΔΑ και της εφημερίδας «Αυγή» και είχαν συλλάβει το προσωπικό. Τραγική ειρωνεία αποτελεί το γεγονός ότι την επομένη η «Αυγή» θα δημοσίευε το τρίτο και τελευταίο μέρος ενός άρθρου με τίτλο «Γιατί δεν πρόκειται να γίνει δικτατορία».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Γιατί επικράτησε το πραξικόπημα Οι πρωταγωνιστές

Οι εσωτερικές & οι διεθνείς συνθήκες

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μέχρι το 1967 η πολιτική ζωή της Ελλάδας είναι σημαδεμένη από τα βαθιά τραύματα που προκάλεσε ο Εμφύλιος Πόλεμος. Οι κυβερνήσεις του Νικόλαου Πλαστήρα, του Αλέξανδρου Παπάγου, του Κωνσταντίνου Καραμανλή και του Γεωργίου Παπανδρέου απέτυχαν να ομαλοποιήσουν το πολιτικό σύστημα και να εδραιώσουν δημοκρατικούς θεσμούς.

Τα περισσότερα κόμματα είχαν σοβαρές αδυναμίες, ήταν προσωποκεντρικά και βασίζονταν στους χαρισματικούς ηγέτες τους ώστε να έχουν απήχηση στο λαό. Τέτοιοι ηγέτες ήταν ο Αλέξανδρος Παπάγος για τον Ελληνικό Συναγερμό, ο Νικόλαος Πλαστήρας για την Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (Ε.Π.Ε.Κ.), ο Κωνσταντίνος Καραμανλής για την Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (Ε.Ρ.Ε.) και ο Γεώργιος Παπανδρέου για την Ένωση Κέντρου. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος είχε τεθεί εκτός νόμου την περίοδο του Εμφυλίου, και η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (Ε.Δ.Α.) που είχε ιδρυθεί το 1951 προσπαθούσε να βρει τη χρυσή τομή ανάμεσα στην καθοδήγηση του ΚΚΕ και στη χάραξη αυτόνομης πολιτικής.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, πέραν των κυβερνήσεων και του κοινοβουλίου, σχηματίστηκαν και άρχισαν να παίζουν ρόλο και άλλοι πόλοι εξουσίας, ή μάλλον παραεξουσίας, οι οποίοι λειτουργούσαν παράλληλα με τις νόμιμα εκλεγμένες κυβερνήσεις, και ήταν οι εξής:

α) Η Βασιλική οικογένεια και το περιβάλλον της βασίλισσας Φρειδερίκης.

β) Κύκλοι στρατιωτικών, αφού ο στρατός μετά την ένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ το 1952 ήταν σε άμεση εξάρτηση από τις Η ΠΑ, και σε μεγάλο βαθμό ελεγχόταν από μια μυστική οργάνωση αξιωματικών, τον ΙΔΕΑ, που είχε ιδρυθεί το 1944.

γ) Η Αμερικανική Πρεσβεία, που ορισμένες εποχές είχε άποψη επί παντός επιστητού και έφτανε να γνωμοδοτεί ακόμη και για τις κρίσεις Ελλήνων αξιωματικών. Μάλιστα πριν από λίγα χρόνια ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον ζήτησε συγγνώμη από τον ελληνικό λαό για την ανάμειξη της χώρας του στα εσωτερικά της Ελλάδας εκείνη την περίοδο και επί επταετίας, σε μια προσπάθεια να κατευνάσει τον αντιαμερικανισμό στη χώρα μας.



Ο Ν. Μακαρέζος ως στρατιωτικός ακόλουθος στην Βόννη.

δ) Οι μυστικές υπηρεσίες (ΚΥΠ), στις οποίες είχαν ήδη τοποθετηθεί άνθρωποι της απόλυτης εμπιστοσύνης της αμερικανικής CIA, η αστυνομία και τα ΤΕΑ, δηλαδή οι παραστρατιωτικές δυνάμεις που δρούσαν στην ύπαιθρο.

ε) Όπως αποκαλύφθηκε πρόσφατα, η CIA παράλληλα με όλα τα παραπάνω είχε οργανώσει, χρηματοδοτήσει και εξοπλίσει ένα μυστικό παραστρατιωτικό σώμα, την «Gladio» ή «Κόκκινη Προβιά», αποτελούμενο στην Ελλάδα από 7.000 άτομα, κυρίως απόστρατους καταδρομείς, στοιχεία του υποκόσμου αλλά και επιφανείς πολίτες, το οποίο ευθύνεται για μια σειρά ανωμαλιών που αποσταθεροποίησαν την πολιτική ζωή της Ελλάδας.

Οι συνεχείς εξωθεσμικές παρεμβάσεις της Αυλής και η δράση των παρακρατικών μηχανισμών έγινε πιο έντονη μετά το 1958. Στις 24 Μαΐου 1963 ο βουλευτής της ΕΔΑ Γρηγόρης Λαμπράκης δολοφονήθηκε στη Θεσσαλονίκη από παρακρατικούς, και, όπως αποδείχτηκε, με τη συνεργασία και ανοχή της αστυνομίας.

Στις 11 Ιουνίου του ίδιου έτους παραιτήθηκε από την πρωθυπουργία ο αρχηγός της ΕΡΕ Κωνσταντίνος Καραμανλής που βρισκόταν στην εξουσία από το 1956. Αφορμή για την παραίτησή του ήταν η διαφωνία του για την επίσκεψη του βασιλικού ζεύγους στην Αγγλία, όμως η αιτία θα πρέπει να αναζητηθεί στη βαθύτερη κρίση την οποία διέρχονταν οι σχέσεις του με τα Ανάκτορα εξαιτίας της παρεμβατικής συμπεριφοράς της βασιλικής οικογένειας σε όλες τις πτυχές της δημόσιας διοίκησης.

Η φθορά της ΕΡΕ από την οκτάχρονη διακυβέρνηση και τη δράση του παρακράτους άνοιξε τον δρόμο στην Ένωση Κέντρου του Γεώργιου Παπανδρέου. Με στοιχειώδη αιτήματα που στις μέρες μας θα φαίνονταν αυτονόητα, ο Παπανδρέου κήρυξε τον «ανένδοτο αγώνα», που είχε ως αποτέλεσμα την επικράτηση της Ένωσης Κέντρου στις εκλογές της 6ης Νοεμβρίου 1963 και της 16ης Φεβρουαρίου 1964 με 42% και 52,7% αντίστοιχα.

Η κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου κλονίστηκε σοβαρά τον Ιούλιο του 1965, με αφορμή την απόφαση του Γ. Παπανδρέου να αντικαταστήσει τον Πέτρο Γαρουφαλλιά στο υπουργείο Εθνικής Αμύνης και την άρνηση του βασιλιά να υπογράψει το σχετικό διάταγμα.

Ο Παπανδρέου υπέβαλε την παραίτησή του. Από εκείνη την ημέρα και μέχρι τα τέλη Δεκεμβρίου του 1966, ο Κωνσταντίνος προσπάθησε να σχηματίσει διάφορες κυβερνήσεις με τη συμμετοχή κατά διαστήματα των 48 βουλευτών της Ένωσης Κέντρου που είχαν αποστατήσει από το κόμμα του Παπανδρέου. Οι κυβερνήσεις αυτές που στηρίζονταν στη Βουλή από την ΕΡΕ και όσους εγκατέλειψαν τη Ένωση Κέντρου δεν μπόρεσαν να κρατηθούν στην εξουσία.



Η τριμελής ηγεσία της στρατιωτικής χούντας. Από αριστερά, Σ. Παττακός, Γ. Παπαδόπουλος και Ι. Μακαρέζος.

Με εντολή του Κωνσταντίνου και με τη σύμφωνη γνώμη της Ένωσης Κέντρου, στις 3 Απριλίου την πρωθυπουργία ανέλαβε ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος για να διεξάγει βουλευτικές εκλογές στις 28 Μαΐου 1967.

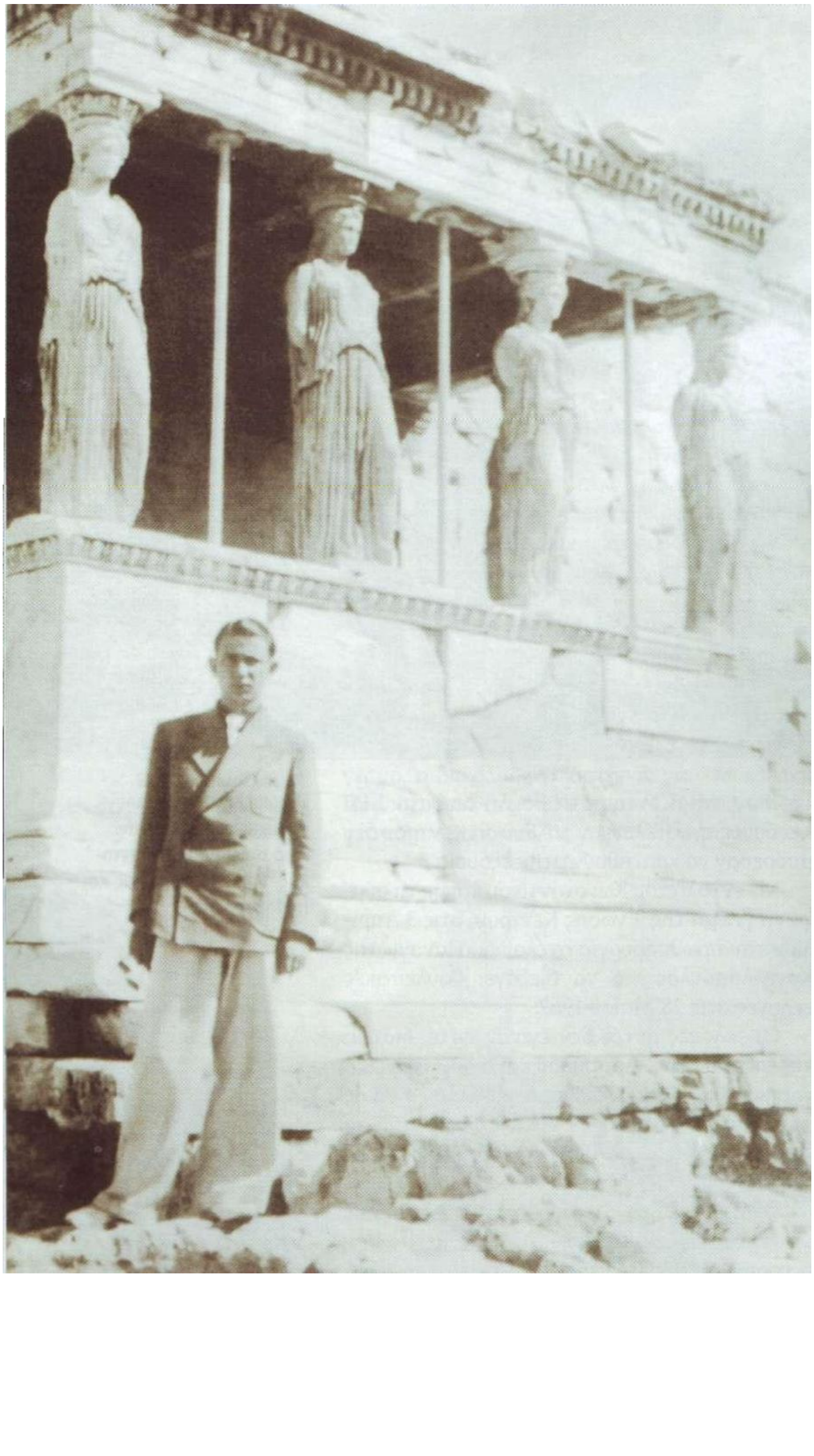
Οι εκλογές αυτές δεν έγιναν ποτέ, διότι η κυβέρνηση Κανελλόπουλου και η δημοκρατική νομιμότητα, μέσα σε ένα περιβάλλον ηθικής και πολιτικής ασφυξίας, καταλύθηκαν από το πραξικόπημα των συνταγματαρχών στις 21 Απριλίου.

Το τραγικό ήταν ότι η δικτατορία δεν ήρθε ως «κεραυνός εν αιθρία». Όλοι ανέμεναν την εκτροπή, σε ένα πολιτικό κλίμα που, όπως ευ-

ρέως λεγόταν τότε, αυτό που μοιρολατρικά περίμεναν ήταν «να έρθει ένας λοχίας να βάλει τάξη».

Η **ταυτότητα των πραξικοπηματιών**

Ο Ν. Μακαρέζος στην Ακρόπολη το 1937, λίγο πριν εγγραφεί στη Σχολή Ευελπίδων.



Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος καταγόταν από το Ελαιοχώρι Αχαΐας και ήταν γιος δημοδιδασκάλου από οικογένεια που πρόσκειτο στην Ένωση Κέντρου. Περιγράφεται ως εξαιρετικά φιλόδοξος άνθρωπος, καθώς από νεαρή ηλικία δήλωνε ότι κάποτε θα κυβερνήσει την Ελλάδα. Έγινε αξιωματικός πληροφοριών και κατά τη διάρκεια της Κατοχής κατατάχτηκε στα Τάγματα Ασφαλείας. Αργότερα έγινε στέλεχος της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΚΥΠ) και για μια περίοδο λειτούργησε ως σύνδεσμος με τη CIA. Ήταν μέλος του Στρατοδικείου που καταδίκασε το 1952 σε θάνατο τον κομμουνιστή Νίκο Μπελογιάννη. Κατά περίεργο όμως τρόπο, ο φανατικός αντικομμουνιστής Γ. Παπαδόπουλος ήταν ο μόνος που ψήφισε κατά της θανατικής καταδίκης του Νίκου Μπελογιάννη.

Επιπλέον ο Παπαδόπουλος χαρακτηρίζεται ως ευφυής συνωμότης και ως ηγετική φυσιογνωμία, αφού είχε δική του ομάδα στην οργάνωση ΙΔΕΑ που δρούσε στον στρατό. Αγαπημένο του βιβλίο ήταν ο «Ηγεμόνας» του Νικολό Μακιαβέλι, ενώ οι συνάδελφοι του αξιωματικοί τον αποκαλούσαν «Νασερόπουλο» επειδή, αν και φανατικός αντικομμουνιστής, ήταν θαυμαστής του Αιγυπτίου Προέδρου Γκαμάλ Νάσερ.

Το 1964 υπήρξε εμπνευστής ενός σαμποτάζ που έγινε σε οχήματα στρατιωτικής μονάδας του Έβρου και το οποίο είχε ως στόχο την προβολή και εμπέδωση του «κομμουνιστικού κινδύνου» με σκοπό την αποσταθεροποίηση του καθεστώτος.

Επίσης, είχε ενεργό δράση στις εκλογές Βίας και νοθείας του 1961 ως γραμματέας του σχεδίου «Περικλής» που είχε καταρτιστεί για το σκοπό αυτό.

Σε ό,τι αφορά το κοινωνικό προφίλ του Παπαδόπουλου, αυτό ήταν μικροαστικό, πράγμα που είχε προκαλέσει την ειρωνική διάθεση παραγόντων της οικονομικής ολιγαρχίας με τους οποίους ο δικτάτορας συναλλασσόταν υποχρεωτικά.

Ο ταξίαρχος Στυλιανός Παττακός την εποχή του πραξικοπήματος ήταν διοικητής του Κέντρου Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί και είχε τον ουσιαστικότερο ρόλο σε επίπεδο τακτικής. Καταγόταν από αγροτική οικογένεια του Ρεθύμνου της Κρήτης.

Όπως αναφέρει ο ίδιος στο βιογραφικό του, εισήλθε στη Σχολή Ευελπίδων το 1934. Πολέμησε στο μέτωπο της Αλβανίας και έλαβε μέρος στον Εμφύλιο Πόλεμο υπηρετώντας στα Τεθωρακισμένα.

Αν και δεν φημιζόταν για τη γενικότερη παιδεία του -το αντίθετο μάλιστα- κρίνοντας από τις αποφάσεις και τις κινήσεις του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εξαιρετικά αποτελεσματικός, ευρηματικός και αποφασιστικός όταν αναλάμβανε να εκπληρώσει ένα στόχο,

κυρίως λόγω της ικανότητάς του να βρίσκει πρακτικές λύσεις εκεί που οι άλλοι έβλεπαν αδιέξοδο.

Ο τελευταίος της τριανδρίας, ο Ν. Μακαρέζος, καταγόταν από οικογένεια μεγαλοκτηματιών της Γραβιάς Φθιώτιδος και είχε σπουδάσει οικονομικά.

Κατά το χρονικό διάστημα 1961-'65 υπηρέτησε ως στρατιωτικός ακόλουθος στη Βόνη. Επιστρέφοντας τοποθετείται στο Επιτελείο του Α' Σώματος Στρατού, με διοικητή τον αντιστράτηγο Γ. Σπαντιδάκη. Το 1966 τοποθετείται στον Α' Κλάδο της ΚΥΠ, αρμόδιο για θέματα κατασκοπίας, στη θέση του αρχηγού.

«Εμφανιζόταν ως μετριοπαθής και είχε επαφές με πολιτικούς.

Ήταν ο κυριότερος υποστηρικτής μέσα στη Χούντα μιας φιλελεύθερης γραμμής στην οικονομία και ενός ανοίγματος προς το συντηρητικό κόσμο. Άσκησε εποπτεία στην οικονομική πολιτική ως ο πιο σχετικός με το θέμα.

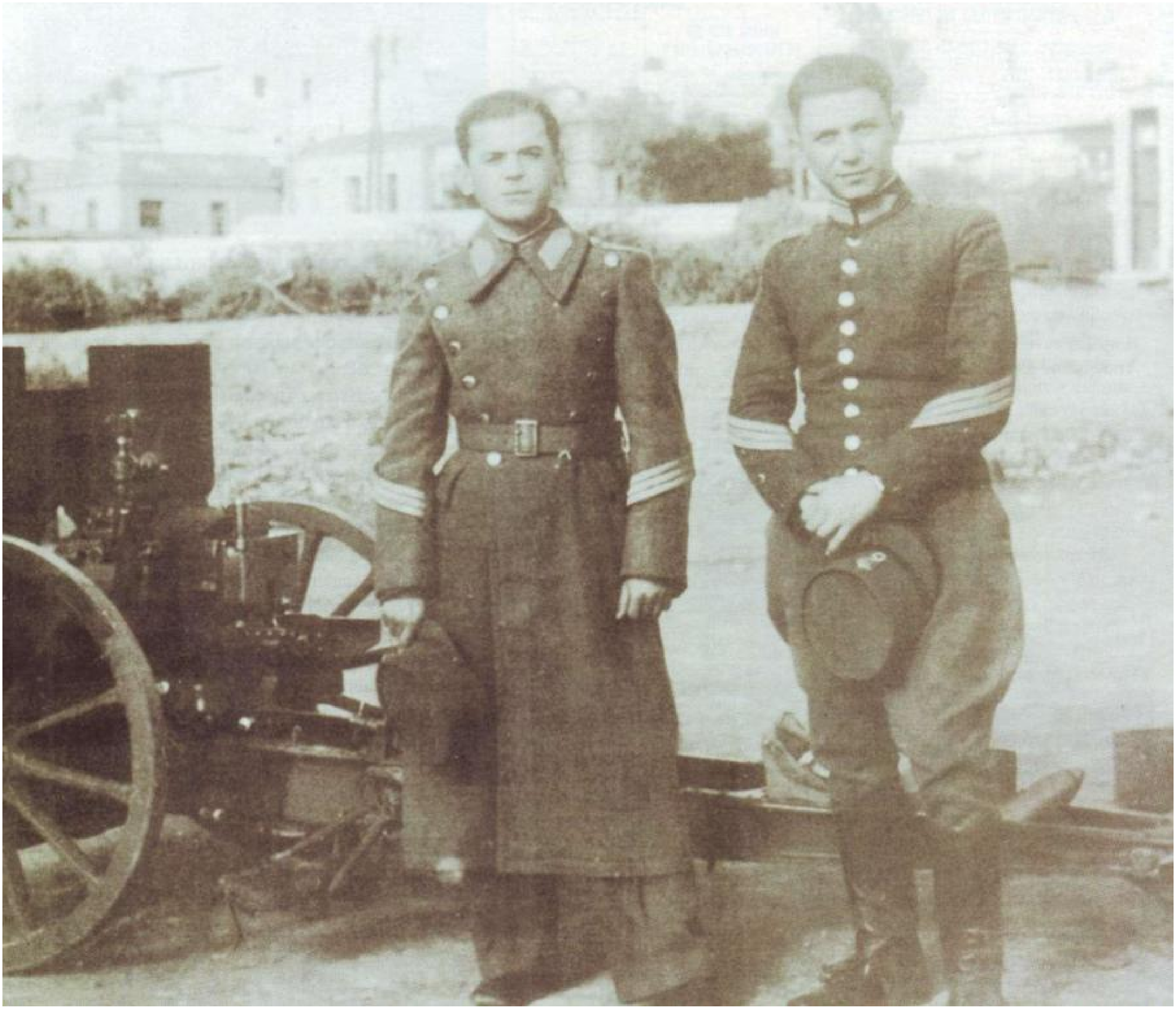
Υπό κανονικές συνθήκες, πιθανώς να είχε φθάσει το βαθμό του Υποστρατήγου», αναφέρει ο Μ. Μελετόπουλος, στο βιβλίο του «Η Δικτατορία των Συνταγματαρχών».





1. Ο τριτοετής Εύελπις Γ. Παπαδόπουλος την άνοιξη 1940. Ήταν αρχηγός και στις τρεις τάξεις της Σχολής.

2. Ο Ν. Μακαρέζος το 1936 έξω από το παντοπωλείο του πατέρα του στην Γραβιά.



Ν. Μακαρέζος και Γεώργιος Παπαδόπουλος ως επιλοχίες στον όρχο πυροβόλων της στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων. Στις 10-8-1940 ορκίστηκαν ανθυπολοχαγοί. Λίγο μετά ξέσπασε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Από την 21η Απριλίου στη 13η Δεκεμβρίου 1967

Η πρώτη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου.



Μετά την κατάληψη της εξουσίας, η Χούντα έδωσε στην δημοσιότητα τις προγραμματικές δηλώσεις της. Μεταξύ άλλων οι δηλώσεις ανέφεραν ως αποστολή της νέας κυβέρνησης:

Να εφαρμόσει το Νόμο.

Να αποτρέψει το διχασμό και την απειλούμενη κοινωνική και εθνική καταστροφή.

Να επαναφέρει την εσωτερική γαλήνη, ησυχία και τάξη.

Να εξαγάγει τη χώρα από το αδιέξοδο, «εις το οποίον είχε οδηγηθεί».

Να πραγματοποιήσει την επιβαλλομένη «ΡΙΖΙΚΗΝ ΑΛΛΑΓΗΝ εις πάντας τους τομείς της κρατικής δραστηριότητος».

Να δημιουργήσει «τας καταλλήλους προϋποθέσεις δια την επάνοδο της χώρας εις τον κοινοβουλευτισμό επί υγιούς βάσεως».

Να εξυγιάνει τον κρατικό μηχανισμό κ.λπ.

Τα πρώτα μέτρα της Δικτατορίας ήταν κατασταλτικά και σαφώς ενδεικτικά του είδους της διακυβέρνησης που θα ακολουθούσε. Τα πολιτικά κόμματα απαγορεύτηκαν παράλληλα με την «ανακάλυψη κομμουνιστικού οπλοστασίου», το οποίο όμως ποτέ δεν παρουσιάστηκε. Στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων έγιναν μαζικές εκκαθαρίσεις: αποστρατεύτηκαν 400 αξιωματικοί του Στρατού Ξηράς, μεταξύ των οποίων 5 αντιστράτηγοι, ολόκληρη η ηγεσία του Πολεμικού Ναυτικού, ενώ η Πολεμική Αεροπορία κυριολεκτικά





Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967

ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΕΩΣ

ΡΟΣΠΑΘΕΙΑ "ΙΗΜΟΝΙΟΝ" ΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕ ΧΑΝΑΙ ΤΗΣ! ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΩΝ

Ι. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΗΝ 2ΑΝ ΠΡΩΙΝΗΝ

ΕΞΕΡΡΑΓΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΝ ΚΙΝΗΜΑ

ΣΥΝΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΑΝΔΡΕΣ

Τὴν 2.30 πρωινὴν δύναμις τεθωρακισμένων κατέλαβεν τὸ κέντρον τῶν Ἀθηνῶν.

Ὑπὸ τὰ ἔκπληκτα βλέμματα τῶν ὀλίγων Ἀθηναίων, ποὺ ἐκυκλοφόρουν, τὴν προκεχωρημένην αὐτὴν ὥραν, τεθωρακισμένα ἀπέκλεισαν τὰ Παλαιὰ Ἀνάκτορα, ἐνῶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις κατελάμβανον τὸν Ο.Τ.Ε., τοὺς ραδιοφωνικοὺς θαλάμους τοῦ ΕΙΡ, εἰς τὸ Ζάππειον καὶ τὰ ὑπουργεῖα.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΙΑΝ ΤΟΥ κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥ

ΛΙΑΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ ΑΜΕΣΩΣ ΑΙ Σ

ΔΙΠΛΑΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 420 ΕΚΑΤ. ΔΡΑΧΜ

ΙΔΡΥΕΤΑΙ ΚΑΙ "ΤΑΜΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚ

ΚΑΘΙΕΡΟΥΤΑΙ «ΑΓΡΟΤΟΣΗΜΟΝ» ΕΞ 1%

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΣ κ. Ε. ΑΒ

ΤΟ «ΜΠΓ

αποψιλώθηκε, με την αποστρατεία του 90% των αξιωματικών από το βαθμό ταξίαρχου και άνω. Αντίστοιχες παρεμβάσεις έγιναν στον κρατικό μηχανισμό, στον τομέα της παιδείας και της δικαιοσύνης.

Ζήτημα προτεραιότητας για τη Δικτατορία των Συνταγματαρχών ήταν και η επιβολή αυστηρής λογοκρισίας στον Τύπο, από την πρώτη κιόλας ημέρα του πραξικοπήματος. Έτσι όλα όσα συνέβησαν δεν καταγράφηκαν στις εφημερίδες της εποχής, οι οποίες δημοσίευαν μόνο τα κείμενα που τους έστελνε η υπηρεσία λογοκρισίας της Γενικής Γραμματείας Τύπου. Πολλές εφημερίδες και περιοδικά ανέστειλαν την έκδοσή τους, προκειμένου να μη δεχτούν τη λογοκρισία, ενώ άλλες έκλεισαν με εντολή των Συνταγματαρχών.

Έτσι, ανέστειλαν την έκδοσή τους η «Ελευθερία» του Πάνου Κόκκα, η «Αθηναϊκή» του Γιάννη Παπαγεωργίου, η «Καθημερινή» και η «Μεσημβρινή» της Ελένης Βλάχου, η «Δημοκρατική Αλλαγή» του Ευαγγελίδη, ο «Ελεύθερος» του Δ. Πουρνάρα, ενώ έκλεισε υποχρεωτικά η «Αυγή».

Μνημειώδης έχει μείνει η αντίδραση της Ελένης Βλάχου, η οποία κλείνοντας τις εφημερίδες της έστειλε εξώδικο στο προσωπικό καταγγέλλοντας τις συμβάσεις εργασίας. Στο κείμενο ανέφερε ότι τα έκτακτα μέτρα που υποχρεώθηκε να πάρει στηρίζονταν στο άρθρο 91 του Συντάγματος.

«...Υπό τας συνθήκας ταύτας καθίσταται εις εμέ συνολικώς και απολύτως αδύνατος η συνέχισις της επιχειρήσεως εκδόσεων των ημερήσιων αθηναϊκών εφημερίδων Ή Καθημερινή", Ή Μεσημβρινή" και του περιοδικού Έικόνες', διακοπείσης της επιχειρήσεως ταύτης τελείως εξ ανωτέρας βίας, τη νομικήν έννοιαν της οποίας συνιστούν τα ανωτέρω επελθόντα απρόβλεπτα γεγονότα άτινα καθίσταντο αδύνατον να αποτραπούν παρ' εμού...»

Την Ε. Βλάχου έσπευσε να συναντήσει ο ίδιος ο Παπαδόπουλος. Μάλιστα της υποσχέθηκε ότι σε λίγες ημέρες η λογοκρισία θα καταργηθεί και ότι θα αποκαθίστατο η κοινοβουλευτική ζωή. Στάθηκε όμως αδύνατο να τη μεταπείσει.

Η λογοκρισία απαγόρευσε με διάταγμα την κυκλοφορία 1.046 έργων Ελλήνων και ξένων συγγραφέων, αρχίζοντας μάλιστα από τους αρχαίους Έλληνες κλασικούς, Αισχύλο, Ευριπίδη,

Ελένη Βλάχου, εκδότρια της «Καθημερινής». Αρνήθηκε να συμβιβαστεί με τους πραξικοπηματίες. Την επομένη του πραξικοπήματος έκλεισε τις εφημερίδες της και έφυγε για το Λονδίνο απ' όπου αγωνίστηκε κατά της δικτατορίας

Το φύλλο της εφημερίδας «Καθημερινή» την 21η Απριλίου 1967. Μόλις που πρόλαβε την είδηση στο μονόστηλο: «Εξερράγη στρατιωτικόν κίνημα - συνελήφθησαν πολιτικοί άνδρες».

Ο Γ. Παπαδόπουλος και ο Σ. Παττακός εμπρός από τη Βουλή των Ελλήνων σε εκδήλωση μπροστά από το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη.



Σοφοκλή, Αριστοφάνη, και καταλήγοντας σε νεότερους ξένους συγγραφείς όπως ο Ζαν Πολ Σαρτρ, ο Τόμας Μαν, ο Τ.Σ. Έλιοτ, ο Α. Καμύ και ο Λόρκα. Φυσικά ούτε συζήτηση για τα έργα του Κώστα Βάρναλη, του Γιάννη Ρίτσου, του Βασίλη Ρώτα, του Μάρκου Αυγέρη και άλλων. Επίσης απαγορεύεται η μουσική του Μίκη Θεοδωράκη, οι ταινίες στις οποίες πρωταγωνιστεί η Μελίνα Μερκούρη, οι ταινίες του Κώστα Γαβρά και πολλές άλλες.

Οι συλλήψεις πολιτών συνεχίστηκαν συστηματικά και τα ξερονήσια ξανάρχισαν να δέχονται εκατοντάδες εξόριστους. Οι συγκεντρώσεις άνω των πέντε ατόμων απαγορεύτηκαν, ενώ τα ταξίδια των Ελλήνων πολιτών στο εξωτερικό ελέγχονταν εξονυχιστικά, και διαβατήριο εκδιδόταν μόνο με την προσκόμιση «πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων» το οποίο παρείχε η Αστυνομία.

Το φθινόπωρο, ο πρώην πρωθυπουργός Παναγιώτης Κανελλόπουλος κατορθώνει να σπάσει το φράγμα σιωπής και στέλνει στον ξένο Τύπο μαγνητοφωνημένες δηλώσεις εναντίον της δικτατορίας, προκαλώντας διεθνώς μεγάλο ενδιαφέρον. Δύο ημέρες αργότερα τίθεται σε κατ' οίκον κράτηση. Ήδη από τους πρώτους μήνες της κατάλυσης της δημοκρατίας, είχαν κάνει την εμφάνιση τους και οι πρώτες αντιστασιακές οργανώσεις, το Πατριωτικό Αντιδικτατορικό Μέτωπο (ΠΑΜ) και η Δημοκρατική Αμυνα, στελεχωμένες από κεντρώους και αριστερούς πολίτες.

Από το Σεπτέμβριο του 1967 οι πολιτικά άπειροι συνταγματάρχες αντιμετωπίζουν τα πρώτα σοβαρά πολιτικά προβλήματα. Η ελληνοτουρκική συνάντηση κορυφής στον Έβρο, στην οποία η ελληνική πλευρά πρότεινε έναντι αντιπαροχών την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αποτυγχάνει παταγωδώς και διακόπτεται. Στην Κύπρο, ο Ραούφ Ντενκτάς συλλαμβάνεται και κρατείται, ξεσπούν σοβαρά επεισόδια και απειλείται πολεμική σύρραξη Ελλάδας Τουρκίας. Η Άγκυρα εκμεταλλεύεται αριστοτεχνικά τα επεισόδια και τελικά την 1η Δεκεμβρίου η ελληνική κυβέρνηση υποχωρεί στην αδιαλλαξία της Τουρκίας και στις πιέσεις της Ουάσινγκτον, και αποσύρει την ελληνική μεραρχία που είχε διατεθεί για την προστασία της Κύπρου, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την εισβολή του Αττίλα και την εθνική καταστροφή του 1974.

Ο Γ. Παπαδόπουλος εγκαινιάζει μια εποχή ελληνοτουρκικής φιλίας με μια δήλωση που άφησε εμβρόντητους τους διπλωματικούς κύκλους της Αθήνας: «Δυνατόν να υπάρχουν διαφοραί μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Αλλά εάν οι δύο κυβερνήσεις πράγματι πιστεύουν εις την φιλίαν των, δύνανται να διευθετήσουν τας διαφοράς των. Εάν το αντικείμενον της αντιδικίας μεταξύ δύο ανδρών που πιστεύουν εις την φιλίαν των είναι μία γυναίκα, δύνανται επί τι διάστημα από κοινού φίλοι με αυτήν την γυναίκα, χωρίς το γεγονός αυτό να εκθέτη την μεταξύ των φιλίαν. Διότι η φιλία των είναι περισσότερον σημαίνουσα. Και διότι δια της φιλίας των προφυλάσσουν αυτήν την γυναίκα από του να καταστρέψη την φιλίαν των και δεν την οδη-


Η πρώτη «Επαναστατική» κυβέρνηση σε αναμνηστική φωτογραφία με τον βασιλιά Κωνσταντίνο, μετά το πρώτο υπουργικό συμβούλιο υπό την προεδρία του τελευταίου.



Μια σπάνια φωτογραφία του βασιλιά Κωνσταντίνου με το Μητροπολίτη Ιωαννίνων και μετέπειτα αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ, δύο μήνες πριν από το πραξικόπημα.

γούν εις τα χαρέμια των». Ωστόσο, η αναγωγή των ελληνοτουρκικών σχέσεων σε ιψενικό τρίγωνο με την Κύπρο στον ρόλο της πόρνης, κάτι που καταδείκνυε την πολιτική ανωριμότητα και τον ιδιότυπο τρόπο σκέψης των Συνταγματαρχών, δεν εμπόδισε αξιωματούχους του ΝΑΤΟ να «επιδεικνύουν με αυταρέσκεια τη συμπεριφορά του ελληνικού καθεστώτος σαν εξαίρετη συμβολή στο πνεύμα της ατλαντικής ενότητας», όπως παρατηρεί ο δημοσιογράφος Γιάννης Κάτρης.

Ωστόσο, ο Ν. Μακαρέζος στο βιβλίο του υποστηρίζει ότι τα επεισόδια στην Κύπρο και όσα επακολούθησαν είχαν μεν ως κύρια επιδίωξη τον εξαναγκασμό της ελληνικής πλευράς να αποδεχτεί τις τουρκικές αξιώσεις στο Κυπριακό, όμως παράλληλα λειτούργησαν και ως μοχλός για μια προσπάθεια ανατροπής του «Επαναστατικού Καθεστώτος», όπως το ονομάζει.

Για να μετριαστούν οι εντυπώσεις, το καθεστώς διορίζει ως υπουργό Εξωτερικών τον φιλοβασιλικό Π. Πιπινέλη, τον οποίο μέχρι τότε ο Κωνσταντίνος θεωρούσε πιστό στα ανάκτορα, κάνοντας έτσι και το πρώτο «άνοιγμα» στον παλαιό πολιτικό κόσμο.

Η Χούντα από τους πρώτους μήνες διακυβέρνησης τοποθέτησε παράνομα ως Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος τον Ιερώνυμο. Στις 30 Μαΐου 1967, βάσει της Συντακτικής Πράξεως Α/167, συγκροτείται εικοσαμελής επιτροπή νομομαθών για την εκπόνηση σχεδίου Συντάγματος. Πρόεδρος της Επιτροπής ορίστηκε ο πρόεδρος του Συμβουλίου επικρατείας Χ. Μητρέλιας.

Το σχέδιο του νέου Συντάγματος παραδόθηκε από την επιτροπή στις 23 Δεκεμβρίου 1967 και λίγο αργότερα δόθηκε στη δημοσιότητα. Το σχέδιο αυτό καθιστούσε τις Ένοπλες Δυνάμεις ουσιαστικά ανεξέλεγκτες από την πολιτική εξουσία, με τελική συνέπεια να είναι κυρίαρχες του πολιτικού συστήματος, κατά το τουρκικό πρότυπο. Σκοπός του νέου Συντάγματος ήταν θα θεσμοθετήσει μια «πειθαρχημένη» δημοκρατία, με το στρατό σε εποπτικό και επιδιαιτητικό ρόλο, ορίζοντας ως αποστολή του την «προστασίαν της καθεστηκυίας πολιτικοκοινωνικής τάξεως», όπως ρητά ανέφερε το σχέδιο.

Το αντιπραξικόπημα του Κωνσταντίνου

Στις 13 Δεκεμβρίου 1967 εκδηλώθηκε το αντιπραξικόπημα του Βασιλιά Κωνσταντίνου. Έναν μήνα μετά την ελληνοτουρκική κρίση ο Κωνσταντίνος θεώρησε ότι μπορούσε να επιτύχει την ανατροπή των Συνταγματαρχών. Αποφασισμένος να συγκρουστεί μετωπικά μαζί τους, ο νεαρός μονάρχης συνοδευόμενος από τον πρωθυπουργό Κ. Κόλλια, το στρατηγό ΔόΒα, τον αντιπτέραρχο Γ. Αντωνάκο, τον πρέσβη Λ. Παπάγο, το γυναικολόγο Κουτήφαρη και την οικογένεια του αναχώρησε αεροπορικώς για την Καβάλα, και από εκεί κάλεσε τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις και τον ελληνικό λαό να τον ακολουθήσουν.

Όμως, όχι μόνο δεν πέτυχε την κατάρρευση της δικτατορίας, αλλά εξώθησε τους πραξικοπηματίες να αναλάβουν απροκάλυπτα την διακυβέρνηση της χώρας, οδηγώντας τελικά άθελα του στην εδραίωση της Χούντας. Το αντιπραξικόπημα απέτυχε παρά την υποστήριξη της Πολεμικής Αεροπορίας, του Πολεμικού Ναυτικού και τμήματος του Στρατού Ξηράς. Η αχίλλειος πτέρνα του εγχειρήματος ήταν η κακή σχεδίαση και οργάνωση του. Η έλλειψη επαναστατικής ψυχολογίας και αποφασιστικότητας όσων συμμετείχαν, η έλλειψη μυστικότητας, ο αποκλεισμός της χρήσης όπλων και κάθε είδους βίας και η πίστη ότι αρκούσε η παρουσία του βασιλιά -θεωρητικά ανώτατου τότε άρχοντα της χώρας- για να συμπαρασυρθεί ο στρατός ήταν τα βασικά σφάλματα που οδήγησαν στην παταγώδη αποτυχία.

Το σχεδιασμό για το κίνημα του Κωνσταντί-

νου τον είχε εκπονήσει ο γηραιός στρατηγός Δόβας, πιστός στη βασιλομήτορα Φρειδερίκη και στον Κωνσταντίνο και με εξαιρετική δράση κατά τη γερμανική Κατοχή. Όμως ο στρατηγός αποδείχτηκε ανεπαρκής για την αντιμετώπιση των συνταγματαρχών που ήταν κατά πολύ νεότεροι και περισσότερο έμπειροι σε ζητήματα συνομωσίας.

Το σχέδιο σε γενικές γραμμές προέβλεπε την κινητοποίηση μονάδων του Πεζικού και των Τεθωρακισμένων στη Βόρεια Ελλάδα, με την υποστήριξη της Αεροπορίας και του Ναυτικού που είχαν ταχθεί στο πλευρό του βασιλιά, καθώς και την παράδοση του Γενικού Επιτελείου Στρατού στους φιλοβασιλικούς. Ταυτόχρονα ο Κωνσταντίνος θα καλούσε από το ραδιόφωνο το λαό και το στρατό να τον ακολουθήσει. Όμως τα πράγματα δεν ήταν τόσο απλά όσο τα είχαν φανταστεί ο Κωνσταντίνος και το επιτελείο του. Τα γεγονότα εξελίχθηκαν διαφορετικά.

Το βράδυ της 12ης Δεκεμβρίου 1967, κατά τη διάρκεια μιας δεξίωσης ο Κωνσταντίνος συνάντησε τον Αμερικανό πρέσβη Φ. Τάλμποτ και του ζήτησε να συναντηθούν στα ανάκτορα την επομένη το πρωί. Κατά τη συνάντηση ο μονάρχης εκμυστηρεύεται στον Τάλμποτ τα σχέδιά του. Ο πρέσβης το γνωρίζει ήδη αλλά προσποιείται άγνοια. Ο Κωνσταντίνος του ζητάει να τον ακολουθήσει στη Βόρεια Ελλάδα. Ο Τάλμποτ, όπως είχε υποχρέωση, ενημερώνει το Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Όμως η απάντηση είναι κατηγορηματικά αρνητική.

Ως ώρα εφαρμογής του σχεδίου «Ω» –όπως ονόμασαν την επιχείρηση– ο Κωνσταντίνος από κοινού με τον αρχηγό ΓΕΑ αντιπτέραρχο Αντωνάκο όρισαν την 11η πρωινή της 13ης Δεκεμβρίου 1967. Την ίδια ώρα θα διακόπτονταν και οι τηλεφωνικές επικοινωνίες. Όπως προέβλεπε το σχέδιο, τον αρχηγό ΓΕΣ Οδυσσέα Αγγελή θα αντικαθιστούσε ο έμπιστος του Κωνσταντίνου αντιστράτηγος Μανέτας. Ουδείς όμως προσπάθησε να προσεταιριστεί τον Αγγελή, ο οποίος έχοντας αρχικά προσχωρήσει με απροθυμία στην ομάδα των «Απριλιανών», ενδεχομένως να είχε δεχτεί να υποστηρίξει το βασιλικό κίνημα.

Έτσι, στις 10 το πρωί της 13ης Δεκεμβρίου, και ενώ ο Κωνσταντίνος είχε ήδη αναχωρήσει αεροπορικώς για την Καβάλα, ο Οδυσσέας Αγγελής δέχτηκε στο γραφείο του τον αντιστράτηγο Μανέτα και τον άκουσε έκπληκτος να λέει ότι έχει στα χέρια του μια επιστολή του βασιλιά μέσω της οποίας τον διατάσσει να του παραδώσει την αρχηγία του ΓΕΣ. Αντί απάντησης, ο Αγγελής κάλεσε τον υπασπιστή του και διέταξε τη σύλληψη του Μανέτα. Αυτή ήταν και η αρχή του τέλους για το βασιλικό αντιπραξικόπημα.

Οι «Απριλιανοί» σήμαναν συναγερμό και οι περισσότεροι αξιωματικοί στους οποίους ο Κωνσταντίνος είχε στείλει προσωπικά σημειώματα και είχαν προσχωρήσει στο κίνημα συνελήφθησαν αμέσως. Τέτοια σημειώματα είχαν λάβει ο διοικητής της ΑΣΔΕΝ αντιστράτηγος Τούμπας, ο διοικητής των Καταδρομών υποστράτηγος Γιάνναρης, ο διοικητής της Στρατιωτικής Διοίκησης Αθηνών ταξίαρχος Κ. Παπαγεωργίου, ο διοικητής της Σχολής Ευελπίδων υποστράτηγος Πολίτης και άλλοι. Σημειωτέον ότι ο Μανέτας είχε συναντήσει τον Αγγελή μία ώρα νωρίτερα από αυτή που προέβλεπε το σχέ-

1. Ο πρωθυπουργός Κ. Κόλλιας. Μετά το βασιλικό αντιπραξικόπημα στο οποίο συμμετείχε, ο Παπαδόπουλος τον καθαίρεσε και από το δικαστικό σώμα.

2. Ο Κωνσταντίνος συνομιλεί με τον Κ. Κόλλια. Πίσω παρατεταγμένοι οι Σπαντιδάκης, Ζωιτάκης, Παττακός και ο αρχηγός Γ. Παπαδόπουλος.







Με το βασιλιά Κωνσταντίνο στην Καστοριά

διο, και αυτό έδωσε ένα ακόμη πλεονέκτημα στους Απριλιανούς.

Πρώτος σταθμός του Κωνσταντίνου ήταν το αεροδρόμιο της Λάρισας όπου το κλίμα ήταν ευνοϊκό. Τόσο ο διοικητής στρατιάς αντιστράτηγος Κόλλιας όσο και ο διοικητής του 28 ΑΤΑ αντιπτέραρχος Αναγνωστόπουλος είχαν προσχωρήσει στο κίνημα του βασιλιά.

Παράλληλα επιχειρήθηκε από φιλοβασιλικές δυνάμεις η κατάληψη του ραδιοφωνικού σταθμού της Θεσσαλονίκης, από όπου σύμφωνα με το σχέδιο θα εκπέμπονταν βασιλικό διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό και τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Η επιχείρηση όμως απέτυχε και το ραδιοφωνικό διάγγελμα τελικά μεταδόθηκε μαγνητοφωνημένο από το ραδιοσταθμό της Λάρισας. Όμως έγινε αντιληπτό από λίγους, αφού ο ραδιοφωνικός πομπός δεν είχε αρκετή ισχύ και το διάγγελμα δεν μεταδόθηκε ποτέ ούτε στην Αθήνα αλλά ούτε και στη Θεσσαλονίκη.

Αμέσως μετά το αεροπλάνο που μετέφερε τον Κωνσταντίνο και τη συνοδεία του απογειώθηκε με δεύτερο προορισμό την Καβάλα, έδρα της XI Μεραρχίας, όπου και προσγειώθηκε στις 2 το μεσημέρι.

Εν τω μεταξύ στην Αθήνα, το 505ο Τάγμα Πεζοναυτών στο Διόνυσο μετά τη σύλληψη του Μανέτα έχει ήδη τεθεί σε συναγερμό. Είναι 10.30 το πρωί και ο βασιλιάς με τη συνοδεία του έχει ήδη φύγει από το Τατόι. Δύο μαχητικά αεροσκάφη πετούν πάνω από την Πεντέλη και σπάνε το φράγμα του ήχου πάνω από το στρατόπεδο του Διονύσου. Η περιοχή σείεται. Ο διοικητής Μανουσάκης φοβάται βομβαρδισμό και οι εγκαταστάσεις του τάγματος εκκενώνονται. Στις 11.30, 500 περίπου πεζοναύτες έχουν περικυκλώσει το Πεντάγωνο έτοιμοι να δώσουν μάχη.

Οι επικοινωνίες με τη Βόρεια Ελλάδα έχουν διακοπεί. Καθώς τέσσερα μαχητικά αεροσκάφη πετούν πάνω από το Πεντάγωνο -σύμφωνα με μαρτυρίες- οι πραξικοπηματίες αρχίζουν να πανικοβάλλονται.

Ο Αμερικανός πρέσβης στην Αθήνα Φίλιπ Τάλμποτ φτάνει στο Πεντάγωνο. Πηγαίνει κατευθείαν στο γραφείο του Αγγελή όπου βρίσκονται ο Παπαδόπουλος και ο Μακαρέζος. Τους συστήνει σωφροσύνη για να αποφευχθεί η αιματοχυσία. Ο Παπαδόπουλος του απαντά ότι καλό θα ήταν να κάνει την ίδια σύσταση στους βασιλικούς που κινήθηκαν εναντίον της «κυβέρνησης».

Όταν στο Πεντάγωνο φτάνει μια πληροφορία, ότι η Πολεμική Αεροπορία πρόκειται να βομβαρδίσει το ΓΕΣ, το ηθικό των πραξικοπηματιών σπάει εντελώς. Δίνεται εντολή να καταληφθούν οι εγκαταστάσεις των ραντάρ στην Πάρνηθα. Ένας λόχος καταδρομέων πλησιάζει

τα κτίρια, όμως παίρνει εντολή να επιστρέψει όταν έρχεται η πληροφορία ότι τα ραντάρ υπερασπίζουν 300 περίπου σμηνίτες.

Οι ώρες περνούν. Στο Πεντάγωνο φτάνει ένας συνταγματάρχης ο οποίος έχει έρθει οδικώς από την Θεσσαλονίκη. Αναφέρει στον Παπαδόπουλο ότι οι βασιλικές δυνάμεις ελέγχουν την εθνική οδό μέχρι τον Άγιο Κωνσταντίνο στα Καμένα Βούρλα. Συνεχώς λαμβάνονται σήματα από διάφορα κλιμάκια του ΝΑΤΟ που ζητούν πληροφορίες για το τι γίνεται. Η απάντηση των Απριλιανών είναι στερεότυπη: «Ελέγχουμε πλήρως την κατάσταση».

Ο Παττακός μετά από πολλές προσπάθειες κατορθώνει να επικοινωνήσει με τον Σπαντιδάκη που βρίσκεται στις Βρυξέλλες. Του λέει να επιστρέψει αμέσως για να γίνει πρωθυπουργός. Οι υπόλοιποι πραξικοπηματίες τον κοιτούν εμβρόντητοι. Γελώντας ο Παττακός τους λέει ότι ήταν κόλπο για να πιστέψει το ΝΑΤΟ ότι το κίνημα έχει κατασταλεί και ότι το μόνο που λείπει είναι ένας... πρωθυπουργός.

Στις 3 το απόγευμα η κατάσταση δεν έχει αλλάξει. Οι Απριλιανοί συσκέπτονται και εξετάζουν ακόμη και το ενδεχόμενο παράδοσής τους στις βασιλικές δυνάμεις. Στον προθάλαμο του γραφείου όπου βρίσκονται, συγκεντρώνονται ένοπλοι λοχαγοί και υπολοχαγοί που κραυγάζουν. Όμως η ζοφερή προοπτική των συνεπειών της παράδοσης κάνει τους πραξικοπηματίες να εγκαταλείψουν την ιδέα.

Η αλήθεια όμως είναι ότι, παρά τον αρχικό πανικό, οι Απριλιανοί έδρασαν ψύχραιμα και κεραυνοβόλα. Αμέσως έθεσαν υπό τον έλεγχό τους την περιοχή της ΑΣΔΕΝ και μέσα σε λίγα λεπτά μηχανοκίνητες δυνάμεις κατέλαβαν στρατηγικά σημεία της Αθήνας, μεταξύ των οποίων ο Ραδιοφωνικός Σταθμός και η Τηλεόραση, που αμέσως άρχισαν να προπαγανδίζουν εναντίον του βασιλικού κινήματος. Μετά την πρώτη κιόλας εκπομπή κάποιοι από τους αξιωματικούς που είχαν λάβει τα σημειώματα του Κωνσταντίνου, σπεύδουν να δηλώσουν υποταγή στους Απριλιανούς.

Στην Καβάλα ο Κωνσταντίνος αρχικά εγκαταστάθηκε στο στρατηγείο της ΧΙ Μεραρχίας. Αφού συνομίλησε αρκετή ώρα με τους αξιωματικούς της μονάδας, αναχώρησε για την Κομοτηνή όπου βρισκόταν η έδρα του Γ' Σώματος Στρατού. Εκεί, παρουσία του διοικητή αντιστράτηγου Πιερίδη, μίλησε τηλεφωνικώς με όλους τους διοικητές μεραρχιών και σωμάτων. Όλοι τους τάχθηκαν στο πλευρό του βασιλιά. Το γεγονός αυτό προφανώς οδήγησε τον Κωνσταντίνο στο συμπέρασμα ότι είχε κερδίσει την υπόθεση, και μάλιστα αναίμακτα.



Μια φωτογραφία από την ελληνοτουρκική συνάντηση στην Αλεξανδρούπολη το Σεπτέμβριο 1967, η οποία εξελίχθηκε σε διπλωματική ήττα της ελληνικής πλευράς. Ακολούθως οι «Απριλιανοί» συμφώνησαν να αποσύρουν την ελληνική μεραρχία από την Κύπρο, μια κίνηση που είχε ολέθριες συνέπειες αφού άνοιξε το δρόμο στον Αττίλα. Στην φωτογραφία διακρίνονται ο Ντεμιρέλ, ο Κόλλιας και ο Παπαδόπουλος, ο οποίος μόλις θα εγκαινίαζε μια εποχή «ελληνοτουρκικής φιλίας».

Η πτώση της Θεσσαλονίκης

Στην Θεσσαλονίκη, το πρόσωπο-κλειδί ήταν ο διοικητής των Τεθωρακισμένων ταξίαρχος Έρσελμαν, ο οποίος έχει ταχθεί στο πλευρό του βασιλιά. Προσπαθεί να αποκαταστήσει τον πλήρη έλεγχο των μονάδων του. Όταν όμως συλλαμβάνονται ο διοικητής της 645ης Επιλαρχίας Τεθωρακισμένου Πεζικού και ο διοικητής της επιλαρχίας Αρμάτων, μην έχοντας σωστή πληροφόρηση, ο Έρσελμαν απευθύνεται για βοήθεια στον ταγματάρχη Σοφικίτη, που είναι ενταγμένος στο σκληρό πυρήνα των «Απριλιανών».

Ο Νίκος Κακαουνάκης στο βιβλίο του περιγράφει την κατάρρευση του κινήματος του Κωνσταντίνου με κάθε λεπτομέρεια:

«Κατ' εντολή του βασιλέως προάγεσαι σε αντισυνταγματάρχη και διορίζεσαι σε διοικητή τάγματος», του λέει ο ταξίαρχος Έρσελμαν.



Η ηγεσία της δικτατορίας με τη βασιλική οικογένεια κατά τη βάφτιση του διαδόχου Παύλου.

«Πού είναι ο διοικητής μου;» ρωτάει ο Σοφικίτης.

«Ο διοικητής σου είναι προδότης. Δεν υπάκουσε στον ανώτατο άρχοντα και έχει καθαιρεθεί». Επρόκειτο για το συνταγματάρχη Πετάνη.

Ο Σοφικίτης απαντάει ότι δέχεται να γίνει διοικητής, αλλά πρώτα πρέπει να συνεννοηθεί με τους άλλους. «Θα πάω στο τάγμα, θα τους ενημερώσω και θα σας απαντήσω». Πράγματι πηγαίνει στο τάγμα, συγκεντρώνει όμως όλους τους αξιωματικούς, τους λέει ότι ο Πετάνης έχει συλληφθεί και ότι πρέπει να βρουν τρόπο να τον απελευθερώσουν. Οι άλλοι συμφωνούν. Ο Σοφικίτης τηλεφωνεί στον Έρσελμαν: «Κύριε μέραρχε, εγώ, όπως και πολλοί άλλοι αξιωματικοί, συμφωνούμε με αυτά που είπατε. Υπάρχουν όμως και άλλοι που δεν με πιστεύουν. Δεν έρχεστε μέχρι εδώ να τους μιλήσετε και εσείς;» Ο Έρσελμαν έπεσε στην παγίδα. Φτάνει στο τάγμα, και μόλις αρχίζει να μιλάει τους συγκεντρωμένους αξιωματικούς, ο λοχαγός Τσαίνης τον διακόπτει: «Στρατηγέ μου θα σας παρακαλέσω να μου παραδώσετε το περίστροφο σας». Ο Έρσελμαν παραδίδει το περίστροφο και εγκλείεται σε ένα τεθωρακισμένο όχημα. Αμέσως ξεκινούν για το αρχηγείο της 20ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας. Ένα άρμα μάχης γκρεμίζει την πύλη και λίγα λεπτά αργότερα ο Πετάνης είναι ελεύθερος.

Σε λίγο, μια ίλη αρμάτων μάχης με επικεφαλής τον υπίλαρχο Κούσουλα κινείται ταχύτατα προς το αρχηγείο του Γ' Σώματος Στρατού. Σε ορισμένα υψώματα γύρω από την Κομοτηνή τα πληρώματα αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν ανεπτυγμένα τμήματα πεζικού με αντιαρματικά πυροβόλα. Χωρίς να ανακόψουν ταχύτητα, τα άρματα ρίχνουν προειδοποιητικές ριπές και προχωρούν. Τα αντιαρματικά δεν ρίχνουν ούτε ένα βλήμα. Μετά τις δώδεκα τη νύχτα, τα άρματα φτάνουν στο αρχηγείο του Γ' Σώματος Στρατού. Ο υπίλαρχος Κούσουλας παρατάσσει τα άρματα στον περίβολο και ξεγελώντας τον φρουρό μπαίνει στο κτίριο με σκοπό να συλλάβει το διοικητή. Έχει δώσει εντολή αν δεν επιστρέψει σε είκοσι λεπτά, τα άρματα να κανονιοβολήσουν το Διοικητήριο. Πνεται όμως αντιληπτός από τον επιτελάρχη και διατάσσεται η απομόνωση του. Τελικά εμπρός στο ενδεχόμενο να Βομβαρδιστεί το κτίριο, αφήνεται ελεύθερος. Επιστρέφει όμως σε λίγο επικεφαλής ενισχύσεων που είχαν καταφθάσει, ξαναμπαίνει στο κτίριο και συλλαμβάνει το διοικητή του Γ' Σώματος Στρατού αντιστράτηγο Περίδη καθώς και τον επιτελάρχη του Ο. Βιδάλη.

Στην Αθήνα οι πραξικοπηματίες έχουν από νωρίς καταλάβει ότι το κίνημα του Βασιλιά δεν είναι σοβαρά οργανωμένο, και αποφασίζουν να αντιδράσουν σκληρά. Ο Κώστας Παπαδόπουλος δίνει εντολή στο 575ο τάγμα Πεζοναυτών που εδρεύει στη Χαλκίδα να κινηθεί προς τη

Λαμία. Οι Απριλιανοί δεν έχουν εμπιστοσύνη στο διοικητή του τάγματος κι έτσι τη διοίκηση αναλαμβάνει ο υποδιοικητής. Ταυτόχρονα, αυτοκίνητα των διαβιβάσεων με ασυρμάτους αναχωρούν από το Χαϊδάρι για να συναντήσουν τους Πεζοναύτες.

Οι 5.000 νεοσύλλεκτοι των Κέντρων Εκπαίδευσης στην Τρίπολη και την Κόρινθο βρίσκονται επί ποδός πολέμου. Παράλληλα μια στρατιωτική δύναμη ξεκινάει για να εξουδετερώσει τα φιλοβασιλικά στρατεύματα που βρίσκονται στα Καμένα Βούρλα μέχρι τη Λαμία. Τα φορτηγά Τζέιμς προχωρούν με σβησμένα φώτα γιατί ανησυχούν για ενδεχόμενη επίθεση από την Πολεμική Αεροπορία. Μετά από δύο ώρες φτάνουν στον Αγιο Κωνσταντίνο όπου μία διμοιρία έχει στήσει οδόφραγμα με ένα πολυβόλο στην Εθνική Οδό. Οι δύο επικεφαλής συναντιούνται: «Θα πολεμήσετε Έλληνες εναντίον Ελλήνων για το χατίρι του βασιλιά;» Σε λίγο ο διοικητής των φιλοβασιλικών δυνάμεων θα δώσει εντολή να ακολουθήσουν τη φάλαγγα των Απριλιανών. Την ίδια τύχη έχουν όλες οι φιλοβασιλικές δυνάμεις που βρίσκονται μέχρι τις Θερμοπύλες. Εκεί βρίσκονται άρματα μάχης και 500 στρατιώτες πιστοί στο βασιλιά οχυρωμένοι πίσω από συρματοπλέγματα και νάρκες. Ωστόσο σε λίγη ώρα και αυτοί ακολουθούν τη φάλαγγα που κινείται προς τη Θεσσαλονίκη. Στη γέφυρα του Σπερχειού είναι εγκατεστημένο το αρχηγείο Κεντρικής Ελλάδας των φιλοβασιλικών. Όμως και αυτοί προσχωρούν και οι Απριλιανοί εισέρχονται θριαμβευτές στη Λαμία. Όταν επικοινωνούν με το Πεντάγωνο, τους απαντούν ότι ο βασιλιάς βρίσκεται ήδη στη Ρώμη. Έτσι η φάλαγγα επιστρέφει στην Αθήνα.

Αυτό ήταν και το τέλος του βασιλικού αντιπραξικοπήματος. Το βασικότερο αίτιο της αποτυχίας του -παρά τη στήριξη που του έδωσε σχεδόν το σύνολο του Πολεμικού Ναυτικού και της Αεροπορίας- ήταν ότι δεν είχε υπό τον έλεγχο του το Στρατό Ξηράς. Κληρονομικός μονάρχης ο ίδιος, συνηθισμένος να τον υπακούν, ο Κωνσταντίνος θεωρούσε δεδομένη την πίστη των Ενόπλων Δυνάμεων στο πρόσωπο του. Προφανώς δεν υπολόγισε ότι έχει να κάνει με έμπειρους και αποφασισμένους συνωμότες, που είχαν τοποθετήσει δικούς τους ανθρώπους σε όλες τις μονάδες, οι οποίοι ουσιαστικά κρατούσαν υπό ομηρία όσους διοικητές ήταν βασιλόφρονες.

Στις 3.30 της 14ης Δεκεμβρίου όλα είχαν λήξει... Τα ξημερώματα, ο αρχηγός του Στόλου ναύαρχος Ροζάκης, ενώ βρισκόταν εν πλω προς τη Βόρεια Ελλάδα για να τεθεί υπό τις διαταγές του βασιλιά και ενώ ο αρχηγός ΓΕΝ είχε συλληφθεί από τους Απριλιανούς, άκουσε από ξένους ραδιοφωνικούς σταθμούς ότι ο Κωνσταντίνος και η συνοδεία του βρισκόταν στη Ρώμη. Μερικές ώρες μετά την «αντεπανάσταση», ο μονάρχης είχε επιβιβάσει στο προσωπικό αεροπλάνο του Gulfstream G-159 και σε μια Ντακότα (C-47) την οικογένεια του και τη συνοδεία του και είχε αναχωρήσει για την Ιταλία... Ο αμερικανικός Τύπος αποκάλεσε την απόπειρα «προσκοπικό παιχνίδι».

Αμέσως μετά τα γεγονότα, όλοι συνειδητοποίησαν ότι οι ελπίδες για αποκατάσταση της πολιτικής ομαλότητας είχαν χαθεί. Η κυβέρνηση άλλαξε. Την προεδρία ανέλαβε ο ίδιος ο Γ. Παπαδόπουλος, τον οποίο διόρισε ο μέχρι τότε υφυπουργός Αμυνας στρατηγός Ζωιτάκης, ο οποίος με απόφαση «ειδικής επαναστατικής επιτροπής» είχε νωρίτερα καταλάβει τη θέση του αντιβασιλέα.

Μια ακόμη διαφωνία ξέσπασε στις τάξεις των πραξικοπηματιών: η «σκληρή» πτέρυγα τάχθηκε υπέρ της πλήρους ρήξης με τον Κωνσταντίνο, με ορισμένους να υποστηρίζουν ακόμη και την εκθρόνιση του, ενώ οι μετριοπαθέστεροι, όπως ο ίδιος ο Παπαδόπουλος, τάχθηκαν υπέρ της διατήρησης ανοιχτών δίαυλων επικοινωνίας με το μονάρχη, επειδή ανησυχούσαν μήπως σχηματίσει εξόριστη κυβέρνηση, πράγμα που θα εμπόδιζε την αναγνώριση του καθεστώτος από τρίτες χώρες.

Για το λόγο αυτό και μετά από πιέσεις, η Χούντα αποφυλάκισε τον Ανδρέα Παπανδρέου και έδωσε χρονοδιάγραμμα επιστροφής στη δημοκρατία. Στα τέλη Δεκεμβρίου δημοσίευσε το «Πρόγραμμα οικονομικής αναπτύξεως της Ελλάδος 1968-1972».

Μετά από αυτά τα γεγονότα οι Απριλιανοί είχαν εξουδετερώσει κάθε αντίσταση που μπορεί να προερχόταν από θεσμικά πρόσωπα και εδραίωσαν το καθεστώς τους.

Χειραψία Πατταδόπουλου-Κωνσταντίνου, κατά την αναχώρηση για επίσημο ταξίδι στον Καναδά.



Η δικτατορία και ο διεθνής παράγων

Δεξιά σελίδα από πάνω: Ο Ν. Μακαρέζος με τον υπουργό Εξωτερικού Εμπορίου της Ρουμανίας Μ. Μπούρτικα. Σημειώνεται ότι οι βαλκανικές κομμουνιστικές χώρες αναγνώρισαν αμέσως την «κυβέρνηση» των συνταγματαρχών.

Ο Αμερικανός υφυπουργός Εξωτερικών σε επίσημη επίσκεψη στην Αθήνα.

Ο Αμερικανός υπουργός Αμυνας.

Κάτω: Στελέχη της δικτατορίας με Γερμανούς πολιτικούς και παράγοντες στα εγκαίνια έργου στην Αργολίδα.

Η εδραίωση της δικτατορίας

Τον Ιανουάριο του 1968 η Χούντα αναγνωρίστηκε από τις ΗΠΑ, τη Μ. Βρετανία και την Τουρκία. Το Φεβρουάριο διασπάται το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας. Τον ίδιο μήνα ο Ανδρέας Παπανδρέου, ήδη καθηγητής Οικονομικών στην Αμερική, ιδρύει το Πανελλήνιο Απελευθερωτικό Κίνημα (ΠΑΚ).

Για να εξηγηθεί εν μέρει πώς μπόρεσε το



στρατιωτικό καθεστώς να αποσπάσει τη διεθνή αναγνώριση, εκτός από το συμβιβασμό στο Κυπριακό που ικανοποίησε Λονδίνο και Ουάσιγκτον, απαραίτητο είναι να γίνει αναφορά στα μυστικά αρχεία του Φόρεϊν Όφις από το 1967 και μετά, από τα οποία φαίνεται ότι τουλάχιστον η βρετανική κυβέρνηση ουσιαστικά στήριζε τη Χούντα. Την άνοιξη του 1967, ο διορισμένος από την κυβέρνηση του Εργατικού Κόμματος Βρετανός πρέσβης στην Αθήνα σερ Ραλφ Μάρεϊ, αναφερόμενος στο δικτάτορα Παπαδόπουλο, γράφει στους προϊσταμένους του: «Ο Παπαδόπουλος δεν είναι φασίστας. Είναι ένας αγνός στρατιώτης που διαπνέεται από κάποιο δεξιό ρομαντισμό. Είναι οπωσδήποτε μετριοπαθής σε σχέση με τον φανατικό της υπόθεσης, τον Λαδά, άτομο εξαιρετικά ακραίων τάσεων». Ο Βρετανός πρέσβης στις περισσότερες εκθέσεις του συνιστούσε ανοχή στο καθεστώς των πραξικοπηματιών, αφού... «επιτέλους θα καθάριζαν την κόπρο του Αυγεία».

Όπως αναφέρεται σε ειδικό αφιέρωμα του Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων: «Σε γενικές γραμμές, η βρετανική διπλωματική αποστολή στην Αθήνα έβλεπε μεγάλες αδυναμίες

στη σύνθεση της κυβέρνησης που σχημάτισαν υπό τον Κόλλια οι «Απριλιανοί», πράγμα που, όπως εκτιμούσαν οι Βρετανοί, εξηγούσε και την αδυναμία της Χούντας να εξασφαλίσει προσβάσεις στον πολιτικό κόσμο για να στελεχωθεί με πειστικότερο τρόπο. Δεν βρήκαν ανταπόκριση ακόμη και από πολιτικές παρατάξεις που, όπως φαίνεται από τα αρχεία του βρετανικού υπουργείου Εξωτερικών, οι συνταγματάρχες περίμεναν κάποια αποδοχή και στήριξη, όπως η δεξιά της ΕΡΕ».

Η ανάγνωση των διαβαθμισμένων εγγράφων του υπουργείου Εξωτερικών της Βρετανίας για τα δύο πρώτα χρόνια της δικτατορίας δείχνει ότι η βρετανική κυβέρνηση δεν ήταν ποτέ διατεθειμένη να ασκήσει την παραμικρή πίεση στους συνταγματάρχες για την αποκατάσταση των δημοκρατικών θεσμών στην Ελλάδα.

Λίγο πριν από το δημοψήφισμα του Σεπτεμβρίου του 1968 για την έγκριση του «Συντάγματος» της Χούντας, ανώτερο στέλεχος του Φόρεϊν Όφις ενημέρωσε τον πρεσβευτή της Βρετανίας στο ΝΑΤΟ ότι το Λονδίνο «πάντα μελετά το ενδεχόμενο να ζητήσει από τον Γενικό Γραμματέα της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας Μπρόζιο να μιλήσει στον κ. Πιπινέλη για την κατάσταση στην Ελλάδα στο πλαίσιο της συνάντησης της Ομάδας Πυρηνικού Προγραμματισμού. Θέλουμε όμως να περιμένουμε να δούμε πώς θα διεξαχθεί το δημοψήφισμα και τι αποτέλεσμα θα έχει - κι επίσης να αξιολογήσουμε τις δηλώσεις που πιθανώς θα κάνει η ελληνική κυβέρνηση αμέσως μετά όσον αφορά στα σχέδια της για εκλογές, κ.λπ... Οι άλλοι λόγοι που μας κάνουν να διστάζουμε είναι, πρώτον, η στάση των άλλων χωρών της Συμμαχίας γενικά. Μας φαίνεται πολύ πιθανό ότι μετά τα πρόσφατα γεγονότα στην Τσεχοσλοβακία (σ.σ.: εννοεί τη σοβιετική εισβολή), οι άλλες κυβερνήσεις μπορεί να είναι τώρα πιο απρόθυμες να έρθουν σε σύγκρουση με την ελληνική κυβέρνηση (σ.σ.: εννοεί τις κυβερνήσεις της Δανίας και της Νορβηγίας που είχαν καταδικάσει τη Χούντα, εισηγούμενες σκληρή στάση απέναντι της) προκαλώντας έτσι αρνητικές καταστάσεις μέσα στο ΝΑΤΟ. Συνεπώς, δεν έχει νόημα να κάνει ο Μπρόζιο παραστάσεις και προειδοποιήσεις στον Πιπινέλη για την πιθανότητα αυστηρότερων ενεργειών κατά της Αθήνας, αν δεν πρόκειται να υπάρξουν τέτοιες ενέργειες».

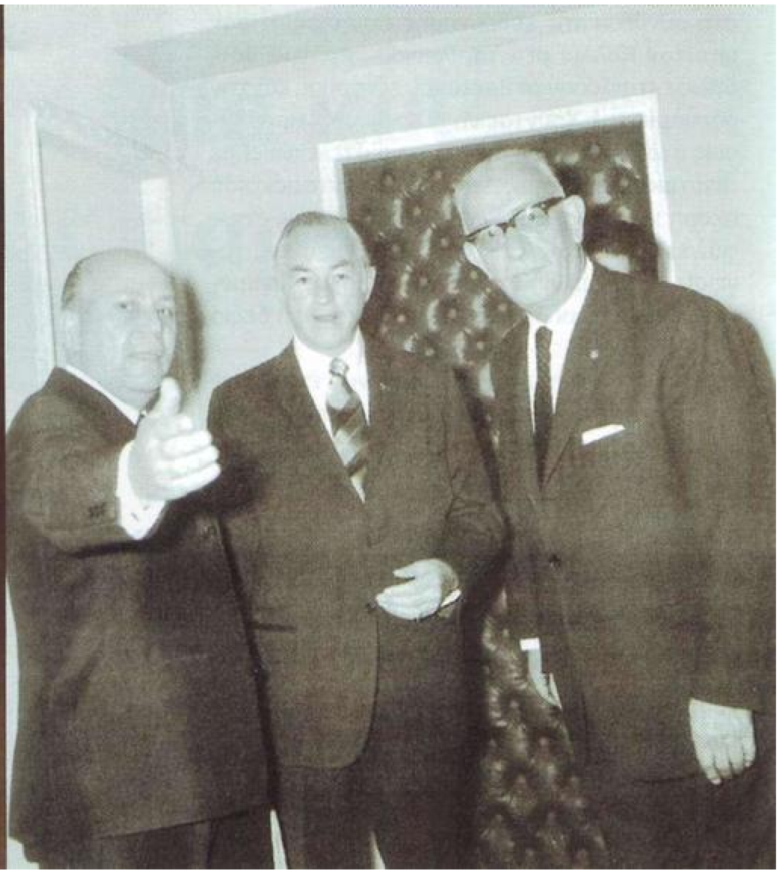
Με δύο λόγια, ακόμα και την ανάγκη για διαφύλαξη της ενότητας του ΝΑΤΟ μετά τη σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία χρησιμοποίησε ως πρόσχημα η βρετανική κυβέρνηση για να εκφράσει την αδιαφορία της για την κα-











Επάνω αριστερά:
Ο Μακαρέζος με το διάδοχο του ισπανικού θρόνου και νυν βασιλιά Χουάν Κάρλος σε επίσημη επίσκεψη στην Ισπανία.

Επάνω δεξιά:
Ο Αμερικανός υπουργός Γεωργίας Κ. Χάρντιν στο ελληνικό υπουργείο Συντονισμού.

Δεξιά σελίδα από επάνω:
Ο Γερμανός υφυπουργός Εξωτερικών σε επίσημη επίσκεψη.

Ο Ν. Μακαρέζος με τον πρόεδρο της Κίνας Τσου Εν Λάι

Επίσημη επίσκεψη του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ Γ. Λουνς στην Αθήνα.

τάσταση στην Ελλάδα και να δικαιολογήσει την ανοχή της στη δικτατορία.

Φυσικά οι Απριλιανοί είχαν πλήρη συνείδηση αυτής της κατάστασης, την εκμεταλλεύονταν δεόντως και αντιστέκονταν ακόμη και στις ηπιότερες παραινέσεις να κάνουν ουσιαστικά βήματα για την αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Όπως αναφέρει το Μακεδόνικο Πρακτορείο Ειδήσεων, ο Αμερικανός πρεσβευτής Τάλμποτ θύμιζε στον Παπαδόπουλο ότι οι περισσότερες ηγεσίες του ΝΑΤΟ «είχαν φερθεί άψογα στις δημόσιες εκδηλώσεις τους έναντι της Αθήνας παρά την ενίοτε ισχυρή πίεση που δέχονταν στο εσωτερικό και ότι αν δεν έδινε η Αθήνα σαφέστερες ενδείξεις τής ημερομηνίας για βουλευτικές εκλογές, μετά το δημοψήφισμα για το Σύνταγμα θα βρισκόταν ίσως (σ.σ.: η κυβέρνηση του Παπαδόπουλου) σε δύσκολη θέση».

Ο Αμερικάνος πρέσβης στην Αθήνα πρότεινε επίσης να μην ασκείται μεγάλη πίεση στη Χούντα. Ο Βρετανός συνάδελφος του προσυπογράφοντας μετέφερε το μήνυμα στο Λονδίνο. Άλλωστε από την αρχή είχε προκριθεί η συνδιαλλαγή με το δικτατορικό καθεστώς ως καλύτερη για όλους, πρωτίστως δε για τα βρετανικά συμφέροντα.

Πρέπει να αναφερθεί ότι υπήρξαν ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που καταδίκασαν ειλικρινά την δικτατορία, όπως αυτές της Ιταλίας, της Δανίας, της Νορβηγίας, της Σουηδίας και της Ολλανδίας. Η τότε Δυτική Γερμανία, αρχικά καταδίκασε με σφοδρότητα το βιασμό της δημοκρατίας στην Ελλάδα, όμως αυτή η στάση αργότερα άλλαξε. Το Σεπτέμβριο του 1968, τα ναυπηγεία του Κίελου άρχισαν να κατασκευάζουν τα υποβρύχια που παρήγγειλαν οι Απριλιανοί, ενώ πολλά δημόσια έργα στην Ελλάδα γίνονταν με γερμανικές πιστώσεις. Σημειώνεται ότι η αξία των εξοπλιστικών προγραμμάτων που προώθησε η στρατιωτική κυβέρνηση ξεπέρασε τα 3 δις δολάρια -ποσό υψηλό για την εποχή εκείνη- και πρέπει να θεωρείται βέβαιο ότι τα προγράμματα αυτά οι «Απριλιανοί» τα χειρίστηκαν ως διπλωματικά χαρτιά, για να επιτύχουν ανοχή ή αναγνώριση. Έτσι μέχρι το 1973 έγιναν οι εξής αγορές όπλων: 4 υποβρύχια από τη Γερμανία, 4 πυραυλάκατοι από τη Γαλλία, 40 υπερσύγχρονα τότε μαχητικά αεροσκάφη F-4E Phantom II από τις ΗΠΑ, κάποιες τορπιλάκατοι και 100 άρματα μάχης AMX-30 από τη Γαλλία. Επίσης από τη Γαλλία αγοράστηκαν 40 αεροσκάφη Μιράζ F-ICG, 60 βομβαρδιστικά Corsair II A/TA-7H αμερικανικής κατασκευής, 18 μεταφορικά αεροπλάνα C-130 Hercules αμερικανικής κατασκευής και μεγάλος αριθμός ελικοπτέρων από τις ΗΠΑ.

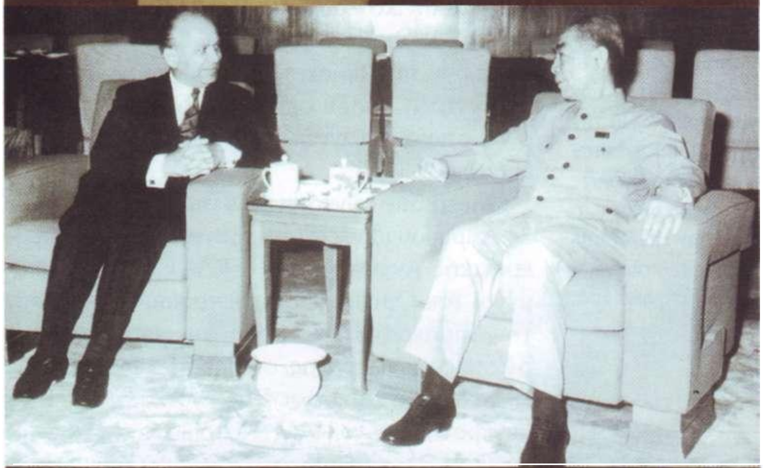
Ειδικά στη Γαλλία, ο λαός, οι διανοούμενοι και ο Τύπος τάχθηκαν σύσσωμοι στο πλευρό των Ελλήνων αντιστασιακών και καταδίκασαν τη Χούντα. Δεν συνέβη όμως το ίδιο και με την κυβέρνηση Ντε Γκολ, η οποία χορήγησε αλλεπάλληλα δάνεια στους «Απριλιανούς». Χαρακτηριστική ήταν η στάση της γαλλικής κυβέρνησης όταν το 1969 το Συμβούλιο της Ευρώπης έλαβε, με ψήφους 92 υπέρ και 11 κατά, μια μετριοπαθή απόφαση εναντίον της Χούντας, σύμφωνα με την οποία το καθεστώς στην Ελλάδα «παραβίασε σημαντικά τους όρους συμμετοχής του» και με την οποία καλούσε τους συνταγματάρχες να αποχωρήσουν οικειοθελώς, αλλιώς πιθανόν να αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο αποβολής της Ελλάδας από το Συμβούλιο. Η μετριοπαθής αυτή απόφαση καταψηφίστηκε από τη Γαλλία. Την ίδια στάση κράτησε και η κυβέρνηση Πομπιντού. Μάλιστα η Γαλλία υπήρξε η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που προσκάλεσε επίσημα και υποδέχθηκε με μεγάλες τιμές τον Ν. Μακαρέζο, τον Ιούλιο του 1969.

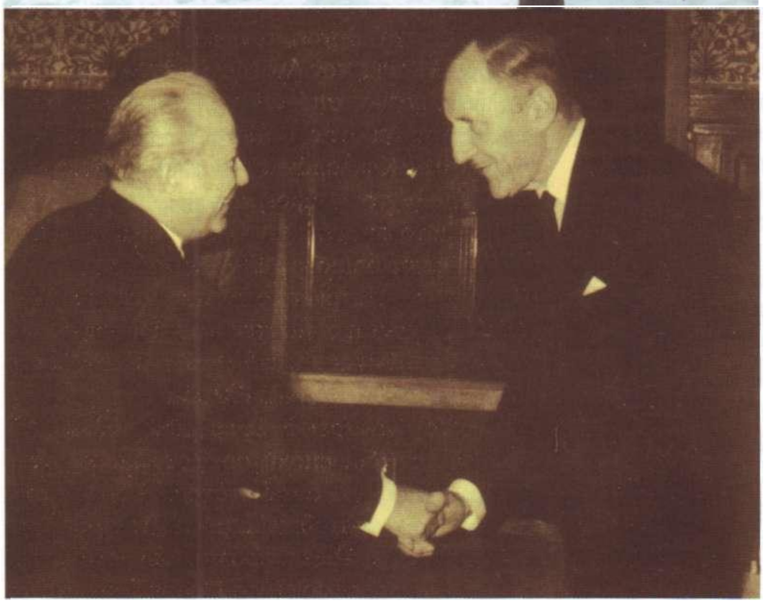
Οι χώρες του που ανήκαν τότε στο λεγόμενο Ανατολικό Μπλοκ κράτησαν επίσης διφορούμενη στάση, με εξαίρεση τη Γιουγκοσλαβία και την Τσεχοσλοβακία που καταδίκασαν με δριμύτητα τα όσα συνέβαιναν στην Ελλάδα. Η κυβέρνηση της Βουλγαρίας κράτησε στάση Πόντιου Πιλάτου: «Η ανάληψη της εξουσίας στην Ελλάδα από στρατιωτικούς δεν αφορά τη Βουλγαρία. Είναι πρόβλημα αμιγώς ελληνικό...», είχε δηλώσει τον Απρίλιο 1969 στη Βιέννη ο Βούλγαρος υπουργός Εξωτερικών, ο οποίος σημειωτέον υπήρξε και ο πρώτος που επισκέφθηκε επίσημα την Αθήνα. Η κυβέρνηση της Ρουμανίας έκανε μία ακόμη πιο εντυπωσιακή χειρονομία, προσκαλώντας το δικτάτορα Παπαδόπουλο να την επισκεφθεί επίσημα. Οι σχέσεις των συνταγματαρχών με τη Μόσχα είχαν αρκετές διακυμάνσεις, ωστόσο ουδέποτε οι Σοβιετικοί έδειξαν διάθεση να τους απομονώσουν, αλλά αντιθέτως τους σύγκριναν με το κίνημα του Νάσερ και άλλων εθνικιστών αντιαποικιοκρατών, και σύναψαν σημαντικές εμπορικές συμφωνίες μαζί τους.

Η αντίσταση

Παρά τις συλλήψεις και την καταστολή από τις πρώτες ημέρες της δικτατορίας, διάφορες οργανώσεις από ολόκληρο το πολιτικό φάσμα αλλά και μεμονωμένα άτομα άρχισαν να αντιστέκονται στη δικτατορία, τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη. Άλλωστε ερχόταν η εποχή του γαλλικού Μάη του 1968, του πολέμου στο Βιετνάμ, της επανάστασης στην Κούβα και στη Λατινική Αμερική, και η όποια αντιστα-









Φίλιπ Ταλμποτ. Πρέσβης των ΗΠΑ. Αυτός μπορεί να πιάστηκε στον ύπνο τη νύχτα της 21ης Απριλίου, επειδή είχε ποντάρει στη «μεγάλη χούντα» των στρατηγών, όμως δεν συνέβη το ίδιο με την CIA, η οποία γνώριζε και την «Μικρή χούντα» των συνταγματαρχών. Για την ανάμειξη της Ουάσιγκτον στις πολιτικές ανωμαλίες εκείνης της περιόδου, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον ζήτησε «συγγνώμη» από τον ελληνικό λαό.

σιακή δραστηριότητα έβρισκε διεθνώς μεγάλη απήχηση.

Οι πρώτες αντιδικτατορικές οργανώσεις εμφανίστηκαν σχεδόν ταυτόχρονα με το πραξικόπημα της 21 ης Απριλίου 1967. Ανάμεσα στις οργανώσεις εκείνες, αναφέρουμε ενδεικτικά: ΠΑΚ, Δημοκρατική Αμυνα, ΠΑΜ, Ρήγας Φεραίος, ΕΔΗΚ, Εθνικός Αντιδικτατορικός Στρατός, ΑΣ, ΔΕΑ, ΔΕΚΑ, ΕΚΔΑ, ΚΟΑ, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι, Ελεύθεροι Έλληνες, Ελληνική Αντίσταση, Φιλική Εταιρεία, Αγροτικό Αντιδικτατορικό Μέτωπο, Θρύλος, Σπουδαστική Πάλη και πολλές άλλες ακόμη, με περισσότερα ή λιγότερα μέλη, που αντιστάθηκαν ενάντια στην τυραννία των συνταγματαρχών.

Δύο πόλεις τις Ελλάδας αντέδρασαν στην εκδήλωση του πραξικοπήματος με δυναμικές διαδηλώσεις: τα Γιάννενα, όπου η διαδήλωση κατέληξε σε σύγκρουση με την αστυνομία και σε συλλήψεις, και το Ηράκλειο Κρήτης, όπου τραυματίζεται από σφαίρα ο Α. Τσαγκαράκης.

Στις 23 Απριλίου ο μουσικοσυνθέτης Μίκης Θεοδωράκης προσπαθεί να στείλει μήνυμα στον ελληνικό λαό, και δύο μέρες αργότερα ο Γενικός Γραμματέας της Ομοσπονδίας Τύπου Τ. Δήμου που βρίσκεται στην παρανομία δίνει συνέντευξη Τύπου σε ξένους δημοσιογράφους στην οποία καταγγέλλει με δριμύτητα το πραξικόπημα.

Μετά από σύντομη συνεννόηση, στις 23 και 24 Απριλίου ιδρύεται το «Εθνικό Κίνημα Δημοκρατικής Αντιστάσεως» (ΕΚΔΑ), ενώ διανοούμενοι του Ομίλου Παπαναστασίου συγκροτούν τη «Δημοκρατική Αμυνα» στην οποία μετείχαν ο Σάκης Καράγιωργας, ο Βασίλης Φίλιας, ο Στέλιος Νέστωρ και άλλοι. Στα τέλη Απριλίου 1967 συγκροτήθηκε το ΠΑΜ (Πατριωτικό Αντιδικτατορικό Μέτωπο) με επικεφαλής τον Μίκη Θεοδωράκη, τον Γ. Βότση, τον Αντώνη Μπριλλάκη, τον Χρ. Μίσσιο, τον Αρ. Μανωλάκο και άλλους. Πολίτες, κυρίως από τον κεντρώο χώρο, όπως ο Αντώνης ΛιΒάνης, ο Λευτέρης Βερυβάκης, ο Απόστολος Κακλαμάνης, ο Στάθης Γιώτας, δημιούργησαν το «Δημοκρατικό Σύνδεσμο». Τα άτομα αυτά αποτέλεσαν τον πυρήνα του ΠΑΚ Ελλάδας που δημιουργήθηκε αργότερα.

Από το «Πατριωτικό Αντιδικτατορικό Μέτωπο» ρίχνονται οι πρώτες προκηρύξεις σε γειτονιές της Αθήνας και εκδίδεται η πρώτη παράνομη εφημερίδα, η «Νέα Ελλάδα».

Όπως αναφέρει η εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», την ίδια εποχή αρχίζουν και οι πρώτες καταδίκες για αντιδικτατορική δράση από τα έκτακτα στρατοδικεία, μέσα στην απόλυτη σιγή που εξασφάλιζε η προληπτική λογοκρισία. Υπάρχουν πληροφορίες για 13 καταδίκες φοιτητών στα Γιάννενα και 3 πολιτών στη Λαμία για «εξύβριση του βασιλέως», 4 καταδίκες στη Δράμα και τις Σέρρες για αναγραφή συνθημάτων σε τοίχους, 11 στην Κοζάνη, 32 στη Θεσσαλονίκη και 10 στην Αθήνα για διανομή προκηρύξεων και αναγραφή συνθημάτων.

Τον Ιούλιο σημειώνονται οι πρώτες σοβαρές ενέργειες της αντίστασης: στις 6 Ιουλίου εξερράγη βόμβα που είχαν τοποθετήσει οι Δημοκρατικές Επιτροπές Αντιστάσεως (ΔΕΑ) στην πλατεία Συντάγματος. Στις 27 Ιουλίου 1967 μέλη του ΠΑΜ στην Αθήνα συνέδεσαν δύο μεγάφωνα με μαγνητόφωνο σε πολυκατοικία στην οδό Πανεπιστημίου και μετέδωσαν εκπομπή με αντιδικτατορικά συνθήματα. Το ίδιο συνέβη στην παραλία της Θεσσαλονίκης, μπροστά στο Λευκό Πύργο, όπου ξαφνικά από ένα καροτσάκι μωρού στο οποίο είχε τοποθετηθεί μαγνητόφωνο άρχισαν να ακούγονται συνθήματα κατά του καθεστώτος. Στη διάρκεια του φθινοπώρου και άλλες αυτοσχέδιες βόμβες εξερράγησαν στην Αθήνα.

Η Χούντα αρχίζει τις συλλήψεις, τις δίκες και τις καταδίκες υπευθύνων και μη, τους οποίους και στέλνει εξορία σε ξερονήσια του Αιγαίου. Χαρακτηριστική ήταν η δίκη των στελεχών του «Πατριωτικού Μετώπου». Τον Ιούλιο συλλαμβάνονται στην Θεσσαλονίκη 5 νεαροί κομμουνιστές για αναγραφή συνθημάτων σε τοίχους. Στα Χανιά εξαρθρώνεται ομάδα του ΠΑΜ και τα μέλη της καταδικάζονται από το έκτακτο στρατοδικείο σε πολυετή φυλάκιση: ο Π. Μπριλλάκης σε οκτώ χρόνια, ο Α. Αρχοντάκης σε επτά και οι Α. Γκαζής, Ι. Ζερβουδάκης, Ν. Αγγελάκης, Μ. Καλατζαντωνάκης σε τέσσερα.

Στις 27 Οκτωβρίου 1967 το έκτακτο στρατοδικείο Αθηνών καταδικάζει τον Κώστα Φιλίνη και τον Ιωάννη Λελούδα σε ισόβια δεσμά και σε 15 χρόνια φυλάκιση τους Ι. Παπαηλιόπουλο, Σύλβα Ακρίτα, Αννα Παπανικόλα, Κ. Λειβαδίτη, Ηλ. Μπετζέλο και Γ. Μπεζεριάνο για αντίσταση κατά της αρχής.

Οι αρχές εντείνουν τις προσπάθειες τους για να καταπνίξουν κάθε μορφή αντίστασης. Έτσι στις εφημερίδες της 30ης Ιουλίου διαβάζουμε: «Συνελήφθη ο Γ. Ράλλης εις την οικίαν του, όπου παρά την δοθείσαν ρητήν διαβεβαίωση/ προς τον υπουργόν Δημοσίας Τάξεως ότι θα παραμείνει μακράν πάσης πολιτικής δραστηριότητος, συνεδρίαζε παρανόμως άνευ αδείας μετά 15 ακόμη προσώπων».

Στις αρχές Αυγούστου ξεδιπλώνεται ένα πανό από κάποιο μπαλκόνι του ξενοδοχείου «Ομόνοια», αδειάζοντας στο δρόμο χιλιάδες αντιδικτατορικές προκηρύξεις. Στις 19 Αυγού-

στου, μια ομάδα του ΠΑΜ πραγματοποιεί διαδήλωση-αστραπή στην οδό Ερμού, μοιράζοντας προκηρύξεις και φωνάζοντας συνθήματα. Έχουν προηγηθεί αναρτήσεις πανό σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, και μάλιστα δίπλα σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Τον ίδιο μήνα κυκλοφορούν οι ιδρυτικές διακηρύξεις του Αντιδικτατορικού Εργατικού Μετώπου (ΑΕΜ) και της Δημοκρατικής Άμυνας.

Στις 3 Αυγούστου σημειώνονται εκρήξεις βομβών των ΔΕΑ σε δοχείο απορριμμάτων μπροστά στο «Χίλτον» την ώρα επίσημης δεξίωσης προς τιμήν του αρχιεπισκόπου Αμερικής Ιάκωβου. Τις επόμενες ημέρες ακολουθούν εκρήξεις σε δρόμους της Κυψέλης, ενώ στην οδό Αναγνωστοπούλου ανακαλύπτεται ωρολογιακός μηχανισμός που δεν είχε εκραγεί.

Στις 21 Αυγούστου συλλαμβάνεται ο Μίκης Θεοδωράκης και λίγες ημέρες αργότερα κατά τη δίκη 35 μελών του ΕΚΔΑ, που έγινε χωρίς την παρουσία δημοσιογράφων, καταδικάζονται: Σ. Πεπονής, Α. Λιβάνης και Π. Κατσικόπουλος σε εννέα χρόνια φυλάκισης, Κ. Ανδρουτσόπουλος και Π. Κρητικός σε πέντε χρόνια, ενώ σε άλλους 26 επιβάλλονται μικρότερες ποινές. Λίγες ημέρες αργότερα, στις 31 Αυγούστου, καταδικάζονται 14 μέλη του ΠΑΜ στη Θεσσαλονίκη.

Με τη φόρα που έχουν πάρει, οι στρατοδίκες καταδικάζουν στις 16 Αυγούστου τον Ευ. Αβέρωφ σε 5 χρόνια φυλάκιση για «παράνομη συγκέντρωση» στο σπίτι του. Με προσωπική παρέμβαση του πρωθυπουργού Κόλλια, που σπεύδει την επομένη να διορθώσει την «παρεξήγηση», του απονέμεται χάρη στις 24 Αυγούστου 1967.

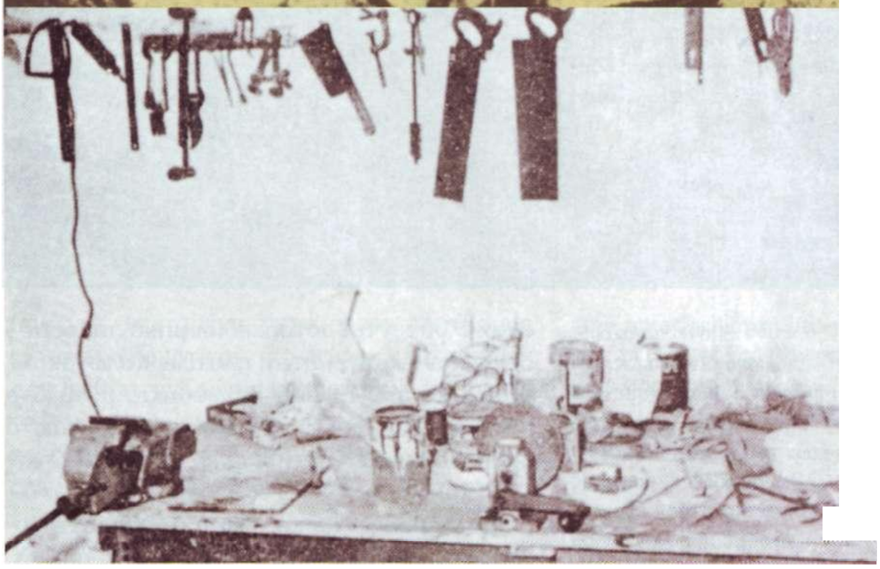
Το Σεπτέμβριο μετά από ανταλλαγή πυροβολισμών σκοτώνεται από αστυνομικούς ο Γιάννης Χαλκίδης, στέλεχος του ΠΑΜ Νέων, και συλλαμβάνονται οι σύντροφοί του Γρ. Παντής και Φ. Χατζηγιάννης. Σε επτά διαδηλωτές που είχαν συλληφθεί την 21η Απριλίου στο Ηράκλειο, και οι οποίοι δικάζονται από το στρατοδικείο Χανίων, επιβάλλονται ποινές που φτάνουν μέχρι και τα τρία χρόνια φυλάκισης.

Στις 25 Σεπτεμβρίου βόμβες εκρήγνυνται στο προαύλιο του Αρείου Πάγου, πίσω από τη Στρατιωτική Λέσχη και στον Εθνικό Κήπο, και λίγες ημέρες αργότερα στον ΟΤΕ της οδού Σταδίου και στον κήπο του Μουσείου. Για λόγους ασφαλείας, τα εναπομείναντα μέλη του ΕΚΔΑ μετονομάζουν την οργάνωσή τους σε ΔΕΚΑ (Δημοκρατικό Εθνικό Κίνημα Αντίστασης).

Ο Σ. Παττακός δηλώνει στους ξένους ανταποκριτές ότι: «Σχετικώς με μεμονωμένας τινάς ενεργείας εις την πρωτεύουσαν και συγκεκριμένως εις τας εκρήξεις αυτοσχεδίων κροτίδων, αι ενέργειαι αύται υποθάλπτονται από πράκτορας ξένων δυνάμεων και οφείλονται εις την αναπτυσσομένην δραστηριότητα των Ελλήνων κομμουνιστών εις το εξωτερικόν. Η Ελλάς έχει φιλίαν με όλους και ουδένα ενοχλεί εις το εξωτερικόν. Εντούτοις, οι ξένοι συνεχώς επεμβαίνουν εις τα εσωτερικά μας και προσπαθούν να διατηρούν τον ελληνικόν λαόν διηρημένον, ίνα ούτω παραμένη υπανάπτυκτος και συνεπώς εκμεταλλεύσιμος υπό τούτων. Πάντως, ουδείς πρόκειται να διαφύγει εκ των δρώντων αντεθνικώς, όλοι θα δώσουν δε λόγον των πράξεων των».

Στις 16 Οκτωβρίου βόμβες εκρήγνυνται στο κατάστημα αμερικανικών αφορολόγητων ειδών Πι Εξ στη λεωφόρο Συγγρού και λίγες ημέρες αργότερα στην Καραγεώργη Σερβίας στο υπουργείο Οικονομικών. Παράλληλα





Επάνω: Αυτοκίνητο της αμερικανικής αποστολής, μετά από βομβιστική επίθεση της φιλοβασιλικής αντιστασιακής οργάνωσης ΕΑΝ του Ι. Σαββούρα.

Κάτω: Φωτογραφία του εργαστηρίου κατασκευής βομβών αντιστασιακής οργάνωσης

Επάνω αριστερά: Στυλιανός Παττακός, ταξίαρχος Τεθωρακισμένων. Εκ των τριών πρωτεργατών του πραξικοπήματος, θεωρείται ο «πρακτικός νους» αυτός που έβρισκε εφαρμόσιμες λύσεις σε πρακτικά προβλήματα κατά την προετοιμασία του πραξικοπήματος.

Επάνω δεξιά: Ν. Μακαρέζος. Συνταγματάρχης πεζικού. Μέλος της ηγετικής τριανδρίας, είχε τη φήμη του «διανοούμενου» της παρέας.

ανακαλύπτονται αυτοσχέδιοι μηχανισμοί που δεν είχαν εκραγεί στην πλατεία Κολωνακίου, πίσω από την Εθνική Βιβλιοθήκη, μέσα στο Αρσάκειο Δικαστικό Μέγαρο και μπροστά στο υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στην Κυψέλη.

Συλλαμβάνονται τα πρώτα μέλη της Δημοκρατικής Αμυνας: Κ. Σοφούλης, Γ. Νοταράς, Χ. Πρωτοπαππάς, Χ. Ντόλκας, Κ. Τσακαρέστος και εξαρθρώνονται οι ΔΕΚΑ μετά από ανακάλυψη όπλων και ραδιοφωνικών πομπών στο σπίτι του Αγ. Κουτσόγιωργα. Στην Αθήνα δικάζονται ομαδικά 38 νέοι αντιστασιακοί σε πολύχρονες ποινές φυλάκισης.

Στις 6 Δεκεμβρίου με 200 συλλήψεις στην Κρήτη εξαρθρώνεται η οργάνωση Δημοκρατική Αντίσταση Κρήτης (ΔΑΚ) που τοποθετούσε βόμβες. Βασανίζεται ο Φοίβος Ιωαννίδης και παραπέμπονται 29 άτομα στο Έκτακτο Στρατοδικείο. Παράλληλα στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη γίνονται οι μεγάλες δίκες του ΠΑΜ με 31 και 41 κατηγορούμενους αντίστοιχα, οι οποίοι καταδικάζονται και τους επιβάλλονται μεγάλες ποινές.

Κατά τη διάρκεια του Οκτωβρίου, σειρά βομβιστικών επιθέσεων αναστατώνει το κέντρο της Αθήνας, την Καλλιθέα και άλλες συνοικίες. Στις 18 Δεκεμβρίου ανατινάζεται το άγαλμα του Τρούμαν στην Αθήνα. Οι Θ. Νίκας, Δ. Δαρειώτης και Σωτ. Αναστασιάδης επικηρύσσονται για 100.000 δρχ.

Στις 30 Νοεμβρίου έκρηξη βόμβας στη στέγη κτιρίου του υπουργείου Δικαιοσύνης στα Χαυτεία έχει ως αποτέλεσμα το θάνατο της διερχόμενης Αικατερίνης Μυλωνά.

Το Δεκέμβριο ιδρύεται η αντιστασιακή οργάνωση «Ρήγας Φεραίος». Στις 23 Δεκεμβρίου οι Συνταγματάρχες δίνουν Γενική Αμνηστία από την οποία όμως εξαιρούνται τα μέλη κομμουνιστικών ομάδων. Δύο μήνες αργότερα στη Σουηδία θα ιδρυθεί από τον Ανδρέα Παπανδρέου το ΠΑΚ.

Η αντίσταση δεν έγινε μόνο από δυνάμεις του κέντρου και της Αριστεράς, αλλά και από δεξιούς δημοκράτες αγωνιστές ή φιλοβασιλικούς. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί η οργάνωση του φιλοβασιλικού κτηνίατρου Ιπποκράτη Σαβούρα, η οποία διεκδικεί το μεγαλύτερο αριθμό βομβιστικών επιθέσεων, και ο ίδιος ο Ι. Σαββούρας τον τίτλο του ανθρώπου που υπέστη τα περισσότερα βασανιστήρια.

Ωστόσο, σαράντα χρόνια αργότερα και βλέ-



Από την τελετή αναγόρευσης του Παπαδόπουλου σε «Πρόεδρο της κυβέρνησης».

ποντας πιο ψύχραιμα τα γεγονότα, όσο ηρωική και αν υπήρξε η αντίσταση, όσο και αν ενοχλούσε τους Απριλιανούς, όσο και αν εντυπωσιάζει ο κατάλογος των βομβιστικών επιθέσεων και άλλων ενεργειών, πρέπει να σημειωθεί ότι η αντίσταση δεν κατάφερε να κινητοποιήσει τις μεγάλες λαϊκές μάζες, οι οποίες αντιστάθηκαν μόνο παθητικά, ιδίως τα πρώτα χρόνια και με εξαίρεση την εποχή του Πολυτεχνείου. Σε αυτό έπαιξαν σημαντικό ρόλο διάφοροι παράγοντες, όπως η σχετικά καλή πορεία της οικονομίας τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας, η διαγραφή των χρεών των αγροτών που έγινε αργότερα και τα εμφυλιοπολεμικά τραύματα.

Όπως αναφέρει ο Μ. Μελετόπουλος, σχολιάζοντας το φαινόμενο αυτό στο έργο του «Η Δικτατορία των Συνταγματαρχών»: «Το χαρακτηριστικότερο στοιχείο της αντίστασης, που μας δίνει μια βασική διάσταση της αντιμετώπισης της στρατιωτικής εξουσίας από την ελληνική κοινωνία, είναι η έλλειψη μαζικής της στελέχωσης, η απουσία μαζικής ανταπόκρισης του ελληνικού λαού. Αυτό εκφράζεται με πικρία από τους περισσότερους πρωταγωνιστές της αντίστασης που παραχώρησαν συνεντεύξεις... Υπάρχουν πολλές «τεχνικές» αιτιολογίες, όπως τα εκτεταμένα δίκτυα παρακολούθησης, οι αποτελεσματικοί μηχανισμοί καταστολής που διέθετε η Χούντα κ.λπ., καθώς επίσης και το γεγονός ότι αυτήν τη φορά η αντίσταση δεν στρεφόταν εναντίον ενός ξένου κατακτητή, αλλά εναντίον ενός εσωτερικού καταπατητή της εξουσίας.

»Η ελληνική κοινωνία χαρακτηριζόταν πάντα από μια αυξημένη ευαισθησία έναντι ξένων εισβολέων, ενώ ήταν ανεκτική στους εσωτερικούς καταπιεστές. Αυτό ίσως οφείλεται στην ισχυρή παρουσία εθνικού συναισθήματος και στην ταυτόχρονη απουσία κοινωνίας των πολιτών και δημοκρατικής κουλτούρας. Γι' αυτό η αντίσταση κατά των Γερμανοϊταλών την περίοδο 1941-'44, αποτέλεσε ένα πραγματικό έπος ολόκληρου του λαού, ενώ η αντίσταση κατά της δικτατορίας ήταν υπόθεση μερικών οργανώσεων, κινημάτων και ομάδων που δεν απέκτησαν ποτέ μαζικό χαρακτήρα και παρέμειναν υπόθεση το πολύ μιας εκατοντάδας ανθρώπων η κάθε μία». Ο Μελετόπουλος αποδίδει την «απουσία κοινωνίας των πολιτών και δημοκρατικής κουλτούρας» στην κατοχή του ελλαδικού χώρου επί τέσσερις αιώνες από τους Τούρκους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Το θεωρητικό υπόβαθρο της δικτατορίας & η επιρροή του στη σημειολογία της γλώσσας μας

Δεξιά σελίδα από επάνω:

Ο Μακαρέζος και ο επιχειρηματίας Ι. Λάτσης με τον υπουργό Πετρελαίων της Γκάνα.

Ο Ν. Μακαρέζος με τον παρουσιαστή και κονφερασιέ Γ. Οικονομίδη.

Ο Ν. Μακαρέζος με τον Μάνο Χατζηδάκη.

Ο Ν. Μακαρέζος με το βιομήχανο Πρόδρομο Μποδοσάκη και τον Αλέξανδρο Αθανασιάδη που αργότερα δολοφονήθηκε από τη 17Ν.

Δεξιά: Ίσως το μεγαλύτερο έγκλημα των «Απριλιανών» να είναι ότι μετέβαλαν την εθνική παράδοση και τα εθνικά σύμβολα σε εργαλείο προπαγάνδας του καθεστώτος.

Όσο και αν φαίνεται παράδοξο, πολλοί Έλληνες και ξένοι μελετητές, συμφωνούν ότι είναι αδύνατο να προσδιοριστεί μια ολοκληρωμένη, συγκεκριμένη και συνεκτική «ιδεολογία», που να διέπει όλους τους πρωταγωνιστές και όλες τις πράξεις της χούντας των συνταγματαρχών, παρά την επίμονη επίκληση του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, του αντικομμουνισμού και των εθνικών ιδεωδών.

Για παράδειγμα, μια παράμετρος που σπανίως έχει αναφερθεί και αφορά τα κίνητρα των πραξικοπηματιών είναι η συντεχνιακή νοοτροπία τους, που απέρρεε από την αγανάκτηση



των στρατιωτικών του Στρατού Ξηράς ως επαγγελματικού κλάδου, αφού την εποχή εκείνη αισθάνονταν κοινωνικά και πολιτικά παραγκωνισμένοι και υποδεέστεροι.

Όπως αναφέρει ο Μ. Μελετόπουλος, το στοιχείο αυτό ενισχύθηκε από τη διαφοροποίηση της κοινωνικής βάσης της εξουσίας στο Μεσοπόλεμο, η οποία, σύμφωνα με τον συγγραφέα, εξηγεί κατά ένα μέρος και τα κίνητρα των πραξικοπηματιών: «Η αλλαγή της βάσης στρατολόγησης των αξιωματικών και η διεύρυνσή της προς τα κατώτερα αγροτικά και λαϊκά στρώματα, η αποξένωσή τους από την κοινωνική ζωή της πρωτεύουσας και τα ήθη της άρχουσας τάξης, τα συναισθήματα μειονεξίας και 'διαφορετικότητας' μοιραία εκφράστηκαν ως 'ηθική αγανάκτηση' των αξιωματικών εναντίον του πολιτικού κατεστημένου».

Από τους ελάχιστους αυθεντικούς θεωρητικούς και εκφραστές της Χούντας, ο πρώην μαρξιστής Γ. Γεωργαλάς, προσπαθώντας να αποσπάσει τη συμπάθεια των πολιτών, δεν έπαυε να αναφέρει ότι οι πραξικοπηματίες είναι «παιδιά του εργαζόμενου λαού» και ότι δεν προέρχονται ούτε από την αριστοκρατία ούτε από την πλουτοκρατία ούτε από οποιαδήποτε κλειστή κάστα.

Ακριβώς τα ίδια περιέχονταν στο πρώτο διάγγελμα που υπέγραφε ο Κ. Κόλλιας: «Ποί-

οι είμεθα: Δεν ανήκομεν εις ουδέν πολιτικόν κόμμα, και ουδεμία πολιτικήν παράταξιν είμεθα διατεθειμένοι να ευνοήσωμεν εις βάρος της άλλης. Δεν ανήκομεν ούτε εις την οικονομικήν ολιγαρχίαν, την οποίαν ομοίως δεν είμεθα διατεθειμένοι να αφήσωμεν να προκαλή την πενίαν. Ανήκομεν εις την τάξιν του μόχθου. Και θα σταθώμεν εις το πλευρόν των πτωχών αδελφών μας Ελλήνων».

Σύμφωνα με στατιστική που αναφέρει ο Μ. Μελετόπουλος, σε σύνολο 115 αξιωματικών που αποτελούσαν την ευρύτερη ομάδα των πραξικοπηματιών, οι 61 προέρχονταν από οικογένειες αγροτών και εργατών, οι 16 είχαν αστική και μικροαστική προέλευση, 3 ήταν παιδιά στρατιωτικών, ενώ θεωρείται βέβαιο ότι στους πραξικοπηματίες της πρώτης κατηγορίας θα εντάσσονται και οι περισσότεροι από τους 35 για τους οποίους δεν υπάρχουν στοιχεία κοινωνικής προέλευσης.

Φυσικά, η ίδια η χούντα αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι είχε νασερικού τύπου προσανατολισμό. Σε μια από τις πρώτες ομιλίες του, ο Γ. Παπαδόπουλος δήλωνε ότι «η επανάστασις της 21 ης Απριλίου δεν ήτο κίνημα προσώπων ή ομάδων ή κοινωνικών τάξεων. Υπήρξεν εθνεγερσία», ενώ σε άλλο σημείο τόνιζε ότι «η Επανάστασις είναι σύνθεσις όλων των δημιουργικών δυνάμεων του Ελληνισμού» που αποσκοπεί στην αρμονική συνεργασία όλων των τάξεων «κατόπιν συμφωνίας και σύμπνοιας όλων των πολιτών». Όμως και αντικειμενικά η σύγκριση της 21ης Απριλίου με το κίνημα του μαρξιστή-εθνικιστή Γκαμάλ Νάσερ στην Αίγυπτο δεν ευσταθεί, γιατί η ελληνική χούντα δεν κατάργησε ούτε και άλλαξε τις εξαρτήσεις της Ελλάδας, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό. Αντιθέτως, οι εξαρτήσεις όχι μόνο παρέμειναν ίδιες, αλλά και εντάθηκαν.

Ορισμένα από τα στοιχεία του ιδεολογικού συστήματος της δικτατορίας, όπως οι έννοιες της πατρίδας, του έθνους, του γένους, της οικογένειας, της θρησκείας, της εργασίας, του καθήκοντος, του νόμου και της τάξης, της πειθαρχίας, της αποταμίευσης, της αυστηρότητας, της μοναρχίας, του στρατού, του αντικομμουνισμού και του φιλοαμερικανισμού, αποτέλεσαν τον πυρήνα του πολιτικού λόγου επί επταετίας και, σε πάρα πολλές περιπτώσεις, και της πολιτικής πρακτικής των Συνταγματαρχών.

Όμως, πολλά από αυτά τα στοιχεία σήμερα φαίνονται αντιφατικά μεταξύ τους, όπως για παράδειγμα η υπερεθνικιστική ρητορική των Απριλιανών από την μια και η προσκόλληση τους στην αμερικανική εξωτερική πολιτική από την άλλη, καθώς και η πολιτική ελληνοτουρκι-













Από επάνω: Επίσκεψη κυβερνητικού κλιμακίου στη Δράμα.

Στελέχη της δικτατορίας με τον αρχιεπίσκοπο Βορείου Αμερικής Ιάκωβο.

Δεξιά σελίδα από πάνω: Ο Ν. Μακαρέζος στην τελετή κλήρωσης των εργατικών κατοικιών στον Ταύρο.

Ο Ι. Λαδάς επιθεωρεί εργατικές κατοικίες στο Περιστέρι.

κής φιλίας και παραχωρήσεων προς την Άγκυρα που ακολούθησαν.

Μια άλλη αντίφαση είναι ο έντονος φιλοαμερικανισμός των συνταγματαρχών με την εξίσου έντονη αντιπάθεια για τα πολιτιστικά ρεύματα και συνήθειες που είχαν δυτική προέλευση και χαρακτηρίζονταν δημοσίως ως «δυτικός νεοαναρχισμός». Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα λεγόμενα του Μ. Σιδεράτου, υφυπουργού Προεδρίας της χούντας ο οποίος αναφέρεται με ανατριχιαστικές εικόνες στην καθημερινή ζωή στις μεγαλουπόλεις-«Βαβυλώνες», όπως το Σικάγο και το Αμβούργο, καθώς και στα Πανεπιστήμια της Ευρώπης και των ΗΠΑ που είναι «βουτηγμένα στην διαφθορά των ναρκωτικών και του ελεύθερου έρωτα, του άκρατου ερωτισμού, των σεξουαλικών εγκλημάτων, των πορνογραφικών ταινιών και του χιπισμού». Τα όσα περιγράφει ο Μ. Σιδεράτος, φυσικά και συνέβαιναν στη Δύση, όμως δεν χαρακτήριζαν τις δυτικές κοινωνίες στο σύνολο τους.

Άλλωστε κι εκεί αυτές οι τάσεις δέχονταν ανηλεή κριτική και είχαν εξεγείρει τμήματα της κοινωνίας. Η ερμηνεία που δίνεται στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι η χούντα επέλεγε μεν την πολιτική ταύτιση με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ, χωρίς ωστόσο να έχει διάθεση να ταυτίσει πολιτιστικά την ελληνική κοινωνία με τη Δύση.

Μια άλλη αντίφαση, ανάμεσα σε πολλές, είναι η απαγόρευση των έργων των περισσότερων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων παρά την αρχαιολατρία που επικράτησε επί επταετίας.

Ίσως δεν είναι τυχαίο ότι οι τρεις κυριότεροι μη στρατιωτικοί θεωρητικοί της χούντας, ο Γ. Γεωργαλάς, ο Θ. Παπακωνσταντίνου και ο Σάββας Κωνσταντόπουλος, υπήρξαν στο παρελθόν μαρξιστές, πράγμα το οποίο είχε προκαλέσει έντονες αντιδράσεις μεταξύ των ιδεολογικά «καθαρόαιμων» στελεχών της δικτατορίας.

Έτσι, παράλληλα με την αμέριστη στήριξη που παρείχε το καθεστώς στο εφοπλιστικό και βιομηχανικό κατεστημένο, βλέπουμε να συνυπάρχουν απόψεις όπως του Γ. Γεωργαλά περί «παρακμής της καταναλωτικής κοινωνίας», που είναι και ο τίτλος ομώνυμου βιβλίου του, οι οποίες, παρά το ότι είχαν χριστιανικό επίχρισμα, έρχονται ολοφάνερα σε αντίφαση με οποιαδήποτε λογική αμέριστης στήριξης του κεφαλαίου.

Η εξήγηση γι' αυτά τα φαινόμενα, είναι ότι η χούντα ήταν υποχρεωμένη να δώσει απαντήσεις σε τρία διαφορετικά μέτωπα: πρώτα απ' όλα έπρεπε να δικαιώσει τον εαυτό της και την ανάγκη ύπαρξης της, δεύτερον, να στηρίξει ορισμένες πολιτικές όχι επειδή ήταν αναπόφευκτες αλλά επειδή πίστευε στην ανάγκη εφαρμογής τους - όπως ο αντικομμουνισμός, ο φιλοατλαντισμός και η ελεύθερη οικονομία. Ταυτόχρονα έπρεπε να ικανοποιήσει σε ρητορικό τουλάχιστον επίπεδο όσο το δυνατόν περισσότερες κοινωνικές ομάδες: τους εφοπλιστές και τους βιομηχάνους αλλά και τους αγρότες, τους χριστιανούς αλλά και τους φιλοκαπιταλιστές, τους συντηρητικούς αλλά και τους φιλοδυτικούς-φιλελεύθερους, τους εθνικιστές αλλά και τον ξένο παράγοντα.

Επιπλέον έπρεπε να επικαλεστεί το εθνικό συναίσθημα χρησιμοποιώντας τον αρχαιοελληνικό και βυζαντινό πολιτισμό, αλλά ταυτόχρονα να αποφύγει τη διάδοση ανατρεπτικών ιδεών μέσω των αρχαίων συγγραφέων. Είναι ευκόλως εννοούμενο ότι το αποτέλεσμα μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο ως λαϊκισμός.

Η τακτική αυτή οδήγησε πολλές φορές σε

κραυγαλέες αντιφάσεις και εννοιολογικές ακροβασίες. Έτσι στην προπαγανδιστική «Πολιτική Αγωγή», που συνέγραψε ο δημοσιογράφος και υπουργός επί επταετίας Θ. Παπακωνσταντίνου και αποτέλεσε την πολιτική «Βίβλο» των «Απριλιανών», διαβάζουμε ύμνους στις δημοκρατικές ελευθερίες, στην ελευθερία του λόγου, την ελευθερία του Τύπου, την ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, και πάντα σε αντιπαραβολή με τα «ολοκληρωτικά καθεστώτα του κομμουνιστικού Παραπετάσματος, όπου μία παντοδύναμη μυστική αστυνομία κυβερνάει με όπλο τον τρόμο...» «Ποίον εκ των δικτατορικών ή ολοκληρωτικών καθεστώτων του κόσμου υποστηρίζει με τόσον ζήλον την δημοκρατικήν διακυβέρνησιν και είναι τόσο αμείλικτον εις την καταδίκην του ολοκληρωτισμού;» ερωτά ο συγγραφέας, απαντώντας στους επικριτές του καθεστώτος.

Προχωρώντας ακόμη παραπέρα, ο Γ. Γεωργαλάς στο βιβλίο του «Η ιδεολογία της Επαναστάσεως» επαναδιαπραγματεύεται σε φιλοσοφικό επίπεδο με τρόπο ευνοϊκό για το καθεστώς των «Απριλιανών» μια σειρά από έννοιες: «Δεν υπάρχει απόλυτη ελευθερία», γράφει, «υπάρχει μόνο «ελευθερία διά του Νόμου (...) η προσωπικότητα είναι ιερή και απαραβίαστη, όμως στην εποχή μας και ιδιαίτερα στην Ελλάδα πρέπει να ξεφύγουμε από το στενό ατομικισμό (...) Η έννοια της ελευθερίας δεν είναι στατική», συνεχίζει, «διαφέρει από εποχή σε εποχή και από χώρα σε χώρα και δεν υπήρξε ποτέ ένας ενιαίος τύπος δημοκρατίας που να εφαρμόζεται από όλους το ίδιο... Υπάρχει η παλαιά Δημοκρατία που μένει προσκολλημένη σε παλαιότερες αντιλήψεις περί ελευθερίας και η νέα που προχωρεί στην υιοθέτηση και εφαρμογή των νέων περί ελευθερίας αντιλήψεων και υποδιαιρείται σε οικονομική, κοινωνική, πνευματική και πολιτική ελευθερία».

Στο ερώτημα αν η χούντα είχε περισσότερα φασιστικά ή λαϊκίστικα χαρακτηριστικά, ο Ιταλός συγγραφέας Νέριο Μινούτσο απαντά με έναν ενδιαφέροντα όρο: τη χαρακτηρίζει ως «ψευδοφασιστική, πατερναλιστική δικτατορία», υποστηρίζοντας ότι το καθεστώς των «Απριλιανών» σε γενικές γραμμές είχε περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά με τα αυταρχικά καθεστώτα της Λατινικής Αμερικής και της Ανατολής, παρά με τον προπολεμικό φασισμό και ναζισμό. Αυτό ο συγγραφέας το αποδίδει στο ότι, παρά τον αυταρχισμό της, η δικτατορία στην Ελλάδα επισήμως δεν υιοθέτησε καθαρόαιμα ρατσιστικά ιδεολογήματα ούτε προσπάθησε να εξαλείψει ριζικά το πολιτικό σύστημα και τους φορείς του, όπως συνέβη κατά το Μεσοπόλεμο στην







Κυβερνητικό κλιμάκιο της χούντας στη Λαμία κατά τη θεμελίωση δικτύου ύδρευσης-αποχέτευσης.



Γ. Γεωργαλάς. Θεωρητικός και προπαγανδιστής της δικτατορίας. Στα νιάτα του υπήρξε μαχόμενος κομμουνιστής και έζησε πολλά χρόνια στις χώρες του «Παραπετάσματος», όπως ονόμαζαν τότε τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Ευρώπη. Αντίθετα πάντα προσπαθούσε να κρατήσει ανοικτές τις γέφυρες μαζί του, παρά τις συλλήψεις και τις διώξεις, υποσχόμενη εκλογές και επαναφορά του κοινοβουλευτικού συστήματος.

Εξαίρεση αποτελεί ο Ι. Λαδάς, ο οποίος διέπονταν από ιδέες ιταλο-φασιστικής προέλευσης, πράγμα που αποδεικνύεται από ορισμένες προτάσεις του, όπως αυτή για την ίδρυση νεολαίας κατά το γερμανικό πρότυπο, οι οποίες όμως προσέκρουσαν στην άρνηση μη στρατιωτικών υπουργών. Σίγουρα όμως το καθεστώς της 21ης Απριλίου είχε πολλά κοινά σημεία με καθεστώτα που χαρακτηρίζουμε με το γενικό όρο «φασιστικά», μερικά από τα οποία είναι ο αντικομμουνισμός, ο μιλιταρισμός, η απαγόρευση λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων και των συνδικάτων, η υπερεθνικιστική ρητορική και η κατάχρηση των συμβόλων.

Την περίοδο της χούντας διατηρήθηκαν αυτούσια πολλά από τα ιδεολογικά στοιχεία τής παραδοσιακής και συντηρητικής δεξιάς, άλλα όμως διογκώθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν με τέτοιο τρόπο, ώστε απαξιώθηκαν στη συνείδηση των Ελλήνων πολιτών, ενώ προστέθηκαν και ορισμένα που εξυπηρετούσαν τις ιδιομορφίες των «Απριλιανών». Ας μην ξεχνάμε ότι οι πρωταγωνιστές του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου φοίτησαν στη Σχολή Ευελπίδων επί καθεστώτος Μεταξά, με κυρίαρχα ιδεολογικά στοιχεία τα «ελληνοχριστιανικά ιδεώδη», το στρατό και τον «κομμουνιστικό κίνδυνο», ο οποίος μάλιστα κατά τον εμφύλιο έγινε γι' αυτούς κάτι το χειροπιαστό. Έτσι ο στρατός, στην προσπάθεια των Απριλιανών να απαξιώσουν την παλαιά «φαυλοκρατία» του πολιτικού κόσμου και να αναδείξουν νέα σύμβολα, προβλήθηκε υπέρμετρα, πέραν της σημασίας του στην εθνική άμυνα, και προσέλαβε κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά και ρόλο αστυνόμευσης στο εσωτερικό της χώρας. Κάτι ανάλογο συνέβη και με την εμμονή των πραξικοπηματιών να συνδέουν την Επανάσταση του 1821 και τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με την 21η Απριλίου, κατά το λαϊκίστικο τρόπο που ο Περόν στην Αργεντινή συνέδεε το καθεστώς του με τον απελευθερωτή Μαρτί, όπως αναφέρει σε άρθρο του και ο Βρετανός μελετητής Ρίτσαρντ Γλογκ.

Πανάρχαια σύμβολα, όπως ο Αναγεννώμενος Φοίνιξ, που συμπληρώθηκε με την εικόνα ενός

οπλίτη, έγιναν σύμβολα της επταετίας, ενώ οι τελετές της «πολεμικής αρετής των Ελλήνων» στο Στάδιο, συνδύασαν πολύ έξυπνα την αρχαία δόξα της Ελλάδας με τον εθνικιστικό χαρακτήρα του καθεστώτος.

Πέρα από την πολιτική ανωμαλία, ίσως η μεγαλύτερη παρενέργεια των «Απριλιανών» τελικά να σημειώθηκε στο πεδίο της σημειολογίας, με την ταύτιση ιστορικών και εθνικών συμβόλων και εννοιών με τη δικτατορία και τις αρχές της.

Μια σειρά από έννοιες και σύμβολα έγιναν δυσάρεστα στον ελληνικό λαό, γιατί χρησιμοποιήθηκαν καταχρηστικά.

Κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο, μαζί με συνθήματα όπως το «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια», δυστυχώς χλευάστηκε και το πραγματικό περιεχόμενο αυτών των λέξεων, από μία ισχυρότατη «αριστερόστροφη» προπαγάνδα.

Έτσι μια σειρά από όρους υπέστησαν μετάλλαξη της σημειολογίας τους προς το αρνητικό, και χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά, από αντίδραση προς το πολιτικό τραύμα που προκάλεσε η επταετία. Το φαινόμενο αυτό, που αρχικά ήταν δικαιολογημένο και παρατηρήθηκε στους κόλπους της ευρύτερης Αριστεράς, φτάνει δυστυχώς έως τις μέρες μας.

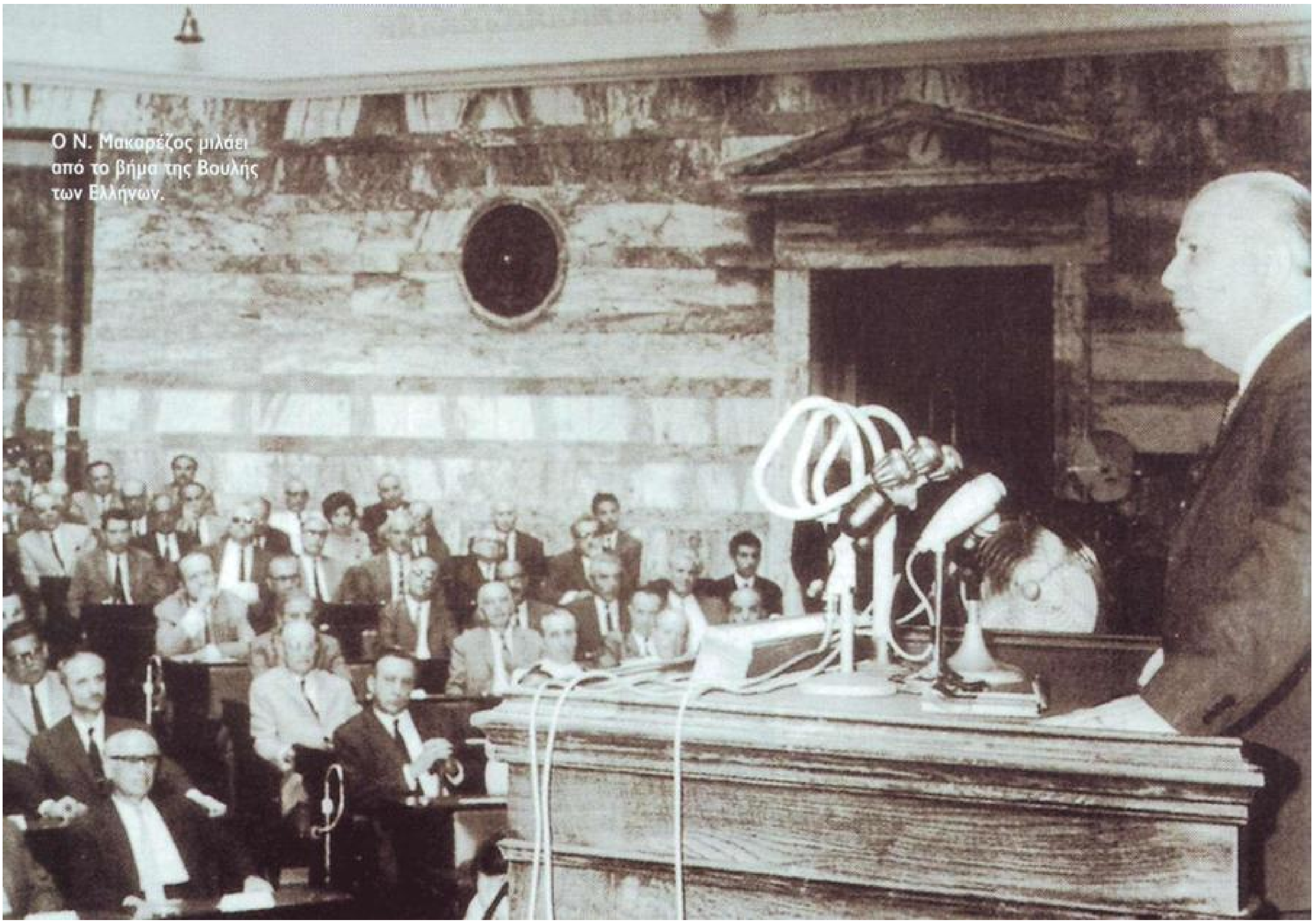
Παραθέτουμε στην επόμενη σελίδα έναν ενδιαφέροντα πίνακα από το έργο του Μ. Μελετόπουλου, σχετικά με τη μετάλλαξη μιας σειράς εννοιών, κατόπιν και της «προπαγανδιστικής παρέμβασης» της Αριστεράς στα χρόνια που ακολούθησαν μετά τη δικτατορία:



Ο Ν. Μακαρέζος υψώνει ελληνική σημαία σε δεξαμενόπλοιο Έλληνα εφοπλιστή.



Περιοδεία στην Κρήτη. Όπως αναφέρει ο Ν. Μακαρέζος στο βιβλίο του, την περίοδο της δικτατορίας η Κρήτη έλαβε τη μερίδα του λέοντος από τις δημόσιες επενδύσεις για μεγάλα αναπτυξιακά έργα.



Ο Ν. Μακαρέζος μιλάει από το βήμα της Βουλής των Ελλήνων.

ΠΑΛΑΙΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	ΝΕΕΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Έθνος	Φασιστική έννοια που αποκρύπτει τις κοινωνικές διαφορές και συγκρούσεις και εξυπηρετεί τα συμφέροντα του κεφαλαίου
Εθνική ολοκλήρωση	Ιμπεριαλισμός του κεφαλαίου
Πατριώτης	Κάτι μεταξύ φασίστα και εθνικιστή
Θρησκεία	Το όπιο του λαού για να μην αμφισβητεί την κοινωνική ιεραρχία, όργανο της αντίδρασης
Οικογένεια	Μοχλός αναπαραγωγής του αυταρχισμού και του πατερναλισμού. Πιθανό όργανο εκμετάλλευσης της εργασίας των παιδιών
Πειθαρχία	Στρατόπεδο συγκέντρωσης
Καθαριότητα	Τάση προς φασιστική ομοιομορφία, στέρηση της ελεύθερης έκφρασης
Στρατιωτικοί	Φασίστες, απεχθείς σαδιστές
Ελληνοκεντρισμός	Σοβινισμός, ρατσισμός
Ελληνική σημαία	Σοβινιστικό σύμβολο της αστικής τάξης
Παλαμάς	Ο ποιητής του ιμπεριαλισμού (σ.σ.: και του εθνικισμού)
Ευαγγέλιο, κλασικοί συγγραφείς	Θρησκοληψία, προγονοπληξία
28η Οκτωβρίου	Πόλεμος μεταξύ δύο φασιστών Μουσολίνι-Μεταξά
Το ΟΧΙ του Μεταξά	Δεν το είπε ο Μεταξάς, το είπε ο ελληνικός λαός

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ 1-6

Η άγνωστη νύκτα της 21ης Απριλίου, Τ. Κοντογιαννίδη, εκδ. Ρήσος.
Η δικτατορία των συνταγματαρχών, Μ. Μελετόπουλου, εκδ. Παπαζήση.
2.650 μερόνυχτα συνομωσίας, Ν. Κακαουνάκη, εκδ. Παπαζήση.
Η Ελλάδα κάτω από στρατιωτικό ζυγό, Γ. Γιαννόπουλου, R. Glogg, εκδ. Παπαζήση.
Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα, Γ. Κάτρη, εκδ. Παπαζήση.
Βαρβαρότητα στην Ελλάδα, Τ. Μπέκετ, εκδ. Ποντίκι.
Υποθήκες Παπαδόπουλου-Παττακού, Β. Βασιλικού, εκδ. Πλειάς.
Προδομένη Αντίσταση, Ι. Σαββούρα, αυτοέκδοση.
Από τον ΙΔΕΑ στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου, Γ. Καράγιωργα, εκδ. Ιωλκός.
Αυτοί οι αγώνες συνεχίζονται, 10 χρόνια ντοκουμέντα, αυτοέκδοση.
Πώς οδηγηθήκαμε στην 21η Απριλίου, Ν. Μακαρέζος, εκδ. Πελασγός.
Τα ημερολόγια του Σ. Παττακού.
Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία».
Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων.
Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων.



Η δικτατορία παρείχε αμέριστη στήριξη στο βιομηχανικό και εφοπλιστικό κεφάλαιο. Στη φωτογραφία, ο Ν. Μακαρέζος με τον εφοπλιστή Σ. Νιάρχο.

511

•* ^^ai η HUB' ,> Ά

I I I I IrJIJi J 1 # '

i '^IIBIBBHII

Ik. Γ

i

wit. ^ i Jefc'.^^B T |

...

IP



3



4

1. Εγκαίνια των εγκαταστάσεων της ΠΕΤΡΟΛΑ με τον Γ. Παπαδόπουλο, Στ. Παττακό, Ν. Μακαρέζο και άλλους.

2. Στιγμιότυπο από επίσκεψη στην Έκθεση Θεσσαλονίκης.

3. Ο λαϊκισμός της χούντας είναι γεγονός αναμφισβήτητο και οφείλεται στην προσπάθεια συγκερασμού εντελώς διαφορετικών τάσεων και πολιτικών. Στη φωτογραφία, ο Στυλιανός Παττακός με κράνος συζητάει εργατικά θέματα...

4. Ιωάννης Μεταξάς. Ηγέτης της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου (1936-'41). Οι «Απριλιανοί» γαλουχήθηκαν από την «ιδεολογία» του και επηρεάστηκαν τόσο από το μιλιταριστικό και αντικομμουνιστικό πνεύμα του, όσο και σε ό,τι αφορά τα «ελληνοχριστιανικά» ιδεώδη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η Πολεμική Αεροπορία και η 21η Απριλίου

Ο πυρήνας της συνωμοσίας στην Αεροπορία

Στη συνωμοσία των πραξικοπηματιών, από πλευράς Πολεμικής Αεροπορίας, ήταν μυημένοι τρεις κυρίως αξιωματικοί, ο σμήναρχος Αντώνιος Σκαρμαλιωράκης, ο αντισμήναρχος Ιωάννης Παλαιολόγος και ο επισμηναγός Ασημάκης Παπανικολαου.

Ο σμήναρχος Σκαρμαλιωράκης είχε παρελθόν στις σκευωρίες που επί δύο σχεδόν δεκαετίες προετοίμαζαν το κλίμα και έστρωναν το έδαφος για μια εκτροπή. Το έτος 1952, ως διευθυντής του 2ου τμήματος/Α2 (τμήμα πληροφοριών, ασφάλειας και αντικατασκοπίας) του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, είχε πρωτοστατήσει στην πλεκτάνη της «δίκης των αεροπόρων», όταν παραπέμφθηκαν στο αεροδικείο με την κατηγορία της κατασκοπίας δεκατέσσερις αξιωματικοί, από τους οποίους δύο καταδικάστηκαν «εις θάνατον» και δέκα σε βαριές ποινές φυλάκισης, προκειμένου να «αποδειχτεί» ότι η κεντρώα κυβέρνηση Πλαστήρα είχε επιτρέψει «εις τους κομμουνιστής να διαβρώσουν τας ενόπλους δυνάμεις». Ωστόσο, ο υφυπουργός της Αεροπορίας της επόμενης κυβέρνησης Παπάγου στρατηγός Γυαλίστρας σύντομα αντελήφθη ότι επρόκειτο περί σκευωρίας και ότι οι κατηγορούμενοι βασανίστηκαν κατά την προανάκριση προκειμένου να «ομολογήσουν». Λίγο αργότερα ενημέρωσε τον αρμόδιο τότε υπουργό Εθνικής Αμύνης Παναγιώτη Κανελλόπουλο, όπως βεβαιώνει και ο ίδιος, ότι «κύριος σκηνοθέτης της οδυνηρής εκείνης περιπέτειας ήταν ένας αξιωματικός αρμόδιος τότε στο Α2 του Επιτελείου της Αεροπορίας», ο Σκαρμαλιωράκης (σε ανάλογα συμπεράσματα κατέληξε αργότερα και ο αεροδίκης πτέραρχος Γεώργιος Δούκας, που είχε αρχικά παρασυρθεί και καταδικάσει τους κατηγορούμενους). Μετά από αυτές τις αποκαλύψεις, το Νοέμβριο του 1955, μια από τις πρώτες ενέργειες της κυβέρνησης Καραμανλή, που ήρθε στην εξουσία μετά από το θάνατο του Παπάγου, ήταν η αμνήστευση των καταδικασθέντων.

Στα συνωμοτικά σχέδια του Γ. Παπαδόπουλου, ο Σκαρμαλιωράκης είχε ήδη μυηθεί από το 1958 και τη νύχτα της 20ης προς την 21 η Απριλίου 1967 έσπευσε στο Πεντάγωνο, όπου συνεργάστηκε με τους πρωταγωνιστές του πραξικοπήματος. Μετά την επικράτηση τους, ανέλαβε διαδοχικά διοικητής της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, Γενικός Γραμματέας του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας και Γενικός Γραμματέας του υπουργείου Πολιτισμού.

Ο επισμηναγός Παπανικολαου είχε μυηθεί στη συνωμοσία από τον Γεώργιο Παπαδόπουλο το 1965 στον Έβρο, όταν ο πρώτος υπηρετούσε στα ραντάρ Διδυμοτείχου, ενώ ο δεύτερος ήταν διοικητής της 117ης Μοίρας Πυροβολικού στην Ορεστιάδα και οργάνωνε την περίφημη σκευωρία του «σαμποτάζ» των οχημάτων της μονάδας του. Μετά την 21η Απριλίου, ο Παπανικολαου τοποθετήθηκε τοποτηρητής της δικτατορίας στο υπουργείο Παιδείας.

Ο αντισμήναρχος Παλαιολόγος υπηρετούσε στην ΚΥΠ και είχε μυηθεί από τους συναδέλφους του Μακαρέζο και Ρουφογάλη. Μόλις επικράτησε το πραξικόπημα, ο Παλαιολόγος



Με το βασιλικό αεροσκάφος τύπου Grumman Gulfstream, ο Κωνσταντίνος πέταξε στις 13 Δεκεμβρίου 1967 από το Τατόι στην Καβάλα, και στη συνέχεια διέφυγε στην Ιταλία.

ανέλαβε διευθυντής του Γραφείου του Πρωθυπουργού, προκειμένου να ελέγχει το «βασιλικό» πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Κόλλια, ενώ στη συνέχεια τοποθετήθηκε πρόεδρος του ΟΑΕΔ. Με αυτό τον τρόπο ανταμείφθηκε για τη λεπτή αποστολή που είχε εκτελέσει με επιτυχία τη βραδιά του πραξικοπήματος: τη σύλληψη του αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, αντιπτέραρχου Αντωνάκου.

Η σύλληψη του αρχηγού του ΓΕΑ

Ο Αντωνάκος είχε ήδη πληροφορηθεί τη νύχτα εκείνη, λίγο πριν διακοπούν οι τηλεφωνικές επικοινωνίες, τις συλλήψεις «από αγνώστους» του γραμματέα του Κωνσταντίνου ταγματάρχη Αρναούτη και του αρχηγού του ΓΕΝ αντιναύαρχου Εγκολφόπουλου. Ήταν λοιπόν ήδη σε συναγερμό όταν ο αντισμήναρχος Παλαιολόγος, συνοδευόμενος από το συνεργάτη του στην ΚΥΠ, ταγματάρχη Ευάγγελο Τσάκα, και μια διμοιρία στρατιωτών, κύκλωσαν το σπίτι του στην οδό Βασιλέως Παύλου στο Ψυχικό. Ο Α/ΓΕΑ δέχτηκε να εισέλθει μόνο ο Παλαιολόγος, ο οποίος του ανέφερε ότι «έγινε Επανάστασις του Στρατού» και ότι «έπρεπε οπωσδήποτε να τους ακολουθήσει, διαφορετικά θα εγίνετο επίθεσις και βιαία προσαγωγή». Ο Αντωνάκος συμμορφώθηκε, διότι φοβήθηκε ότι εάν αρνούνταν να τους ακολουθήσει, «δεν θα τελειώναμε καλά».

Φτάνοντας στο Πεντάγωνο, βεβαιώθηκε με ανακούφιση «ότι επρόκειτο περί κινήσεως του Στρατού και όχι περί αναρχικών», ενώ ταυτόχρονα διαπίστωσε ότι «ολόκληρος η πτέρυξ της Αεροπορίας είχε καταληφθή από τον Στρατόν». Ήδη από τη στιγμή εκείνη άρχισε να φέρεται «εγκαρδίως» προς τους πραξικοπηματίες που συναντούσε, λέγοντας ότι «την ημέρα αυτή ανέμενε», ενώ εξέφρασε και την πεποίθηση ότι ο λαός θα υποδεχόταν «με ευμένεια την μεταβολή». Όταν το πρωί έφτασε στο Πεντάγωνο ο Κωνσταντίνος και κάλεσε τους αρχηγούς των Επιτελείων προκειμένου να εξετάσει αν υπήρχε περιθώριο αντίστασης, ο Αντωνάκος έσπευσε να του το αποκλείσει: «Τρόπος αντιδράσεως δεν υπάρχει Μεγαλειότατε, είμεθα όλοι αιχμάλωτοι, μέσα επικοινωνίας δεν υπάρχουν, αι δυνάμεις μας είναι μακράν και τα τανκς ευρίσκονται μέσα εις τα αεροδρόμια. Εάν είχα τρόπον να ευρεθώ εις τι αεροδρόμιον της ΕΒΑ, θα ηδυνάμην πολλά να πράξω». Η εικόνα που θέλησε να δώσει εκείνη τη στιγμή ο Α/ΓΕΑ συντέλεσε σε σημαντικό βαθμό στην απόφαση του Κωνσταντίνου να συμβιβαστεί με τη Χούντα. Ήταν όμως έτσι τα πράγματα;



Ο επισμηναγός Ιωάννης Παλαιολόγος της ΚΥΠ συνέλαβε τη νύχτα της 21ης Απριλίου 1967 τον αντιπτέραρχο Αντωνάκο. Αργότερα έγινε πρόεδρος του ΟΑΕΔ. Μετά τη μεταπολίτευση παραπέμφθηκε να δικαστεί, αλλά φυγοδίκησε και διέφυγε στο εξωτερικό.

21.4.1967, 28ο αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας (Λάρισα)

Τη νύχτα της 20ης προς την 21η Απριλίου 1967, ο αρχηγός του 28ου ΑΤΑ (Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας) υποπτέραρχος Κοντολέφας και ο επιτελάρχης του Κοσκινάς έλειπαν από τη Λάρισα. Ο ανώτερος αξιωματικός που βρισκόταν επί τόπου ήταν ο σμήναρχος Γεώργιος Κοντέας, διευθυντής του κλάδου των επιχειρήσεων. Μόλις έφτασε στη Λάρισα το σήμα για την εφαρμογή του σχεδίου «Προμηθεύς», ο Κοντέας διέταξε αμέσως γενικό συναγερμό, αλλά είχε την αίσθηση ότι κάτι ύποπτο συμβαίνει. Οι συνήθεις επικοινωνίες είχαν διακοπεί αλλά, μέσω των ασυρμάτων αεροπορικών δικτύων, κατάφερε να έρθει διαδοχικά σε επαφή με τις βάσεις στην Ελευσίνα και την Τανάγρα. Τότε διαπίστωσε ότι οι βάσεις της Αεροπορίας έχουν δεχτεί επίθεση από στρατιωτικά τμήματα.

21.4.1967, Αεροπορική Βάση Τατοΐου

Ο διοικητής του αεροδρομίου Τατοΐου σμήναρχος Ι. Κόκκας βρισκόταν στο σπίτι του, όταν ο αξιωματικός ασφαλείας έλαβε στις 2.30 τη νύχτα ένα τηλεφώνημα από τον Κωνσταντίνο, που του ζητούσε να στείλει «αμέσως ενισχύσεις»

στο παρακείμενα Θερινά Ανάκτορα. Ο αξιωματικός έθεσε αμέσως τη βάση σε συναγερμό, έκανε προσκλητήριο παρόντων και απέστειλε ένα τμήμα προς την κατεύθυνση των ανακτόρων. Οι άντρες του όμως επέστρεψαν μετά από λίγο, γιατί η βάση είχε ήδη κυκλωθεί περιμετρικά από ισχυρές δυνάμεις πεζικού και τεθωρακισμένων. Οι προσπάθειες του αξιωματικού ασφαλείας να επικοινωνήσει με τον απόντα διοικητή του έπεσαν στο κενό, λόγω της διακοπής των τηλεπικοινωνιών. Τελικά, ο σμήναρχος Κόκκας έφθασε στο αεροδρόμιο στις 6 το πρωί: «Βλέπω πολλούς στρατιώτας και τεθωρακισμένα προς την βορειο-ανατολικήν πλευράν του αεροδρομίου. Οι μεν στρατιώται εκαλύπτοντο εντός των πικροδαφνών της περιοχής, τα δε τεθωρακισμένα κεκαλυμμένα κάτω από τα πεύκα, εκατέρωθεν της οδού που ενώνει το αεροδρόμιον με τα Ανάκτορα του Τατοΐου». Αφού πληροφορήθηκε από τον αξιωματικό ασφαλείας τι είχε συμβεί, ο Κόκκας πλησίασε τα τεθωρακισμένα και μίλησε με τον επικεφαλής ανθυπίλαρχο, ο οποίος του επέδειξε τη γραπτή εντολή που είχε από τον ταξίαρχο Παττακό.

«Μην ανησυχείτε», του είπε ο ανθυπίλαρχος. «Το κίνημα είναι της δεξιάς, όλοι είμαστε βασιλόφρονες και βρίσκομαι εδώ για να μην επιτρέψω την απογείωση αεροσκαφών».

«Περίεργο, εμείς είμαστε κομμουνισταί;» αναρωτήθηκε ο Κόκκας, ο οποίος είχε αντιληφθεί ότι «κάποια απάτη πρέπει να συμβαίνει εις βάρος του βασιλέως». Έθεσε αμέσως το αεροδρόμιο σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Αμέσως άρχισε η μεταφορά των πυρομαχικών από τις υπόγειες κρύπτες, η φόρτωση βομβών και πυραύλων επί των αεροσκαφών και η προθέρμανση των κινητήρων τους. Θορυβημένος από την πολεμική ατμόσφαιρα που επικρατούσε, ο ανθυπίλαρχος προχώρησε με το τεθωρακισμένο του μέχρι την πίστα του αεροδρομίου και από τον πυργίσκο απείλησε ότι θα ανοίξει πυρ.

«Μην τολμήσεις», του απάντησε ο διοικητής του Τατοΐου, «διότι έχω την δύναμιν να τινάξω όλους σας εις τον αέρα. Κοίταξε πόσες ρουκέτες και Βόμβες φέρει το κάθε αεροσκάφος». Μετά από αυτό, ο Κόκκας επιχείρησε μάταια να κινηθεί προς την κατεύθυνση των Θερινών Ανακτόρων. Φτάνοντας με τα πολλά στη διασταύρωση των οδών Τατοΐου και Κηφισίας, πέρασε από μπροστά του ένα αυτοκίνητο στο οποίο επέβαινε ο Κωνσταντίνος με τον αρχηγό του ΓΕΣ αντιστράτηγο Σπαντιδάκη. Αυτό του δημιούργησε κάποια ανακούφιση και την εντύπωση ότι τα πράγματα βρίσκονταν υπό έλεγχο. Έτσι, επέστρεψε στο αεροδρόμιο.

Γύρω στις 10 το πρωί προσγειώθηκε στο Τατόι μια Dakota με τον αρχηγό του 28ου ΑΤΑ υποπτέραρχο Κοντολέφα, τον επιτελάρχη του Κοσκινά και τον αρχηγό Αεροπορίας Εκπαιδεύσεως, οι οποίοι πληροφόρησαν τον Κόκκα ότι «έγινε ένα κίνημα του Στρατού, αλλά ο βασιλεύς έχει και πάλι τον πλήρη έλεγχο επί των Ενόπλων Δυνάμεων της Χώρας» και τον διέταξαν να άρει τα μέτρα επιφυλακής.

21.4.1967, Αεροπορική Βάση Ελευσίνας

Δυνάμεις καταδρομών με συνοδεία μιας επιλαρχίας από το Γουδί με επικεφαλής τον αντισυνταγματάρχη Στυλιανό Ηλιάδη, κατέλαβαν το αεροδρόμιο της Ελευσίνας, ενώ έλειπαν ο διοικητής και ο υποδιοικητής (Τρύφωνας Καραχάλιος). Ο σμήναρχος Κοντέας από τη Λάρισα ήρθε τελικώς σε επαφή με τον πύργο ελέγχου του αεροδρομίου:

Πύργος Ελέγχου Αεροπορικής Βάσεως Ελευσίνος προς 28ο αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας (Λάρισα): «Το αεροδρόμιο καταλήφθηκε από Λοκατζήδες και τανκς. Τα τανκς έχουν μπει μέσα στους διαδρόμους για να εμποδίσουν απογείωση αεροσκαφών. Η κατάληψη του αεροδρομίου έγινε βιαίως και υπάρχει ένας υπαξιωματικός νεκρός, που τον σκότωσαν στην πύλη τα τμήματα εφόδου, όταν τους απαγόρευσε την είσοδο χωρίς παρασύνθημα. Όλους τους χειριστές τους κρατούν σε ένα δωμάτιο. Τα αεροσκάφη φρουρούνται από το στρατό. Ο διοικητής και υποδιοικητής της Βάσεως απουσιάζουν». Δεδομένου ότι τίποτε δεν έγινε έκτοτε γνωστό για τον χτυπημένο υπαξιωματικό τον οποίο ανέφερε ο πύργος ελέγχου, το πιθανότερο είναι να επρόκειτο για τραυματισμένο, ο οποίος μέσα στη σύγχυση θεωρήθηκε προς στιγμήν νεκρός.

21.4.1967, Αεροπορική Βάση Τανάγρας

Μια ίλη αρμάτων έκανε την εμφάνιση της στην Αεροπορική Βάση της Τανάγρας και ο ίλαρχος επικεφαλής ζήτησε να τους επιτραπεί η είσοδος. Ο διοικητής της βάσης αντισμήναρχος Γεώργιος Δαρμάρος τον πληροφόρησε ότι μπορεί να μπει, αλλά μόνος του. Εκείνος αρνήθηκε, προειδοποιώντας ότι «αν σηκωθεί αεροπλάνο, θα το κτυπήσει». Κατόπιν αυτού, ο Δαρμάρος επιχείρησε να έρθει σε επαφή με το 28ο Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας στη Λάρισα:

Αντισμήναρχος Δαρμάρος (Τανάγρα): «Είναι

εκεί ο αρχηγός;»

Σμήναρχος Κοντέας (28ο ΑΤΑ, Λάρισα): «Όχι, λείπει στην Αθήνα».

Δαρμάρος: «Έξω από την πύλη έχει έρθει ένας λοχαγός με τρία τεθωρακισμένα και ζητά να του επιτρέψω την είσοδο. Τον κρατώ απ' έξω».

Κοντέας: «Κύριε Δαρμάρε, έχεις αντιαεροπορικά. Όπλισέ τα με ρηκτικά βλήματα των 49 και πες του να φύγει αμέσως, διαφορετικά θα τον κτυπήσεις. Σου στέλνω εντολή και σήμα. Ετοιμάσου γρήγορα».

Δαρμάρος: «Εντάξει».

Πράγματι, ο Δαρμάρος με τον υποδιοικητή του Λάμπρο Πρωτοπαππά, έδωσε εντολή να τεθούν σε ετοιμότητα τα αντιαεροπορικά πυροβόλα του αεροδρομίου, τα οποία μετατράπηκαν σε αντιαρματικά. Μετά από αυτές τις ενέργειες, το στρατιωτικό τμήμα που είχε κυκλώσει την Τανάγρα απομακρύνθηκε στους γειτονικούς λόφους.

21.4.1967, Επικοινωνία Κοντέα-Αντωνάκου

Μετά από αυτές τις εξελίξεις, ο σμήναρχος Κοντέας άρχισε μια επίμονη προσπάθεια να επικοινωνήσει με τον αρχηγό του ΓΕΑ στο Πεντάγωνο. Τελικά σκέφτηκε να έρθει σε επαφή, μέσω της απευθείας τηλεφωνικής γραμμής που είχε, με το στρατηγείο του ΝΑΤΟ στη Σμύρνη και ζήτησε από εκεί να τον συνδέσουν με τη Μοίρα Πυραύλων «ΝΙΚΗ» του Υμηττού.

Μοίρα «ΝΙΚΗ» Υμηττού: «Εδώ "ΝΙΚΗ", λέγετε».

Κοντέας: «Σας τηλεφωνώ από Λάρισα. Κοντέας».

Μοίρα «ΝΙΚΗ»: «Διατάξτε».

Κοντέας: «Δώστε μου γραμμή με Α/ΓΕΑ».

Μοίρα «ΝΙΚΗ»: «Αμέσως».

Αντωνάκος (Γ.Ε.Α., Πεντάγωνο): «Αντωνάκος. Εμπρός».

Κοντέας: «Τα σέβη μου, κύριε Αρχηγέ. Εδώ Κοντέας από 28 ΑΤΑ».

Αντωνάκος: «Τι θέλεις;».

Κοντέας: «Κατ' αρχήν, πέστε μου κύριε Αρχηγέ, αν μπορείτε να μιλήσετε ελεύθερα, με ένα ναι ή όχι».

Αντωνάκος: «Λέγε τι θέλεις, να τελειώνουμε».

Κοντέας: «Κύριε Αρχηγέ, σας αναφέρω ότι βρίσκομαι επικεφαλής του Αρχηγείου. Άπασαι αι μονάδες και τα αεροδρόμια πειθαρχούν και αναμένουν εντολάς, πλήν της Ελευσίνος, η οποία έχει καταληφθεί από τανκς. Η Τανάγρα πιέζεται αλλά έδωσα εντολή να απομακρυνθούν εκείνοι που την πιέζουν. Παρακαλώ ενημερώστε με τι να κάμω. Δώστε εντολάς. Όλοι οι αξιωματικοί, όλαι αι μονάδες είναι σε ετοιμότητα και πειθαρχούν. Περιμένω εντολάς».

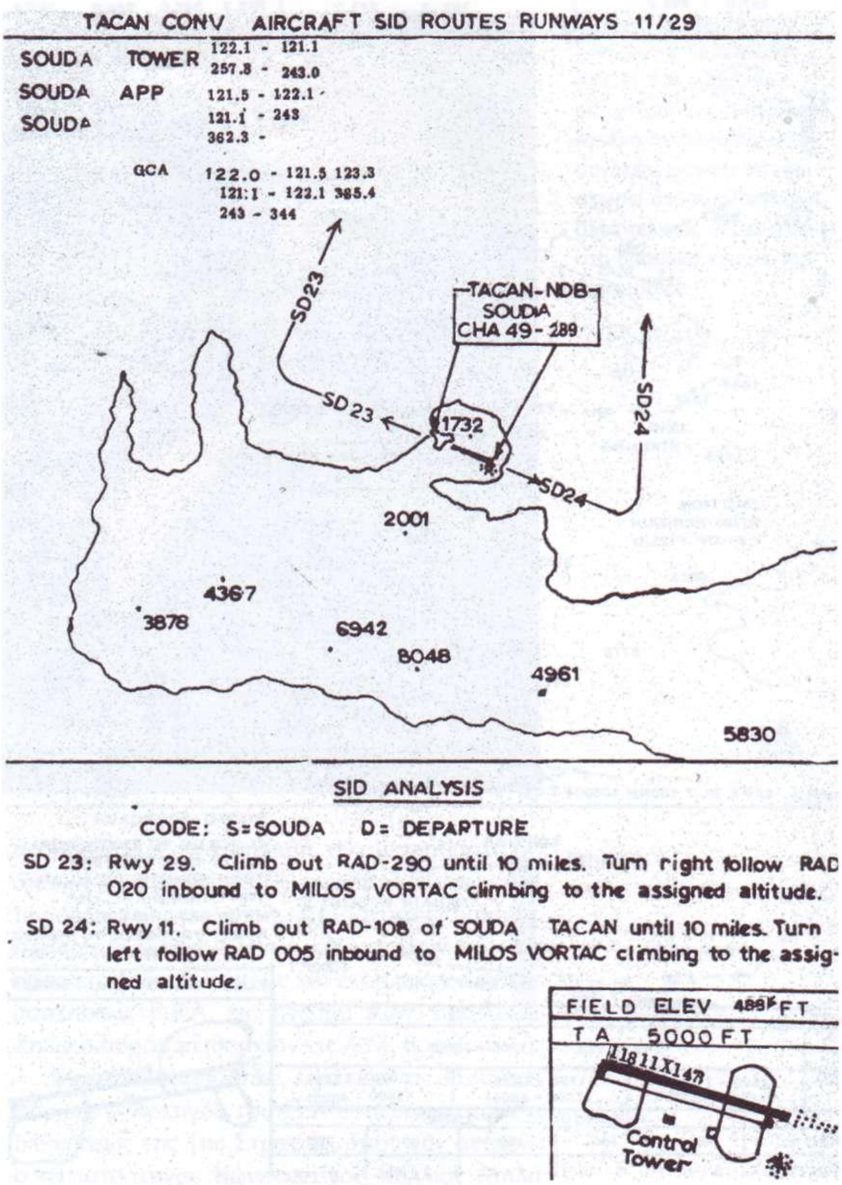
Αντωνάκος: «Να μην προβάλετε ουδεμίαν αντίστασιν. Σας καθιστώ υπεύθυνο, να μη γίνει αιματοχυσία».

Κοντέας: «Δηλαδή, κύριε αρχηγέ, θ' ανοίξουμε τις πύλες των μονάδων και θ' αφήσουμε τον καθένα να μπει μέσα;».

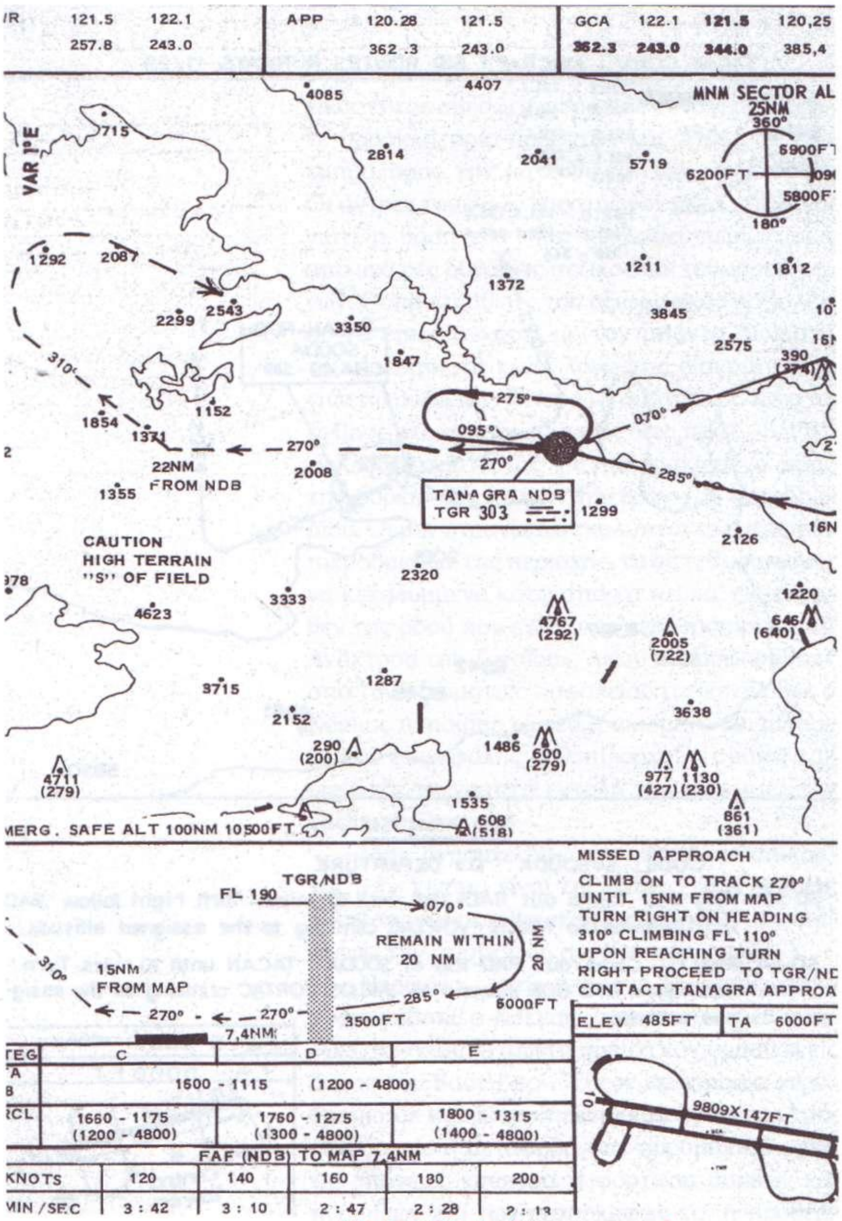
Αντωνάκος: «Όχι μόνο θα επιτρέψετε την είσοδο, αλλά θα παράσχετε και πάσαν αιτηθησομένην βοήθειαν».

Κοντέας: «Μα, ποιοι είναι αυτοί, κύριε Αρχηγέ;».

Αντωνάκος: «Θα λάβεις σήμα και θα σου διευκρινίζω. Πάλι σε καθιστώ προσωπικώς υπεύθυνο να μην απογειωθεί κανένα αεροπλάνο».



Το αεροδρόμιο της Σούδας, από το οποίο απογειώθηκε η Dakota του υποσμηναγού Μανιαδάκη το 1970.



Το αεροδρόμιο της Τανάγρας, στο οποίο διεξήχθη σφοδρή μάχη στις 13 Δεκεμβρίου 1967.

21.4.1967, Επικοινωνία Δαρμάρου -Αντωνάκου

Εν τω μεταξύ, αφού είχε αναγκάσει με τις ενέργειες του τα τεθωρακισμένα να απομακρυνθούν από την περίμετρο του αεροδρομίου, ο διοικητής της Τανάγρας αντισμήναρχος Δαρμάρος, επιχείρησε με τη σειρά του να έρθει σε επαφή με τον αρχηγό ΓΕΑ, χρησιμοποιώντας και αυτός τις ΝΑΤΌϊκές επικοινωνίες:

Δαρμάρος (Τανάγρα): «Κύριε αρχηγέ, τι συμβαίνει;».

Αντωνάκος (Γ.Ε.Α., Πεντάγωνο): «Δαρμάρε, πρόσεξε το υλικό σου και το προσωπικό σου».

Δαρμάρος: «Μα, κύριε αρχηγέ, αυτό είναι αυτονόητο. Εγώ σας ρωτάω τι να κάνουμε, να χτυπήσουμε;»

Αντωνάκος: «Πρόσεξε, σου είπα, το υλικό σου».

Αποστρατείες και προαγωγές

Η πεποίθηση του σμήναρχου Κοντέα ήταν ότι, αν είχε θελήσει ο αρχηγός του ΓΕΑ, τα αεροσκάφη των βάσεων Ανδραβίδας, Αγχιάλου, Τανάγρας και Σούδας, τα οποία βρίσκονταν σε πλήρη ετοιμότητα, θα μπορούσαν να είχαν απογειωθεί αμέσως και να προκαλούσαν σοβαρό πρόβλημα στα λιγοστά πεζοπόρα και τεθωρακισμένα τμήματα που είχαν στη διάθεσή τους οι πραξικοπηματίες, ανατρέποντας ενδεχομένως την όλη κατάσταση.

Όπως και να έχουν τα πράγματα, ένα μήνα μετά την επικράτηση του πραξικοπήματος, ο Κοντέας και ο Δαρμάρος, οι δύο δηλαδή αξιωματικοί που επιχείρησαν να αντιδράσουν, αποστρατεύτηκαν, ενώ αντιθέτως, ο Αντωνάκος διατηρήθηκε αρχηγός του ΓΕΑ. Σε ό,τι αφορά τους δύο πραξικοπηματίες αεροπόρους, ο μεν Σκαρμαλιωράκης προήχθη σε ταξίαρχο και ανέλαβε διοικητής της υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, ο δε Παλαιολόγος προήχθη σε αντισμήναρχο και τοποθετήθηκε αρχικά διευθυντής του Γραφείου του Πρωθυπουργού και στη συνέχεια πρόεδρος του Ο.Α.Ε.Δ. (ενώ έγινε και κουμπάρος του Αντωνάκου).

ΜΑΧΕΣ ΣΤΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ

13.12.1967, Αεροπορική Βάση Τατοΐου

«Καιρός νεφελώδης εις τα δυτικά και βόρεια διαμερίσματα της χώρας, μετά τοπικών βροχών και καταιγίδων. Άνεμοι σφοδροί έως θυελλώδεις. Θάλασσα τρικυμιώδης». Τα δύο αεροπλάνα που απογειώθηκαν το ένα μετά το άλλο στις 10.30 το πρωί της 13ης Δεκεμβρίου 1967 από την αεροπορική βάση Τατοΐου φαινόταν να μη λογαριάζουν το μετεωρολογικό δελτίο. Το πρώτο ήταν το βασιλικό αεροσκάφος τύπου Grumman Gulfstream G159, με επιβάτες τον Κωνσταντίνο και την οικογένειά του, τον πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Κόλλια, τον αρχηγό του Στρατιωτικού Οίκου αντιστράτηγο Δόβα, τον αυλάρχη Παπάγο και τον ιατρό Κουτήφαρη (που συνόδευε την Άννα-Μαρία, η οποία ήταν έγκυος). Προορισμός, η Καβάλα. Το δεύτερο ήταν ένα αεροσκάφος τύπου Dakota C-47, με επιβάτη τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας αντιπτέραρχο Αντωνάκο και προορισμό τη Λάρισα.

Δυόμισι ώρες μετά την αναχώρηση του Κωνσταντίνου, στις 13.00, κατέφθασε στο Αεροδρόμιο Τατοΐου ένας ουλαμός με ένα ελαφρό άρμα





Ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας στις 21 Απριλίου 1967, αντιπτέραρχος Αντωνάκος. Αρχικά συνελήφθη, στη συνέχεια φάνηκε να προσχωρεί στο πραξικόπημα, αλλά τελικώς συμμετείχε στο βασιλικό κίνημα του Δεκεμβρίου.

Μ24, ένα Τ.Ο.Μ.Π. Μ113 και δύο Μ8, με επικεφαλής τον ίλαρχο Ν. Νικολακόπουλο και ουλαμαγό τον ανθυπασπιστή Κωνσταντίνο Ζέρβα. Η φρουρά του αεροδρομίου βρισκόταν ήδη σε κατάσταση συναγερμού και είχε καταλάβει θέσεις μάχης περιμετρικά. Αφού ανέπτυξε τις δυνάμεις του στην ανατολική παρυφή της βάσης, ο ίλαρχος Νικολακόπουλος πλησίασε την πύλη και ήρθε σε επαφή με τον σμηναγό Κωνσταντίνο Σούρα, ο οποίος τον οδήγησε στο διοικητή του 31ου ΑΤΕ. Ο Νικολακόπουλος δήλωσε ότι είχε διαταγή του Αρχηγού ΓΕΣ αντιστράτηγου Οδυσσέα Αγγελή να απαγορεύσει την απογείωση αεροσκαφών. Ο διοικητής τον διαβεβαίωσε ότι η απαγόρευση θα τηρηθεί και συνέστησε ψυχραιμία. Υπάρχουν κάποιες πληροφορίες ότι «μερικοί θαρραλέοι σμηνίτες προέβαλαν αντίσταση», τελικώς όμως το βέβαιο είναι ότι δεν υπήρξαν απώλειες εκατέρωθεν.

13.12.1967, 28ο Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας

Ενώ βρισκόταν ακόμη εν πτήσει, ο Αντωνάκος μετέδωσε το ακόλουθο σήμα:

«Προς απάσας αεροπορικάς μονάδας Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας.

»Α.Μ. Βασιλεύς ανέλαβε διακυβέρνησιν χώρας. Διατάξατε γενικόν συναγερμόν. Απαγορεύσατε είσοδον τμημάτων στρατού εις υμέτερα αεροδρόμια. Εάν απαιτηθή, αντιμετωπίσατε δι' όπλων. Εξοπλίσατε 50% των αεροσκαφών δια πυραύλων και πολυβόλων. Πραγματοποιήσατε πτήσεις άνω των Αθηνών και μεγάλων πόλεων προς επίδειξιν δυνάμεως και εκδήλωσιν συμπαραστάσεως Ε.Β.Α. εις πνεύμα Α.Μ. Βασιλέως. Ζητώ σιδηράν πειθαρχίαν εις Α.Μ. Βασιλέα».

Μόλις προσγειώθηκε, λίγο πριν τις 11.30 στη Λάρισα, ο Αρχηγός του ΓΕΑ έσπευσε στη έδρα διοικήσεως της 1ης Στρατιάς, όπου τον ανέμενε ο αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Κόλλιας (απλή συνωνυμία με τον εισαγγελέα-πρωθυπουργό) και ο απόστρατος υποπτέραρχος Μητσάκος. Και οι τρεις μετέβησαν στο 28ο αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας, απ' όπου ο Αντωνάκος επικοινώνησε με τους επιτελείς του ΓΕΑ στο Πεντάγωνο, δίνοντας τους εντολή να υπακούσουν στην ανωτάτη ηγεσία και το Βασιλιά. Ήταν η τελευταία επικοινωνία μεταξύ Λάρισας και Αθήνας. Ταυτόχρονα έδωσε το μαγνητοφωνημένο διάγγελμα του Κωνσταντίνου να μεταδοθεί από τον τοπικό ραδιοσταθμό.

13.12.1967, Αεροπορική Βάση Ελευσίνας

Στις 12.45 το μεσημέρι της 13ης Δεκεμβρίου 1967, δύο ουλαμοί με τέσσερα μέσα άρματα Μ47 και Μ48, πέντε ελαφρά άρματα Μ24 και ένα Τ.Ο.Μ.Π. ΜΙ 13, με επικεφαλής τον ίλαρχο Αντ. Κόγκα και ουλαμαγούς τους ανθυπίλαρχους Ξ.

Κρέστο και Γ. Μανδαλά στάλθηκαν στην Ελευσίνα προκειμένου να ενισχύσουν την 1 η Μοίρα Καταδρομών στην επιχείρηση κατάληψης του αεροδρομίου. Όταν έφθασαν οι «μαυροσκούφηδες», οι καταδρομείς είχαν ήδη εισβάλει στη βάση και είχαν αιχμαλωτίσει ένα μεγάλο αριθμό αξιωματικών και σμηνιτών, αλλά υπήρχαν αρκετές εστίες ένοπλης αντίστασης, διάσπαρτες στην περίμετρο και στα πυροβολεία.

Ο Κόγκας διέταξε τα άρματα του κοντά στα αεροσκάφη, ώστε να ελέγχει τους διαδρόμους και να καλύπτεται (ποντάροντας στο ότι οι αεροπόροι θα δίσταζαν να πυροβολήσουν, φοβούμενοι μήπως χτυπήσουν τα αεροπλάνα). Παρά ταύτα, οι αμυνόμενοι αρνούνταν να παραδοθούν και σάρωναν με τα πυρά τους το αναπεπταμένο πεδίο, ακινητοποιώντας τους καταδρομείς, που αντιλαμβάνονταν πλέον ότι ακάλυπτοι θα είχαν βέβαιες απώλειες. Σημειωτέον ότι η άμυνα στηριζόταν αποκλειστικά σε τυφέκια και πολυβόλα, αν και υπήρχαν δύο αντιαρματικά πυροβόλα, τα οποία όμως δεν χρησιμοποιήθηκαν. Κατόπιν αυτού, επιχειρήθηκαν αλλεπάλληλες συνδυασμένες επιθέσεις αρμάτων και λοκατζήδων, ώσπου η μια μετά την άλλη οι εστίες αντίστασης υπέκυψαν, αφού είχαν αρκετούς τραυματίες και τουλάχιστον ένα σμηνίτη νεκρό.

Η ύπαρξη νεκρού διασταυρώνεται από πολλές έγκυρες πηγές. Ο τότε πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Κόλλιας αναφέρεται στην «αιματηρά κατάληψιν του αεροδρομίου Ελευσίνος, ένθα εφονεύθη παρ' αυτών εις οπλίτης». Αλλά και ο ίδιος ο επικεφαλής των τεθωρακισμένων ίλαρχος Κόγκας το επιβεβαιώνει στην αναφορά που υπέβαλε αυθημερόν: «Μετά βραχείας ανταλλαγής πυρών, αι αντιστάσεις ήρθησαν. Εις δύο εκ τούτων, η αντίστασις ήτο μεγαλύτερα, εις μιαν δε εφονεύθη ένας σμηνίτης, κατά την προσπάθειαν άρσεως της». Ο Γάλλος δημοσιογράφος J. F. Chauvel, ανταποκριτής τις ημέρες εκείνες της γαλλικής εφημερίδας «Le Figaro» στην Αθήνα, δίνει μια περισσότερο δραματική αλλά ενδεχομένως όχι τόσο ακριβή περιγραφή: «Στην Ελευσίνα οι αεροπόροι ήταν οχυρωμένοι. Μια βολή μπαζούκας χτύπησε ένα άρμα, τραυματίζοντας έναν υπαξιωματικό του πληρώματος. Το τεθωρακισμένο προκαλύψεως έριξε με τη σειρά του μια βολή, σκοτώνοντας δύο αξιωματικούς της αεροπορίας».

13.12.1967, Αεροπορική Βάση Τανάγρας

Στο Αεροδρόμιο της Τανάγρας διεξήχθη επίσης μεγάλη μάχη μεταξύ της φρουράς και ισχυρών δυνάμεων τεθωρακισμένων. Η πρώτη τους επίθεση αποκρούστηκε και, σύμφωνα με μια πηγή, επτά ελαφρά άρματα περιήλθαν στα χέρια της φρουράς. Την άμυνα διηύθυνε ο διοικητής της βάσης σμήναρχος Λάμπρος Πρωτοπαππάς. Κι εδώ υπάρχει η πληροφορία για την ύπαρξη νεκρών. Ο τότε πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Κόλλιας αναφέρεται ρητά στο «φόνον τεσσάρων αξιωματικών και οπλιτών κατά την ματαίαν απόπειραν καταλήψεως του σθεναρώς αντισταθέντος αεροδρομίου Τανάγρας». Ενώ το ημερολόγιο του συγκροτήματος Τεθωρακισμένων (Γουδί) αναφέρει ότι στην επιχείρηση κατά του αεροδρομίου της Τανάγρας σκοτώθηκε ο λοχίας Δημήτριος Ρίζος και τραυματίστηκαν οι στρατιώτες Γεώργιος Καραχάλιος, Χαράλαμπος Σταυρόπουλος και Δημήτριος Γιαννακόπουλος.

Είναι βέβαιο ότι οι πραξικοπηματίες, που συνεδρίαζαν εκείνη την ημέρα συνεχώς στο ΓΕΣ, είχαν αναστατωθεί από την πληροφορία ότι υπήρχε το ενδεχόμενο να χτυπηθεί το Πεντάγωνο από την Αεροπορία. Ορισμένοι πρότειναν να αμυνθούν με τα αντιαεροπορικά, άλλοι όμως αντέτειναν ότι αυτό θα είχε μοιραίες συνέπειες.

Σε κάθε περίπτωση, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων της 13ης Δεκεμβρίου 1967, υπήρξε ένας (τουλάχιστον) σμηνίτης νεκρός, του οποίου το όνομα παραμένει μέχρι και σήμερα άγνωστο. Και αποτελεί, πιστεύω, ζήτημα τιμής για την Πολεμική Αεροπορία να διερευνήσει και να φέρει στο φως τα στοιχεία αυτής της υπόθεσης και να τιμήσει το ανώνυμο αυτό θύμα μιας (έστω απεγνωσμένης και κακά οργανωμένης) απόπειρας ανατροπής του δικτατορικού καθεστώτος.

14.12.1967, Αεροδρόμιο Καβάλας

Στις 02.15 τη νύχτα της 13ης προς τη 14η Δεκεμβρίου, το βασιλικό αεροσκάφος Grumman Gulfstream G159 ήταν σχεδόν έτοιμο για απογείωση στο πλημμυρισμένο από την καταιγιστική βροχή διάδρομο του αεροδρομίου της Καβάλας. Το πλήρωμα βρισκόταν στις θέσεις του, ενώ οι μηχανικοί πραγματοποιούσαν τον τελευταίο έλεγχο. Στην κατάφωτη μικρή αίθουσα αναμονής, μια ασυνήθιστη ομάδα ανθρώπων περίμενε σιωπηλή. Η Αννα-Μαρία κρατούσε στην αγκαλιά της τον λίγων μηνών Παύλο, ενώ η δυόμισι ετών Αλεξία καθόταν δίπλα της. Παραπέρα σε μια πολυθρόνα βρισκόταν η Φρειδερίκη με τη σκυλίτσα της και δίπλα της η Ειρήνη.

Συγκεντρωμένοι σε μια γωνία, ο ΔόΒας, ο

Κόλλιας, ο Παπάγος και λίγο πιο 'κει, μόνος του και βαθιά συλλογισμένος, ο Κωνσταντίνος με στολή εκστρατείας. Στις 02.40, τον πλησίασε ο υποστράτηγος Κεχαγιάς, διοικητής της ΧΙ Μεραρχίας, που είχε σηκώσει επί 14 ώρες τη συντριπτική ευθύνη να διαφυλάξει τη βάση επιχειρήσεων του βασιλιά. Και τώρα που τα πάντα τελείωσαν άδοξα και καταστροφικά, γνώριζε βέβαια τι τον περίμενε (την επομένη αποτάχθηκε και στη συνέχεια στάλθηκε στην εξορία). Ωστόσο κρατούσε απόλυτα την ψυχραιμία του και με εντελώς ήρεμο, στρατιωτικό ύφος, απευθύνθηκε στον Κωνσταντίνο: «Μεγαλειότατε, τα πάντα είναι έτοιμα». Εκείνος σηκώθηκε, τον ευχαρίστησε και λίγο αργότερα, συνοδευόμενος από τους υπόλοιπους, κατευθύνθηκε στο γαλανόλευκο αεροσκάφος που ζέσταινε τις μηχανές του. Η ώρα ήταν 02.40. «Υπό ζοφώδη ουρανόν και υπό το βάρος έτι ζοφερωτέρων σκέψεων, ανεχωρήσαμεν», σημειώνει ο Κόλλιας: «Απεγειώθημεν υπό ραγδαιοτάτην βροχήν, κατόπιν αυτοπροσώπου διαπιστώσεως υπό του Βασιλέως των όρων ασφαλείας». Λίγο πριν τις 04.00, ο αντιπτέραρχος Αντωνάκος συλλαμβάνει στο ραντάρ του 28ου Αρχηγείου στη Λάρισα ένα φωτεινό σήμα που απομακρύνεται από τη Βόρεια Ελλάδα προς το Ιόνιο πέλαγος, με κατεύθυνση τη Ρώμη.

Τα προβλήματα του δικτατορικού καθεστώτος με την Αεροπορία δεν έληξαν με τη 13η Δεκεμβρίου 1967. Ένα στοιχείο που εικονογραφεί κατά τρόπο ανάγλυφο αυτή τη διαπίστωση είναι ότι, κατά τη διάρκεια της επταετίας, αποτάχθηκαν ή αποστρατεύθηκαν για πολιτικούς λόγους συνολικά ένας αντιπτέραρχος, έντεκα υποπτέραρχοι, δέκα ταξίαρχοι, δέκα σμήναρχοι, εννέα αντισμήναρχοι, πέντε επισμηναγοί και επτά σμηναγοί. Κλείνοντας, αναφέρουμε ορισμένες περιπτώσεις ενδεικτικά και χωρίς, σε καμία περίπτωση, να εξαντλούμε το θέμα.

Η απίστευτη πτήση του υποσμηναγού Μανιαδάκη (Σεπτέμβριος 1970)

Στις 21.00 της 10ης Σεπτεμβρίου 1970, ο υποσμηναγός Μιχαήλ Μανιαδάκης εισήλθε στο αεροδρόμιο του ακρωτηρίου Χανίων και επιβιβάστηκε κρυφά στο πολεμικό αεροσκάφος υπηρεσίας, τύπου Dakota C-47. Περίμενε να αναχωρήσει το επιβατικό αεροσκάφος της «Ολυμπιακής Αεροπορίας» που εκτελούσε την τακτική πτήση Χανίων-Αθηνών και στη συνέχεια απογειώθηκε από πίσω του με σβηστά τα φώτα. Ιπτάμενος σε χαμηλό ύψος, χωρίς να γίνει αντιληπτός από τα ραντάρ, κινήθηκε ΒΑ-Α, τελικώς όμως εντοπίστηκε ενώ υπερίπτατο της Ρόδου. Αμέσως σήμανε συναγερμός σε όλες τις αεροπορικές Βάσεις και στο Πεντάγωνο. Ξεκίνησε μια επίμονη προσπάθεια να πειστεί να επιστρέψει, μέχρι του σημείου να επικοινωνήσει μαζί του μέσω ασυρμάτου αυτοπροσώπως ο ίδιος ο αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων του καθεστώτος, Οδυσσέας Αγγελής. Του υποσχέθηκαν να μην το πειράξουν, αλλά ο Μανιαδάκης αγνόησε τις εκκλήσεις και, αφού προς στιγμήν έκανε ότι στρέφεται προς την Αθήνα, με ένα γρήγορο ελιγμό πέρασε στον τουρκικό εναέριο χώρο.

Αμέσως η Αθήνα ειδοποίησε τις τουρκικές αρχές και το ΝΑΤΟ, ζητώντας να του επιτρέψουν να προσγειωθεί και στη συνέχεια να τον παραδώσουν στο ελληνικό στρατιωτικό κλιμάκιο της Σμύρνης. Αλλά ο Μανιαδάκης, δίνοντας κατά διαστήματα την εντύπωση ότι δεχόταν να προσγειωθεί, συνέχισε την πτήση του υπεράνω της Τουρκίας, κυριολεκτικά «στα τυφλά», με κατεύθυνση Β-ΒΑ. Τότε η Αθήνα ζήτησε από την Τουρκική Αεροπορία να τον καταρρίψει, με το επιχείρημα ότι «μεταφέρει απόρρητα μυστικά του ΝΑΤΟ στη Ρωσία». Προτού η Τουρκία και το ΝΑΤΟ αποφασίσουν τι θα κάνουν τελικώς, ο Μανιαδάκης εγκατέλειψε τον τουρκικό εναέριο χώρο και εισήλθε στο σοβιετικό. Λίγο μετά κυκλώθηκε από σοβιετικά Μιγκ, τα οποία τον οδήγησαν προς την Κριμαία, όπου και τελικώς προσγειώθηκε στο αεροδρόμιο της ΣεΒαστούπολης.

Ο Μανιαδάκης επέστρεψε με δική του πρωτοβουλία στην Ελλάδα μετά τη μεταπολίτευση, εν γνώσει τού ότι εκκρεμούσε εναντίον του κατηγορία -που δεν είχε αμνηστευτεί ή παραγραφεί- για κατασκοπία και λιποταξία. Στο Αεροδικείο που έγινε στις 8 Δεκεμβρίου 1976, έξι μάρτυρες, αξιωματικοί εν ενεργεία, ο αντισμήναρχος Ανδρ. Κέλλης, ο σμηναγός Ι. Μαστραντωνάκης και οι επισμηναγοί Γ. Γραμματικός, Ν. Ζάρας, Σπ. Μακρυγιάννης, Δ. Φιλιπέλλης, κατέθεσαν ότι ο Μανιαδάκης ήταν χαρακτηρισμένος από τη χούντα ως «κεντροαριστερός ανήκων στην Ένωσιν Κέντρου» και ότι από την πρώτη ημέρα του πραξικοπήματος τέθηκε υπό διωγμό.

Πρωτοδίκως ο Μανιαδάκης αθωώθηκε μεν για τη λιποταξία, αλλά καταδικάστηκε σε 10 μηνών φυλάκιση για παράβαση του άρθρου «περί παροχής πληροφοριών εις πρόσωπα μη εξουσιοδοτημένα», υιοθετήθηκε δηλαδή ο ισχυρισμός της δικτατορίας ότι στο αεροσκάφος υπήρχε «απόρρητη συσκευή που περιήλθε στα χέρια των σοβιετικών». Τελικώς αθωώθηκε στο Αναθεωρητικό το Μάρτιο του 1977, καθώς επι-





Ο σμήναρχος Αντώνιος Σκαρμαλιωράκης είχε πρωταγωνιστήσει στη σκευωρία της «δίκης των αεροπόρων» ήδη από το 1952. Στο πραξικόπημα του 1967 μυήθηκε από τον Γεώργιο Παπαδόπουλο, και μετά την 21η Απριλίου ανέλαβε διαδοχικά διοικητής της υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, Γενικός Γραμματέας του Εθνικού Οργανισμού Προνοίας και Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Πολιτισμού.

βεβαιώθηκε ότι η δήθεν «απόρρητη» συσκευή (το σύστημα αναγνώρισης εχθρού ή φίλου I.F.F.) ήταν ευρέως γνωστή και υπήρχε εγκατεστημένη σε πλήθος αεροσκαφών, ακόμη και της πολιτικής αεροπορίας.

Αξιωματικοί της Αεροπορίας στα χέρια της ΕΣΑ (1971-1973)

Τον Μάρτιο του 1971, ο αντισμήναρχος Ιωάννης Παπαδονικολάκης συνελήφθη για συμμετοχή σε αντιδικτατορική οργάνωση. Παρέμεινε επί 18 ημέρες στην ΕΣΑ, ανακρινόμενος από τον Θεοφιλογιαννάκο και τους ταγματάρχες Χατζηζηση και Γεωργακόπουλο. Στη συνέχεια κρατήθηκε σε απομόνωση επί 47 ημέρες.

Την άνοιξη του 1973 εκδηλώθηκε το Κίνημα του Ναυτικού - που οδήγησε τελικώς στην ανταρσία του αντιτορπιλικού «Βέλος», το οποίο στις 25 Μαΐου 1973 διέφυγε στο ιταλικό λιμάνι του Φιουμιτσίνο. Λίγες ημέρες αργότερα, στις αρχές Ιουνίου του 1973, συνελήφθησαν για συμμετοχή στο κίνημα ο σμήναρχος Δημήτριος Χρηστάκος, υποδιοικητής της 114ης Πτέρυγας Μάχης Τανάγρας, ο σμήναρχος Δημήτριος Αποστολάκης, διευθυντής στρατιωτικής εκπαιδεύσεως στη Σχολή Ικάρων και ο επισμηναγός Νικόλαος Στάπας του 3ου επιτελικού γραφείου της 111 Πτέρυγας Μάχης Αγχιάλου. Ο σμήναρχος Χρηστάκος κλήθηκε στο αρχηγείο της Αεροπορίας και εκεί τον περίμενε η ΕΣΑ. Μεταφέρθηκε στο ΕΑΤ-ΕΣΑ, όπου ανακρίθηκε



Ο αντισμήναρχος Ιωάννης Παπαδονικολάκης συνελήφθη από την ΕΣΑ το 1971, για την αντιδικτατορική του δράση.

από τους ταγματάρχες Σπανό και Μπάκα. Διαπιστώνοντας ότι αυτά που θα μπορούσε να τους ομολογήσει εκείνος «ωχριούσαν μπροστά σε αυτά που ήξεραν», παραδέχτηκε τη συμμετοχή του στο κίνημα.

Αντίθετα, η άρνηση του σμήναρχου Αποστολάκη και του επισμηναγού Στάπα να συνεργαστούν είχε ως συνέπεια να κρατηθούν επί 80 ημέρες στην ΕΣΑ, ανακρινόμενοι και κακοποιούμενοι βάναυσα από τον αντισυνταγματάρχη Χατζηζήση, τους ταγματάρχες Σπανό, Μπάκα και Αντωνόπουλο και τους στρατονόμους Πέτρου και Αγγελή. Και οι τρεις αφέθηκαν με την αμνηστία του 1973 και αμέσως αποτάχθηκαν, αλλά αποκαταστάθηκαν μετά τη μεταπολίτευση. Στον εντοπισμό και τη σύλληψη του Στάπα είχε συμμετάσχει και ο τότε διοικητής του στην 111η Πτέρυγα Μάχης της Αγχιάλου ταξίαρχος Δημήτριος Αγγελέτος, ο οποίος είχε χρησιμοποιήσει τη μαγνητοφωνική συσκευή του πύργου ελέγχου πτήσεων της μονάδας (που κατέγραφε τις ραδιοεπικοινωνίες των πτήσεων), προκειμένου να υποκλέπτει τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις του Στάπα από το σπίτι του στον οικισμό των αξιωματικών. Για την ενέργειά του αυτή, ο Αγγελέτος δικάστηκε και καταδικάστηκε μεταδικτατορικά από το Αεροδικείο.

Η πτήση του αντισμήναρχου Ζέλιου (Νοέμβριος 1973)

Λίγους μήνες μετά τη σύλληψη των Χρηστάκου, Αποστολάκη και Στάπα, ο συνάδελφός τους αντισμήναρχος Δημήτριος Ζέλιος, διοικητής της 348ης Μοίρας, διατάχθηκε στις 25 Νοεμβρίου 1973 να εκτελέσει «αποστολή επιδείξεως ισχύος», υπεριπτάμενος πάνω από τις πόλεις της Θεσσαλονίκης, των Σερρών, της Δράμας και της Καβάλας. Ήταν η ημέρα του πραξικοπήματος που ανέτρεψε τον Παπαδόπουλο, και ο νέος δικτάτορας ταξίαρχος Ιωαννίδης ήθελε να δώσει την εντύπωση του πλήρους ελέγχου και της συμπαράταξης των τριών όπλων στο εγχείρημά του. Ήδη οι ραδιοφωνικοί σταθμοί μετέδιδαν ότι «αι Ένοπλοι Δυνάμεις ανέλαβον τη διακυβέρνησιν της χώρας» και ότι «η 21η Απριλίου θα συνεχισθεί».

Αφού προσπάθησε μάταια να αντιληφθεί τι συμβαίνει και να επιτύχει ακύρωση της εντολής, ο αντισμήναρχος Ζέλιος αναγκάστηκε να απογειωθεί στις 10.00, επικεφαλής ενός σχηματισμού τεσσάρων μαχητικών αεροσκαφών. Ενώ βρίσκονταν εν πτήσει, διεξήχθη ο ακόλουθος διάλογος:

Αντισμήναρχος Ζέλιος: «Έχουν τροφοδοτηθεί οι εξωτερικές δεξαμενές;»

Πιλότοι: «Μάλιστα».

Ζέλιος: «Παιδιά, ο μοίραρχος φεύγει για την Ιταλία. Δεν μπορεί ο καθένας να χρησιμοποιεί τα τανκς και τα αεροπλάνα για να καταλαμβάνει την εξουσία, αδιαφορώντας για την περίπτωση αιματοχυσίας. Το υλικό αυτό είναι πολύτιμο και πανάκριβο και η πατρίδα μας το έχει για άλλους σκοπούς. Νομίζω ότι θα προσφέρουμε καλύτερες υπηρεσίες στην πατρίδα μας αν διαφύγουμε στο εξωτερικό και μην επιτρέποντας έτσι να πραγματοποιηθεί η αποστολή. Κανέναν δεν πιέζω ή προτρέπω να με ακολουθήσει».

Κατόπιν διέταξε τον υποσμηναγό Θ. Τσίρκα να τεθεί επικεφαλής του σχηματισμού, κι εκείνος έστρεψε το αεροσκάφος του προς δυσμάς. Ενώ βρισκόταν στην περιοχή των Ιωαννίνων, ανέφερε από το ασύρματο: «Ο αντισμήναρχος Ζέλιος δεν γίνεται αφορμή εμφυλίου σπαραγμού. Φεύγω δια την Ιταλία». Πάνω από την Κέρκυρα ήρθε σε επαφή με τους ιταλικούς σταθμούς ραντάρ και λίγο αργότερα προσγειωνόταν στο αεροδρόμιο του Μπρίντιζι.

Στους Ιταλούς που τον υποδέχθηκαν, επέδειξε την ταυτότητά του και δήλωσε: «Είμαι ο αντισμήναρχος Δημήτριος Ζέλιος, διοικητής μίας Μοίρας της Ελληνικής Αεροπορίας. Στην πατρίδα μου συμβαίνουν γεγονότα, δεν γνωρίζω τι ακριβώς συμβαίνει.

Διετάχθην να εκτελέσω μια αποστολή υπερπτήσεως πόλεων της Βορείου Ελλάδος και φοβήθηκα έναρξη εμφυλίου πολέμου. Σας παραδίδω τον οπλισμό μου και επιθυμώ να παραμείνω στην Ιταλία μέχρι να δω τι να κάνω. Είμαι κατά του καθεστώτος Παπαδοπούλου και γενικώς οιουδήποτε στρατιωτικού καθεστώτος. Είμαι Έλλην αξιωματικός επί 16 χρόνια και θα παραμείνω Έλλην αξιωματικός. Ίσως να πεθάνω μακράν της πατρίδος μου και μακράν της οικογενείας μου, αλλά θα πεθάνω ως τίμιος Έλλην αξιωματικός».



Ο σμήναρχος Δημήτριος Αποστολάκης και ο επισμηναγός Νικόλαος Στάπας κρατήθηκαν για τη δράση τους επί 80 ημέρες στην ΕΣΑ, το 1973.

Τελικώς, ο αντισμήναρχος Ζέλιος, πιεζόμενος από το γεγονός ότι είχαν μείνει πίσω η σύζυγος του και η κόρη του, αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Ελλάδα. Οδηγήθηκε ενώπιον του νέου αρχηγού της Αεροπορίας αντιπτέραρχου Παπανικολαου, στον οποίο απολογούμενος, φέρεται να είπε:

«Η εξουσία φθείρει αυτούς που την ασκούν. Οι πολιτικοί ανεβαίνουν και πέφτουν, αλλά αυτή είναι η δουλειά τους. Ο στρατός όταν ασκεί την εξουσία φθείρεται, και αυτή η φθορά είναι ανεπανόρθωτη. Από το 1967 οι δρόμοι στρατού και λαού εχωρίσθησαν με απρόβλεπτες συνέπειες για το έθνος. Ο κόσμος από φόβο μας ανέχεται. Σε λίγο όμως θα μας αποδοκιμάζει, και αυτό ανέκαθεν με προβλημάτιζε και με προβληματίζει». Μετά την απολογία του, πέρασε από Αεροδικείο και αποτάχθηκε. Λίγους μήνες αργότερα, το καθεστώς που τον είχε αποτάξει κατέρρεε, αφού πρώτα είχε ανοίξει την κερκόπορτα στους Τούρκους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 7

Σόλων Γρηγοριάδης, Ιστορία της δικτατορίας, Αθήνα 1975.

Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Ιστορικά Δοκίμια Α': Πώς φθάσαμε στην 21η Απριλίου 1967, Αθήνα 1975.

Γιώργος Καράγιωργας, Από τον ΙΔΕΑ στη Χούντα, Αθήνα 1975.

Περικλής Ροδάκης (εκδ.), Οι Δίκες της Χούντας Α': Η Δίκη των Πρωταιτίων, Αθήνα 1975.

Αντώνιος Σκαρμαλιωράκης, Μνήμες και Μαρτυρίες (1941-1973), Αθήνα 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Οι νεκροί της 21ης Απριλίου

Οι συνωμότες της 21ης Απριλίου αρέσκονταν να καυχώνται ότι η επικράτηση του πραξικοπήματός τους υπήρξε αναίμακτη. Και είναι γεγονός ότι ο τρόπος με τον οποίο έδρασαν, αφενός εξαπατώντας τις μονάδες που εκλήθησαν να κινηθούν πιστεύοντας ότι εκτελούν εντολές της νόμιμης κυβέρνησης, αφετέρου συλλαμβάνοντας το σύνολο της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας της χώρας –αλλά ταυτόχρονα και χιλιάδες πολίτες που το παρελθόν τους άφηνε περιθώρια να υποθέσει κανείς ότι θα επιχειρούσαν να κινητοποιηθούν– κατάφεραν τριπλό πλήγμα, στη δομή του στρατού, στην καρδιά του κράτους και στις γραμμές του λαού, παραλύοντας έτσι κάθε δυνατότητα άμεσης οργανωμένης αντίστασης. Παρ' όλα αυτά, υπήρξαν ορισμένα θύματα, των οποίων ο αριθμός δεν είναι μεν στατιστικά σημαντικός, εντούτοις δεν παύει κάθε μεμονωμένη περίπτωση να αποτελεί μια συγκεκριμένη και απόλυτη τραγωδία, που δείχνει ότι η απουσία εκατόμβης είναι πιθανότατα συμπτωματική και ότι οι πραξικοπηματίες δεν είχαν κανένα ηθικό δισταγμό να προκαλέσουν αιματοκύλισμα, αν τους δινόταν η αφορμή.

Ο 15χρονος Βασίλειος Πεσλής φονεύτηκε το πρωί της 21ης Απριλίου 1967 στην πλατεία Αττικής από το λοχία Λυμπέρη του 572ου Τάγματος Πεζικού.



Βασίλειος Πεσλής, 15 ετών

Το πρωί της 21ης Απριλίου 1967 στην πλατεία Αττικής είχε συγκεντρωθεί αρκετός κόσμος, αποδοκιμάζοντας το πραξικόπημα. Στο σημείο εκείνο είχε καταφθάσει ένα στρατιωτικό τμήμα του 572ου Τάγματος Πεζικού από το Χαϊδάρι, με επικεφαλής τον λοχαγό Ανδρέα Θανόπουλο.

Ο αστυφύλακας Μασούρας κατέθεσε ότι «στην πλατεία Αττικής είχε μαζευτεί κόσμος για να μάθει τι συμβαίνει. Ένας λοχίας πυροβόλησε με το αυτόματο όπλο και ο κόσμος διελύθη τρομαγμένος. Τότε είδαμε πεσμένο στο έδαφος ένα άτομο και διαπιστώσαμε ότι ήταν ο Βασίλειος Πεσλής. Όταν σηκώσαμε το παιδί, είδαμε ένα τραύμα στο κεφάλι». Ο υπαξιωματικός που είχε πυροβολήσει ήταν ο έφεδρος λοχίας Λυμπέρης Ανδρικόπουλος.

Ο αυτόπτης μάρτυρας Δημήτρης Τελώνης ανέφερε ότι βρέθηκε εκείνη την ημέρα στην πλατεία Αττικής και είδε το συγκεκριμένο λοχία να χτυπά με τον υποκόπανο, ενώ στη συνέχεια είπε στον ίδιο τον Τελώνη «να τσακιστεί να φύγει αμέσως». Καθώς απομακρυνόταν, άκουσε ένα στρατιώτη να λέει στο λοχία: «Τι κάνεις; Θα σκοτώσεις όλο τον κόσμο». Και εκείνη τη στιγμή δέχτηκε από τον τελευταίο μια ριπή στα πόδια. Πέφτοντας είδε αριστερά του τον 15χρονο Βασιλάκη Πεσλή «με το μυαλό χυμένο στους κροτάφους».

Ο επίσης αυτόπτης μάρτυρας Απόστολος Τζίτζουρας ανέφερε ότι άκουσε ριπές: «Πλησίασα στη γωνία και είδα απέναντι στη μέση του δρόμου ένα παιδάκι πεσμένο.

Εκείνη τη στιγμή βγήκαν από τα σπίτια τους και άλλα άτομα. Πριν καταλάβουμε όμως τι είχε συμβεί, οι στρατιώτες άρχισαν να μας διώχνουν στρέφοντας τα όπλα τους εναντίον μας και λέγοντας "Στα σπίτια σας γρήγορα. Δεν ακούτε;"».

Ο στρατιώτης Σωτήρης Σερέτης συνυπηρετούσε τότε με τον Ανδρικόπουλο και είδε το λοχία να πυροβολεί με το Thomson, τραυματίζοντας τον Τελώνη και σκοτώνοντας τον Πεσλή.

Ανέφερε ότι νωρίτερα, όταν κατέβηκαν στην πλατεία Αττικής, ένας αξιωματικός τούς είχε πει «να κτυπούν στο ψαχνό».

Ο αστυφύλακας Αθανάσιος Λιάσκας, που βρισκόταν σε υπηρεσία στο ίδιο σημείο, επιβεβαίωσε ότι άκουσε τον υπολοχαγό Καντερέ να δίνει την εντολή «να χτυπάτε αν δεν υπακούουν οι πολίτες» και είδε τον ίδιο να πυροβολεί με το πιστόλι του για εκφοβισμό. «Ρίχναμε στο αέρα», πρόσθεσε ο στρατιώτης Σερέτης, «αλλά δεν έφευγε κανείς». Στη συνέχεια όμως, «όταν έπεσε νεκρός ο μικρός, όλοι έσπευσαν να εξαφανιστούν».

Ο αστυφύλακας Λιάσκας ανέφερε επίσης ότι μετά το φόνο ένας στρατιώτης ρώτησε το λοχία: «Γιατί τον σκότωσες;» Και εκείνος του απάντησε: «Γιατί μ' έβρισε, με αποκάλεσε μαλάκα».

Μετά τα γεγονότα έκανε την εμφάνισή του στην πλατεία ο διοικητής του 572ου Τάγματος (και εκ των πρωταγωνιστών του πραξικοπήματος) αντισυνταγματάρχης Αντώνιος Μέξης, ο οποίος όταν έμαθε τι συνέβη, «χάιδεψε στον ώμο τον Ανδρικόπουλο και του είπε "μη φοβάσαι, ως τώρα ήμασταν για κρέμασμα, τώρα πετύχαμε"» (κατάθεση Σερέτη). Πράγματι, το πραξικόπημα είχε πλέον επικρατήσει και την επομένη ο Μέξης τοποθετήθηκε διοικητής του 28ου Συντάγματος Πεζικού.

Τις αμέσως επόμενες ημέρες, ο πατέρας του Βασιλάκη, Σεραφείμ Πεσλής, απέστειλε δύο επιστολές, μία στον αντιστράτηγο Σπαντιδάκη και μία στον ταξίαρχο Παττακό. Ο Σπαντιδάκης απάντησε ότι δεν γνωρίζει τίποτα για το συμβάν, ενώ ο Παττακός διέταξε να γίνει μια προσχηματική έρευνα, την οποία διεξήγαγε αρχικά το 8ο Αστυνομικό Τμήμα και μετά η ΣΔΑ, χωρίς να δοθεί συνέχεια. Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας-συγκάλυψης, ο ιατροδικαστής Γεώργιος Αγιουτάντης συνέταξε ψευδή έκθεση νεκροψίας, αναφέροντας ότι ο θάνατος προήλθε από «εξοστρακισμόν σφαίρας», προκειμένου να φανεί ότι επρόκειτο για ατύχημα, ενώ στην πραγματικότητα, όπως αποδείχθηκε κατόπιν, ο Πεσλής είχε κτυπηθεί με «απευθείας βολή».

Στη δίκη που διεξήχθη μετά την μεταπολίτευση, το Πενταμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών επέβαλε στις 11 Μαρτίου 1976 στον Λυμπέρη Ανδρικόπουλο ποινή κάθειρξης 8 ετών για το φόνο του Πεσλή και τον τραυματισμό του Τελώνη.

Με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών της 26ης Ιουνίου 1977 πιστοποιήθηκε επίσης το ψευδές της ιατροδικαστικής έκθεσης του Αγιουτάντη, ο οποίος όμως δεν δικάστηκε λόγω παραγραφής.



Μαρία Καλαβρού, 24 ετών

Η 24χρονη Μαρία Καλαβρού φονεύτηκε την 21η Απριλίου 1967 επί της οδού Πατησίων από τα πυρά τεθωρακισμένου του ανθυπίλαρχου Ιωάννη Αλμπάνη.

Την 21η Απριλίου 1967 (το πρωί, το μεσημέρι ή το απόγευμα), η 24χρονη κομμώτρια Μαρία Καλαβρού από το Βόλο στεκόταν με την αδελφή της στο πεζοδρόμιο της οδού Πατησίων, κοντά στο ύψος του κινηματογράφου «Ράδιο-Σίτι», και παρακολουθούσαν την πορεία των αρμάτων μάχης που πλησίαζαν. «Αιφνιδίως, ο άνθρωπος που βρισκόταν στον πυργίσκο ενός από τα τανκς, μετακίνησε το πολυβόλο εναντίον των κοριτσιών και έριξε μια ριπή από απόσταση πέντε περίπου μέτρων. Ακούστηκαν ουρλιαχτά, και τα τανκς προσπέρασαν».

Η αδελφή της Καλαβρού αναφέρει: «Καθώς βαδίζαμε με την αδελφή μου, άκουσα έναν πυροβολισμό και μετά είδα την αδελφή μου να σωριάζεται στο πεζοδρόμιο. Νόμισα πως λιποθύμησε, αλλά όταν έσκυψα είδα τα αίματα».

Ακούγοντας την κραυγή «βοήθεια, τρέξτε, σκότωσαν την αδελφή μου», ο έμπορος Παύλος Αγγελάκης έτρεξε στην κοπέλα που βρισκόταν ξαπλωμένη στο δρόμο: «Τότε γέμισα αίματα από το λαιμό της. Έφερε μια μεγάλη πληγή, από την οποία πετιόταν με δύναμη το αίμα. Προσπάθησα να σταματήσω την αιμορραγία, αλλά ήταν αδύνατο».

Βλέποντας να πλησιάζει ένα στρατιωτικό ημιφορτηγό με επτά στρατιώτες και ένα λοχία επάνω, ο Αγγελάκης τους έκανε νόημα να σταματήσουν. Ο υπαξιωματικός φόρτωσε την τραυματία στο αυτοκίνητο, κι έφυγαν μαζί με την αδελφή της και έναν άλλο άντρα. Αλλά, φτάνοντας στο νοσοκομείο, η Μαρία Καλαβρού ήταν ήδη νεκρή. Αξιωματικοί που συνυπηρετούσαν τότε με τον ανθυπίλαρχο Ιωάννη Αλμπάνη, τον άκουσαν να κομπάζει για το φόνο της Καλαβρού, όταν επέστρεψε στη μονάδα και να δικαιολογεί την πράξη του λέγοντας: «Της έριξα της π.....ς για να μάθει να φασκελώνει».

Μετά τη μεταπολίτευση, ο Ιωάννης Αλμπάνης, ίλαρχος πλέον, αποστρατεύτηκε στις 15 Μαρτίου 1975, στο πλαίσιο των εκκαθαρίσεων που ακολούθησαν τις συνωμοτικές κινήσεις του Φεβρουαρίου 1975. Στη δίκη που διεξήχθη στη συνέχεια για το φόνο της Καλαβρού, ο Αλμπάνης ισχυρίστηκε ότι η σφαίρα εξοστρακίστηκε. Στις 11 Μαρτίου 1976, το Πενταμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών του επέβαλε ποινή 5 1/2 ετών. Στη συνέχεια έκανε αναίρεση η οποία έγινε δεκτή και η δίκη επαναλήφθηκε το 1977, με αποτέλεσμα να μειωθεί η ποινή σε 3 έτη.

Ο ανθυττίλαρχος Ιωάννης Αλμπάνης, που πυροβόλησε από το τεθωρακισμένο του τη Μαρία Καλαβρού.





Παναγιώτης Ελής, 46 ετών

Την 21η Απριλίου 1967, μεταφέρθηκαν στον Ιππόδρομο του Φαλήρου 700 συλληφθέντες τα ξημερώματα εκείνης της ημέρας, 600 άντρες και 100 γυναίκες, κυρίως από το χώρο της αριστεράς. Ανάμεσα τους Βουλευτές όπως ο Ηλίας Ηλιου, εκλεγμένοι δημοτικοί άρχοντες όπως ο δήμαρχος Καλλιθέας Γιάννης Γάλλος, ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος κ.ά., οι οποίοι φυλάσσονταν από 70 στρατιώτες και τρία άρματα μάχης, που είχαν σταλεί ειδικά για αυτό το σκοπό από το Γουδί. Επικεφαλής της φρουράς ήταν ο επίλαρχος Νικόλαος Παπαδομανωλάκης, με επόπτες τους ανθυπίλαρχους Κωνσταντίνο Κώτσαρη και Χρήστο Χατζηπλή.

Μετά από ένα πρώτο εικοσιτετράωρο σχετικής ησυχίας, όταν πλέον το πραξικόπημα είχε εδραιωθεί, άρχισαν τα καψόνια και οι κακοποιήσεις. Κάθε βράδυ οι φρουροί με επικεφαλής τους νεαρούς αξιωματικούς εισέβαλαν στους θαλάμους και ξυλοκοπούσαν τους έγκλειστους. Στις 23 Απριλίου παρέλαβαν τον Ηλία Ηλιου και τον γύρισαν πίσω μετά από μισή ώρα καταματωμένο και κακοποιημένο σε τέτοιο Βαθμό, ώστε αναγκάστηκαν οι ίδιοι την επομένη να τον μεταφέρουν εσπευσμένα στο 401 Στρατιωτικό Νοσοκομείο.

Οργάνωναν εικονικές εκτελέσεις, στήνοντας κρατουμένους στον τοίχο, οπλίζοντας τα τουφέκια απέναντι τους και κραυγάζοντας «Θα σε σκοτώσουμε αν δεν φωνάξεις "ζήτω ο Βασιλεύς!"».

25 Απριλίου, ώρα 17.40 το απόγευμα. Μια ομάδα κρατουμένων έχει Βγει για σωματική ανάγκη και επιστρέφει στο θάλαμο συνοδευόμενη από τους στρατιώτες οπλισμένους με τυφέκια ΜΙ. Ανάμεσα τους Βαδίζει ο 46χρονος κρατούμενος Παναγιώτης Ελής. Εκείνη τη στιγμή ακούστηκαν από μακριά πυροβολισμοί στον αέρα, προερχόμενοι από την κατεύθυνση των αρμάτων μάχης που είχαν κυκλώσει τον Ιππόδρομο. Ο 23χρονος ανθυπίλαρχος Κωνσταντίνος Κώτσαρης άρχισε να φωνάζει στους κρατουμένους: «Τσακιστείτε, όλοι μέσα» - βιάζοντας τους για να τρέξουν και να μπουν γρήγορα στο θάλαμο.

Ο στρατιώτης των Διαβιβάσεων Περικλής Κόκκαλης από την Καλαμάτα, παρακολούθησε τη σκηνή από απόσταση πέντε μέτρων: «Τη στιγμή εκείνη ένας αξιωματικός μαυροσκούφης (δηλαδή με τον μαύρο μπερέ του Όπλου των Τεθωρακισμένων) διέταξε μια ομάδα κρατουμένων που είχαν βγει για σωματική ανάγκη να μπουν μέσα.

Οι κρατούμενοι άρχισαν να μπαίνουν στο



Ο ανθυπίλαρχος Γρηγόριος Πανταζής ανέφερε ότι ο Κώτσαρης καυχήθηκε για το φόνο, λέγοντας ότι «τώρα θα γίνω στρατηγός, γιατί έμαθα να πυροβολώ σε ζωντανό στόχο και όχι σε ανδρείκελα, όπως έκανα μέχρι τώρα».

θάλαμο. Ένας από αυτούς, που έδειχνε 45άρης γύρισε το κεφάλι του προς τον αξιωματικό. Ο τελευταίος τράβηξε το πιστόλι του, το στήριξε στην πλάτη του και πυροβόλησε εξ επαφής. Είδα τον κρατούμενο να πέφτει νεκρός». Σε ερώτηση αν ο Ελής έδωσε την εντύπωση ότι πήγαινε να δραπετεύσει, ο στρατιώτης απάντησε: «Όχι, δεν έκανε καμία προσπάθεια απόδρασης».

Ο στρατιώτης Λουκάς Ρεστένης που ανήκε στη φρουρά, κατέθεσε ότι, ενώ οι κρατούμενοι γύριζαν από τα αποχωρητήρια «ακούστηκε ένας πυροβολισμός -υποθέτω από ένα άρμα μάχης που ήταν έξω- που προκάλεσε σύγχυση. Ο Κώτσαρης άρχισε να φωνάζει "όλοι μέσα". Το θύμα άρχισε να τρέχει μαζί με τους άλλους, παρεξέκλινε λίγο και βρέθηκε κοντά στον Κώτσαρη, ο οποίος ξαφνικά τον πυροβόλησε, από απόσταση 20-30 πόντων, σχεδόν εξ επαφής».

Ο αστυφύλακας της Αμέσου Δράσεως Αριστ. Νικολακόπουλος που την ημέρα εκείνη ήταν σε υπηρεσία στον Ιππόδρομο ανέφερε ότι άκουσε δύο πυροβολισμούς από μακριά και είδε «έναν αξιωματικό με στολή εκστρατείας να φωνάζει "όλοι μέσα, γρήγορα". Όλοι προχωρούσαν τρέχοντας όσο μπορούσαν, ανάλογα με τις συνθήκες και την ηλικία τους.

Όταν πλησίαζαν στην είσοδο, ο κρατούμενος Ελής, ενώ περπατούσε εν τάχει, παρεξέκλινε λοξά. Εκεί είδα έναν αξιωματικό να τον πυροβολεί με το πιστόλι. Ο αξιωματικός έλεγε "γρήγορα μέσα", και "μπαμ" έριξε στον Ελή».

Μάρτυρες στο περιστατικό υπήρξαν αρκετοί κρατούμενοι, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Αδαμ. Αδαμόπουλος, ο Στάθης Δρομάζος και ο γνωστός δημοσιογράφος Τάσος Βουρνάς: «Ο Κώτσαρης άρχιζε να φωνάζει "τροχάδην". Ο κόσμος δυσκολευόταν λόγω ηλικίας και για άλλους λόγους. Ακούστηκαν πυροβολισμοί και είδαμε τον Ελή να πέφτει».

Με τον πυροβολισμό έτρεξαν αναστατωμένοι οι υπόλοιποι κρατούμενοι στην είσοδο του θαλάμου. Ο κρατούμενος Στάθης Τσεκούρας (εκδότης) απευθύνθηκε στον ανθυπίλαρχο: «Αν θέλετε να μας σκοτώσετε, βγάλτε μας έξω, παρατάξτε μας, στήστε απέναντι μας τα πολυβόλα και χτυπήστε μας. Χτυπήστε μας στο στήθος. Θα πεθάνουμε όρθιοι. Μη μας χτυπάτε πισώπλατα».

Ο Κώτσαρης σήκωσε το πιστόλι του και σημάδεψε το στήθος του κρατουμένου, φωνάζοντας: «Μας σκοτώσατε, μας σφάξατε, μας κρεμάσατε. Θα πεθάνετε». Ο Τσεκούρας έκανε ένα βήμα μπροστά, λέγοντας: «Σκοτώστε μας».

Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε ο επικεφαλής της φρουράς, επίλαρχος Παπαδομανωλάκης, συνοδευόμενος από έναν αξιωματικό της αστυνομίας και έναν αστυφύλακα. «Τι συνέβη, κύριε Κώτσαρη;» «Ο κρατούμενος απεπειράθη να δραπετεύσει κύριε διοικητά, γι' αυτό τον πυροβόλησα», απάντησε εκείνος. «Δεν έπρεπε να το κάνεις, έκανες κάτι αντικανονικό», αρκέστηκε να του πει ο επίλαρχος, ο οποίος ωστόσο συνέταξε αμέσως μια αρκετά αντικειμενική -υπό τις τότε συνθήκες- αναφορά προς τον διοικητή του (που δεν ήταν άλλος από τον ταξίαρχο Στυλιανό Πattακό), στην οποία ανέφερε, μεταξύ άλλων: «Ο μόνιμος ανθυπίλαρχος Κώτσαρης Κωνσταντίνος, ευρισκόμενος εις μικράν απόστασιν από του θαλάμου των κρατουμένων, διέταξε την ταχυτέραν είσοδον εντός του θαλάμου, ενώ ταυτοχρόνως πυροβόλησε σχεδόν εξ επαφής τον κρατούμενον Ελήν Παν., διότι εσχημάτισεν την γνώμην ότι ούτος παρεξέκλινεν της ακριβούς κατευθύνσεως του ίνα εισέλθη εις τον θά-

λαμον (ως είχε διατάξει) με αποτέλεσμα να τον τραυματίση θανασίμως». Το συμπέρασμα ότι ο πυροβολισμός ήταν «σχεδόν εξ επαφής» επιβεβαιώθηκε και από τον ιατρό Κωνσταντίνο Ζωγράφο, που εξέτασε το νεκρό λίγα λεπτά μετά το φόνο και διαπίστωσε ότι έφερε «κατάλοιπα πυρίτιδας στα ρούχα και στο δέρμα».

Ο έφεδρος τότε ανθυπίλαρχος Γρηγόριος Πανταζής ανέφερε ότι ένα μήνα αργότερα, τέλη Μαΐου του 1967 στη λέσχη αξιωματικών του ΚΕΤ, «παρουσία και άλλων αξιωματικών», ο Κώτσαρης καυχήθηκε για το φόνο, λέγοντας ότι «τώρα θα γίνω στρατηγός, γιατί έμαθα να πυροβολώ σε ζωντανό στόχο και όχι σε ανδρείκελα, όπως έκανα μέχρι τώρα». Ερωτώμενος γιατί το έκανε, απάντησε: «Δεν μου άρεσε το περπάτημά του και τον σκότωσα». Στην ερώτηση του επίσης έφεδρου ανθυπολοχαγού Σπύρου Χατζηανδρέου «και ήταν αυτός λόγος να τον σκοτώσεις;» ο Κώτσαρης αντέτεινε: «Δεν ξέρεις εσύ. Όταν ήμουν Εύελπις και πήγαινα φορώντας το σπαθάκι μου στην Κοκκινιά, ο κόσμος εκεί με κορόιδευε». «Είχε μίσος κατά των Αριστερών», συμπλήρωσε (σ.σ.: ο Χατζηανδρέου).

Τις συζητήσεις αυτές επιβεβαίωσε σε γενικές γραμμές και ο επίσης παρών τότε έφεδρος Κωνσταντίνος Ψυχογιός (δικηγόρος), προσθέτοντας ότι ο Κώτσαρης του εκμυστηρεύθηκε ότι σκότωσε τον Ελή «σχεδόν εξ επαφής» και ότι, μιλώντας για το φόνο, σχολίασε ότι ήταν «μια εμπειρία» και γενικά έδινε την εικόνα ανθρώπου «χωρίς καμία συντριβή».

Την εποχή εκείνη διατάχτηκε για τυπικούς λόγους μια συνοπτική ένορκη διοικητική εξέταση (χωρίς να ερωτηθούν οι κρατούμενοι που υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες) και στη συνέχεια ο φάκελος διαβιβάστηκε στη ΣΔΑ, απ' όπου και «εξαφανίστηκε», όπως διαπίστωσε αργότερα ο συνταγματάρχης της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης Γ. Αθανασόπουλος.

Στο μεταξύ, ο Κώτσαρης μπορεί να μην είχε προλάβει να γίνει στρατηγός, αλλά η καριέρα του εξελισσόταν υπό τους καλύτερους οιωνούς. Ο Νοέμβριος του 1973 τον βρίσκει πάντοτε στο Γουδί, ίλαρχο πλέον και διοικητή ίλης της 30ης Επιλαρχίας Μέσων Αρμάτων, με την οποία συμμετείχε ενεργά στην καταστολή της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.

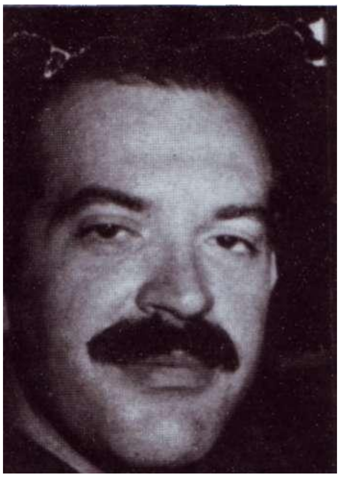
Εκείνες τις ημέρες έγινε ένα επεισόδιο μπροστά στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου, στη διάρκεια του οποίου ο πάνοπλος Κώτσαρης, αφού απείλησε ένα φοιτητή που του αντιμίλησε ότι θα τον πατήσει με τις ερπύστριες ενός άρματος μάχης, τον έριξε κάτω χτυπώντας τον άσχημα με τον υποκόπανο του Thomson του, λέγοντάς του: «Φύγε τώρα και πήγαινε να πεις στη μάνα σου ότι σ' έδειρε ένας Μαυροσκούφης».

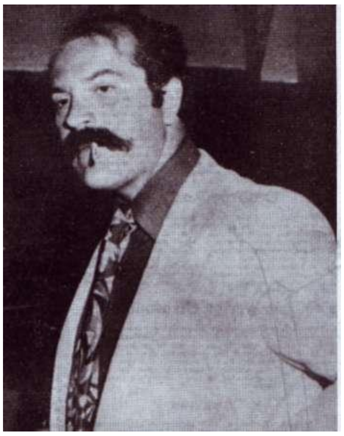


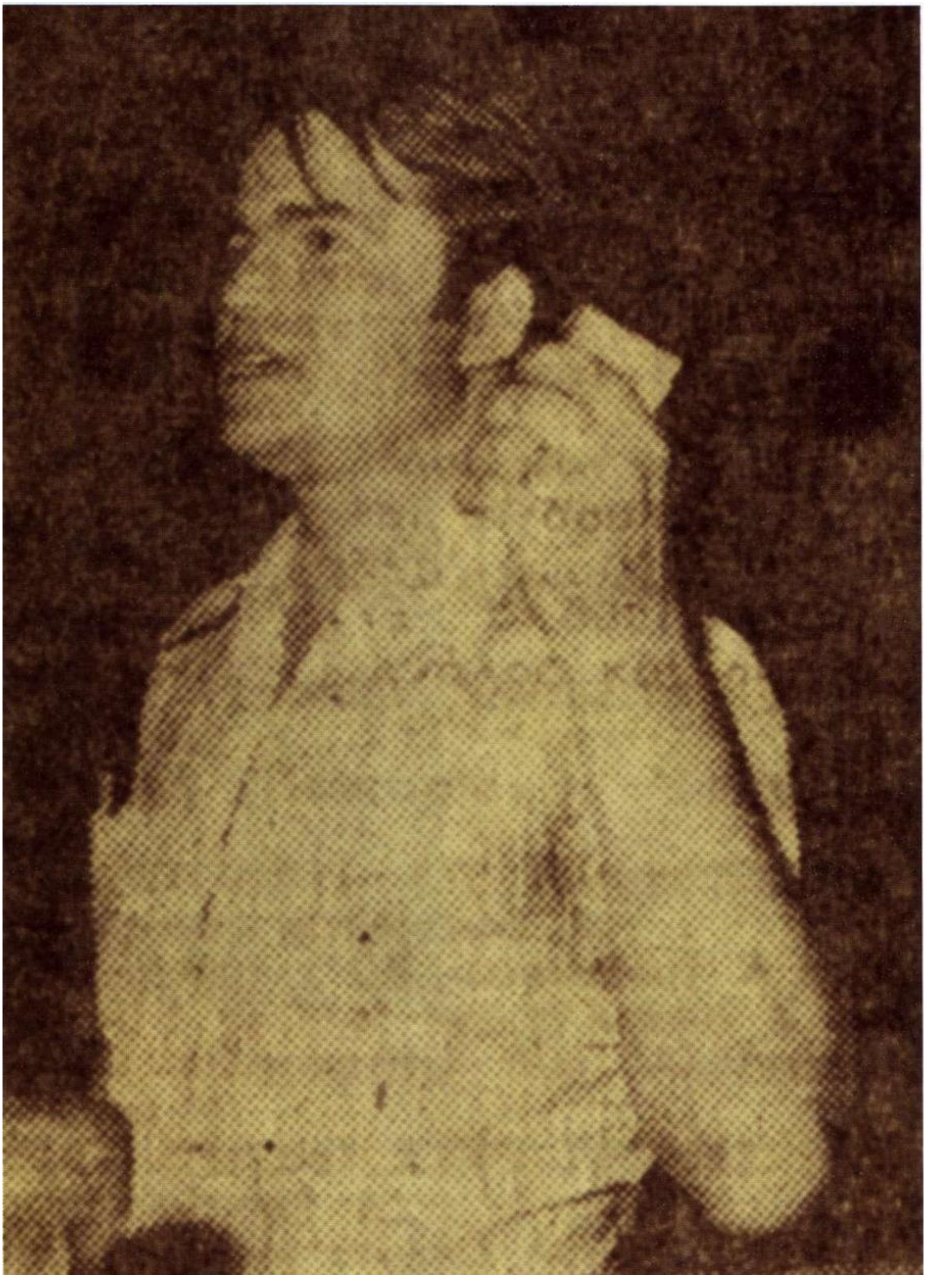
Ο Παναγιώτης Ελής

Μετά τη μεταπολίτευση, ο Κώτσαρης αποστρατεύτηκε στις 15 Μαρτίου 1975, στο πλαίσιο των εκκαθαρίσεων που ακολούθησαν τις συνωμοτικές κινήσεις του Φεβρουαρίου 1975.Στη δίκη που διεξήχθη τον Ιούνιο του 1975 για το φόνο του Ελή, κατέθεσαν όλοι οι προαναφερόμενοι μάρτυρες.

Στην απολογία του, ο Κώτσαρης επέμεινε ότι είχε την εντύπωση ότι ο κρατούμενος θα δραπέτευε και ισχυρίστηκε -για πρώτη φορά μετά από οκτώ χρόνια- ότι δεν πυροβόλησε εναντίον του αλλά στο έδαφος «προς εκφοβισμόν», η σφαίρα όμως «εξοστρακίστηκε» και τον χτύπησε. Προκειμένου δε να δείξει πόσο ταράχτηκε από το γεγονός, υπογράμμισε ότι εκείνη την ημέρα κάπνισε «τρία πακέτα τσιγάρα».







Επάνω: Ο Κωνσταντίνος Κώτσαρης ο οποίος ως ανθυπίλαρχος εκτέλεσε τον κρατούμενο Ελή.

Δεξιά: Ο στρατιώτης των Διαβιβάσεων Περικλής Κόκκαλης ανέφερε ότι ο «μαυροσκούφης αξιωματικός» τράβηξε το πιστόλι του, το στήριξε στην πλάτη του Ελή και πυροβόλησε εξ επαφής: «Είδα τον κρατούμενο να πέφτει νεκρός».

Ο επίτροπος του στρατοδικείου συνταγματάρχης Γ. Αθανασόπουλος χαρακτήρισε «παιδαριώδεις» τους όψιμους ισχυρισμούς του Κώτσαρη και πρότεινε να κηρυχτεί ο κατηγορούμενος ένοχος για φόνο εν ψυχρώ και να του επιβληθεί ποινή κάθειρξης 14 ετών.

Στις 27 Ιουνίου 1975, το Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών απέρριψε παμψηφεί την εκδοχή ότι «ο θάνατος ωφείλετο σε τυχαίο γεγονός ή σε αμέλεια». Κρίνοντας ωστόσο ότι ο φόνος δεν έγινε εν ψυχρώ αλλά «εν βρασμώ ψυχικής ορμής», επέβαλε στον Κώτσαρη ποινή κάθειρξης 8 ετών.

Πέντε μήνες αργότερα, στις 14 Νοεμβρίου 1975, το Αναθεωρητικό Στρατοδικείο μείωσε περαιτέρω την ποινή του σε εξαετή κάθειρξη. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1976 υποβιβάστηκε στην τάξη του στρατιώτη.